

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ»

Κατεύθυνση: Διοίκηση Επιχειρήσεων και Δημοσίων Οργανισμών

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

*«Οικονομικά Υποδείγματα Εγκληματικότητας και Αποτρεπτικές
Πολιτικές: Το Παράδειγμα της Ελλάδας»*

Της μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Λυδίας Ν. Σαμαρά

ΑΜ : M011618004

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δρ. Αθηνά Οικονόμου

ΒΟΛΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

Υπεύθυνη δήλωση:

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται εντός αυτής. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς, είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Βόλος, Ιανουάριος 2023

*Στον αείμνηστο πατέρα μου,
στον οποίο οφείλω όσα μέχρι σήμερα
έχω επιτύχει...*

Ευχαριστίες:

Με την περάτωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω την Καθηγήτριά μου κ. Αθηνά Οικονόμου για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε κατά την ανάθεση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Την ευχαριστώ θερμά για τη συνδρομή της, τις πολύτιμες συμβουλές της, αλλά και την υπομονή της σε όλη αυτή τη διαδρομή.

Ευχαριστώ -επίσης- όλους ανεξαιρέτως τους καθηγητές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα για την ανεκτίμητη γνώση και εμπειρία που μου μετέδωσαν, σε έναν τομέα πρωτόγνωρο, πλην όμως άκρως ενδιαφέροντα για εμένα, μία νομικό.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ ανήκει στην οικογένειά μου, τον σύζυγο και τον γιο μου που με κατανόηση και αγάπη μου συμπαραστάθηκαν στο όμορφο ταξίδι της γνώσης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να εστιάσει στην ερευνητική περιοχή των Οικονομικών της Εγκληματικότητας. Ξεκινώντας από την έρευνα-σταθμό του Becker (1968), η βιβλιογραφία εξετάζει ένα ευρύ φάσμα ερωτημάτων από τα κίνητρα της απόφασης για εκτέλεση αξιόποινων πράξεων έως τις δημόσιες πολιτικές με στόχο την αντιμετώπιση των εγκληματικών πράξεων και την αποτροπή των υποψήφιων παραβατών. Το έγκλημα είναι δαπανηρό, επιβαρύνει άτομα και Πολιτεία, ο υπολογισμός του δύσκολος και είναι αρκετές οι μελέτες που με την εφαρμογή μεθοδολογιών επιχειρούν την αποτίμησή του, παρά το γεγονός ότι απουσιάζουν τέτοιες μελέτες από την ελληνική πραγματικότητα, ελλείπει δεδομένων. Η αντιμετώπισης του εγκλήματος, η επιλογή ορθής αποτρεπτικής πολιτικής είναι χρήσιμο να στηρίζεται σε εμπειρικά και θεωρητικά ευρήματα και προτάσεις σχετικά με αποδοτικές μεθόδους αστυνόμευσης, ενώ φαίνεται ότι η ανικανότητα του δράστη δεν μειώνει γενικά το έγκλημα. Η παροχή κινήτρων (εργασία-μισθός) είναι δυνατόν να μειώσουν το έγκλημα, ενώ η ανεργία φαίνεται ότι σχετίζεται θετικά με την εγκληματικότητα. Μέσα από την υπάρχουσα βιβλιογραφία και τις έρευνες είναι δυνατόν να δοθεί ένας ορθότερος προσανατολισμός ως προς τις επιλογές πολιτικών αποτροπής ώστε να περιορίζεται το κόστος αυτών.

ABSTRACT

This paper attempts to focus on the research area of Crime Economics. Beginning with Becker's (1968) seminal research, the literature examines a wide range of questions, from the motivations behind the decision to commit criminal acts, to public policies aimed at dealing with criminal acts and deterring prospective offenders. Crime is costly, it burdens individuals and the State, its calculation is difficult and there are several studies that, by applying methodologies, attempt to assess it, despite the fact that such studies are absent from Greek reality due to lack of data. Dealing with crime, choosing the right deterrent policy is usefully based on empirical and theoretical findings and suggestions about effective policing methods, while it appears that incapacitating the offender does not generally reduce crime. Incentives (work – salary) may reduce crime, while unemployment appears to be positively related to crime. Through the existing literature and research, it is possible to give a better orientation regarding the choices of prevention policies in order to limit their costs.

Πίνακας Περιεχομένων

Ευχαριστίες	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ABSTRACT	7
Πίνακας Περιεχομένων.....	8
Εισαγωγή	11
Κεφάλαιο 1 ^ο : Προσδιοριστικοί παράγοντες εγκληματικότητας – Οικονομικές θεωρίες.....	14
1.1 Το οικονομικό υπόδειγμα εγκληματικότητας του Gary Becker.....	14
1.2 Το οικονομικό υπόδειγμα εγκληματικότητας του Ehrlich.....	18
1.3 Το οικονομικό υπόδειγμα εγκληματικότητας των Block & Heineke.....	19
1.4 Το οικονομικό υπόδειγμα εγκληματικότητας του Britt.....	20
Κεφάλαιο 2 ^ο : Τα κίνητρα των αξιόποινων πράξεων από τη σκοπιά των Συμπεριφερικών Οικονομικών.....	22
2.1 Οι γνωστικοί παράγοντες ως κίνητρα εγκληματικότητας.....	23
2.2 Τα συναισθήματα ως κίνητρα εγκληματικότητας.....	24
Κεφάλαιο 3 ^ο : Το κόστος του εγκλήματος.....	26
3.1 Κοινωνικό και εξωτερικό κόστος.....	27
3.2 Απτό και άυλο κόστος του εγκλήματος.....	30
3.2.1 Απτό κόστος.....	30
3.2.2 Άυλο κόστος.....	35
3.3 Το κόστος του εγκλήματος στην Πολιτεία.....	39
3.4 Το κόστος του εγκλήματος στην Ελλάδα – Κόστος ανά κρατούμενο.....	43
3.5 Ειδικά το κόστος της ανθρώπινης ζωής.....	50
Κεφάλαιο 4 ^ο : Μελέτες κόστους του εγκλήματος – Μεθοδολογίες ερευνών.....	53
4.1 Η μέθοδος «από πάνω προς τα κάτω».....	55
4.2 Ενδεχόμενη αποτίμηση του εγκλήματος.....	56
4.3 Ηδονική τιμολόγηση.....	57
Κεφάλαιο 5 ^ο : Αποτροπή στην τέλεση του εγκλήματος.....	60
5.1 Αντιλήψεις κινδύνου και αποτροπή.....	62
5.2 Αποτροπή έναντι ανικανότητας.....	64
Κεφάλαιο 6 ^ο : Αποτρεπτικές πολιτικές.....	66
6.1 Η αστυνόμευση.....	66
6.1.1 Αύξηση του αριθμού των αστυνομικών.....	66
6.1.2 Αστυνομικές τακτικές.....	68
6.2 Αποτρεπτικές πολιτικές αστυνόμευσης στην Ελλάδα.....	75
6.3 Οι ποινικές κυρώσεις και η απειλή φυλάκισης ως αποτροπή.....	82

6.4 Η θανατική ποινή έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα;.....	86
6.5 Το κοινωνικό κεφάλαιο αποτρέπει το έγκλημα;.....	87
Κεφάλαιο 7 ^ο : Η επίδραση της ανεργίας στην εγκληματικότητα.....	93
7.1 Στοιχεία επίδραση της ανεργίας στην εγκληματικότητα στην Ελλάδα.....	97
Κεφάλαιο 8 ^ο : Συμπεράσματα.....	107
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	109

Οι πιθανοί εγκληματίες περνούν τον χρόνο τους τόσο σε παράνομες όσο και σε νόμιμες δραστηριότητες, οι οποίες εξαρτώνται από τις διακινδυνεύσεις (risks) και τις ανταμοιβές που συνδέονται με την κάθε μία από αυτές. Οι νόμιμες αμοιβές θα εξαρτηθούν από τα επίπεδα των μισθών και οι παράνομες, σε ένα βαθμό, από τη διαθεσιμότητα των αγαθών. Και τα δύο, δηλαδή τόσο τα επίπεδα των μισθών, όσο και η διαθεσιμότητα των αγαθών θα εξαρτηθούν από την κατάσταση της οικονομίας.

(Gary S. Becker 1976)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το έγκλημα υπήρξε ανέκαθεν ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του πολιτισμού και το μέγεθός του αυξήθηκε με την πάροδο του χρόνου. Στην πολιτική αρένα, οι πολιτικές επιλογές αναφορικά με την πρόληψη του εγκλήματος αποτέλεσαν και εξακολουθούν να αποτελούν πεδίο αντιπαράθεσης και έντονων συζητήσεων (Melick, 2003).

Τα οικονομικά του εγκλήματος και τα οικονομικά του ποινικού δικαίου δίνουν τη δυνατότητα στο νομοθέτη να εξετάσει και να ελέγξει αποτελεσματικότερα τις παραμέτρους που επηρεάζουν την απόφαση των ορθολογικών ατόμων να εγκληματήσουν. Οι οικονομολόγοι, επιπλέον, συνιστούν τη διαχείριση των κινήτρων από το νομικό και κοινωνικό σύστημα με σκοπό όχι μόνο την αύξηση της αναμενόμενης ποινής αλλά και την αύξηση του κόστους ευκαιρίας των υποψήφιων εγκληματιών. Δεν υπάρχει μια απλή συνταγή για τη μείωση της εγκληματικότητας: η εκπαίδευση, η μείωση των ανισοτήτων, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η μείωση της ανεργίας, αυξάνουν το κόστος ευκαιρίας του εγκλήματος, ενώ η κοινωνική ηθική και η μείωση της διαφθοράς στην αστυνομία και τη δικαιοσύνη αυξάνει το αναμενόμενο κόστος της ποινής, ιδίως για όσους είναι οικονομικά ισχυροί και έχουν την οικονομική δυνατότητα να μειώσουν την πιθανότητα σύλληψης και τιμωρίας αλλά και το ποσοστό

πραγματικής έκτισης της ποινής τους (Χατζής, 2010). Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι πέραν μιας καλύτερης κατηγοριοποίησης, η οικονομική ανάλυση απλά επαναλαμβάνει συνταγές γνωστές και από το παρελθόν. Δεν χρειάζεται να συζητήσουμε βέβαια εδώ τη συμβολή και τα νέα δεδομένα που εισφέρουν οι οικονομολόγοι στα ζητήματα του αποτρεπτικού χαρακτήρα της θανατικής ποινής, της αποτελεσματικότητας της αποποινικοποίησης της χρήσης ναρκωτικών, της καταλληλότητας των ενόρκων σε ποινικές δίκες, τον υπολογισμό της επιρροής του πληθυσμού των φυλακών στην εγκληματικότητα ή στην επιμέτρηση της κοινωνικής ζημίας που προκαλούν οι οδηγοί υπό την επήρεια αλκοόλ (Dezhbakhsh et al., 2003; Levitt, 1996; Levitt & Porter 1996; Lochner & Moretti 2004).

Η εργασία αυτή έχει στόχο να συνθέσει τα βασικά ευρήματα της βιβλιογραφίας στην επιστημονική περιοχή των οικονομικών της εγκληματικότητας και να παρουσιάσει τα βασικά συμπεράσματα πολιτικής που προκύπτουν αναφορικά με την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Παράλληλα επιχειρείται μία συζήτηση των ρυθμών εγκληματικότητας στην Ελλάδα βάσει και των βιβλιογραφικών αναφορών, με την ελπίδα να συνεισφέρει στη συζήτηση για την αποτελεσματική διαχείριση της εγκληματικότητας.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι παράγοντες που ωθούν το άτομο στην εγκληματικότητα υπό το πρίσμα των οικονομικών μοντέλων εγκληματικότητας, όπως αυτές διατυπώθηκαν κατά καιρούς. Στο δεύτερο κεφάλαιο το τυπικό μοντέλο του ορθολογικού εγκλήματος συμπληρώνεται από μία συμπεριφορική οικονομική προσέγγιση, που προτείνει ένα μοντέλο εγκληματικής απόφασης που περιλαμβάνει γνωστικά και συναισθηματικά συστήματα αποφάσεων. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται το κόστος του εγκλήματος σε επίπεδο ατομικό, κοινωνικό και πολιτειακό. Παρατίθενται οι διακρίσεις του σε από και άυλο, τόσο με βιβλιογραφικές αναφορές, όσο και με παράθεση δεδομένων από την ελληνική πραγματικότητα. Επιχειρείται ο προσδιορισμός του κόστους του εγκλήματος για την Πολιτεία, ενώ γίνεται μία προσπάθεια έστω και αποσπασματικού υπολογισμού –ελλείψει δεδομένων- του κόστους του

εγκλήματος και δη του σωφρονιστικού συστήματος για την Ελλάδα. Ειδική αναφορά στο κεφάλαιο αυτό γίνεται για το κόστος του «ανεκτίμητου» εννόμου αγαθού της ανθρώπινης ζωής. Στο τέταρτο κεφάλαιο επιχειρείται μία βιβλιογραφική προσέγγιση των μεθοδολογιών εκτίμησης του κόστους του εγκλήματος, που άλλοτε συνυπολογίζουν τα απτά και άυλα, εξωτερικά και άμεσα κόστη χωριστά και άλλοτε λαμβάνουν τα κόστη αυτά ως σύνολο. Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζεται η αποτροπή τέλεσης εγκλημάτων, η αντίληψη των ατόμων ως προς τον κίνδυνο τιμωρίας τους σε περίπτωση επίδειξης παραβατικής συμπεριφοράς, ενώ παρουσιάζονται βιβλιογραφικά δεδομένα για τη σχέση μεταξύ ανικανότητας και αποτροπής. Στο έκτο κεφάλαιο απαριθμούνται οι αποτρεπτικές πολιτικές: Η αύξηση του δυναμικού της αστυνομίας, η αλλαγές στην ένταση αστυνόμευσης ανά περιοχή, η αναφερόμενη ως «hotspot» αστυνόμευση, η προσανατολισμένη στο πρόβλημα και προληπτική αστυνόμευση από τη μία πλευρά, αλλά και η βεβαιότητα και σοβαρότητα των ποινικών κυρώσεων από την άλλη, αποτελούν κάποιες από τις πλέον ακολουθούμενες αποτρεπτικές πολιτικές, πολιτικές που στοχεύουν, άλλοτε στο να καταστήσουν «ανίκανο» έναν υποψήφιο εγκληματία και άλλοτε να αποτρέψουν την επανάληψη τέλεσης εγκληματικής πράξης, ταυτόχρονα με την αποτροπή σε υποψήφιους εγκληματίες. Ενδεικτικές αναφορές αποτρεπτικών πολιτικών αστυνόμευσης αφορούν και την ελληνική πραγματικότητα, παρά τη σημαντική έλλειψη δεδομένων. Εξετάζεται επίσης στο κεφάλαιο αυτό η αποτρεπτική δύναμη των ποινικών κυρώσεων, της φυλάκισης, της θανατικής ποινής, αλλά και του κοινωνικού κεφαλαίου. Στο 7^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται η επίδραση της ανεργίας στα επίπεδα εγκληματικότητας. Δίδονται στοιχεία εμπειρικής βιβλιογραφίας των ΗΠΑ, της Ευρώπης, αλλά και κάποιων ερευνών στην Ελλάδα. Παράλληλα επιχειρείται μία σύνδεση των επιπέδων ανεργίας στην Ελλάδα για τα έτη 2009-2022 με την εγκληματικότητα σε διαφορετικές εκφάνσεις της, στρεφόμενης είτε κατά της ιδιοκτησίας (με βία ή χωρίς) είτε κατά της ζωής και της γενετήσιας αξιοπρέπειας. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση των συμπερασμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Οι πρώτες μελέτες που συνδέουν το έγκλημα με οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες ανάγονται χρονικά το 1551 (More), ενώ μεταγενέστερα οι Smith (1763), Beccaria-Bonesana (1767) και Engels (1892) συνέδεσαν την εγκληματικότητα με την οικονομική δυσπραγία των ατόμων και την εχθρική αντιμετώπισή τους από το σύστημα. Ήδη από τον 19^ο αιώνα, κυρίως Γάλλοι που ασχολήθηκαν με τη στατιστική (Guerry, Guatalet, Ducretiaux και Moreau-Christophe) επιχείρησαν να συνδέσουν το έγκλημα με την οικονομική κατάσταση που βιώνει το άτομο, με βάση στατιστικά κριτήρια. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των μελετών τους, οι αλλαγές στο βιοτικό και κοινωνικό επίπεδο της εργατικής τάξης και η άνιση κατανομή του πλούτου συνδέονταν με τις αυξομειώσεις των ρυθμών του εγκλήματος.

Η προσπάθεια αυτή, ωστόσο, μέχρι το 1960 υπερκαλύφθηκε –άλλως ατόνησε– από τις απόψεις εγκληματολόγων που απέδιδαν το έγκλημα στον ψυχισμό του ατόμου και στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του, όπως «τις ανωμαλίες του προσώπου...την ευαισθησία, την ευφυΐα και τα αισθήματα... τη φυλή, την ηλικία και το φύλο...» (Ferri, 1893).

Ο Fleisher (1963,1966) επανέφερε τον προβληματισμό, καθώς, κατόπιν στατιστικών μελετών του σε τρεις πολιτείες των ΗΠΑ, διαπίστωσε ότι υπάρχουν υψηλοί συντελεστές συσχέτισης μεταξύ εισοδήματος-ανεργίας και μεγέθους εγκληματικότητας, δεν διατύπωσε όμως κάποια σχετική θεωρία.

Οι Becker (1968), Ehrlich (1973) και Block & Heineke (1975) διατύπωσαν -το πρώτον- αυστηρά θεωρητικές αναλύσεις του εγκλήματος, ερειδόμενοι στη θεωρία της μεγιστοποίησης της χρησιμότητας, ενώ ακολούθησαν και άλλες θεωρίες με σχετικά νεότερη αυτή των Lee & McCrary (2017).

1.1 Το οικονομικό υπόδειγμα εγκληματικότητας του BECKER

Ένα τυχαίο περιστατικό κατά τη διάρκεια της πανεπιστημιακής καριέρας του Gary Becker, το 1960, στάθηκε αφορμή για τη διατύπωση του οικονομικού

μοντέλου εγκληματικότητας: Η απόφασή του να παρκάρει παράνομα σε δρόμο κοντά στο Πανεπιστήμιο Columbia, σταθμίζοντας το αναμενόμενο κόστος της παράνομης οδηγικής συμπεριφοράς του (δηλ. πρόστιμο στην περίπτωση διαπίστωσης της παράβασής του) με το βέβαιο όφελος που θα του προσέφερε η παράβαση αυτή (έγκαιρη άφιξη του σε σημαντική υποχρέωσή του στο Πανεπιστήμιο), γέννησαν στο μυαλό του σειρά προβληματισμών: Αν ανακάλυπτε η αστυνομία την παράβασή του, ποιο πρόστιμο θα πλήρωνε; Αν όμως δεν τον ανακάλυπτε η αστυνομία, το κόστος της παράβασής του θα ήταν μηδενικό, ενώ η ωφέλειά του να βρίσκεται εγκαίρως στο Πανεπιστήμιο, σημαντική. Υπάρχουν –άραγε- δύο κόσμοι, αυτός που η αστυνομία συλλαμβάνει και τιμωρεί όλους τους παραβάτες και αυτός που η αστυνομία δεν συλλαμβάνει κανέναν; Όχι: Στην πραγματικότητα υπάρχει ένας κόσμος, όπου οι παραβάτες συλλαμβάνονται και τιμωρούνται ορισμένες φορές. Την ημέρα εκείνη ο Becker, επιστρέφοντας στο παρανόμως σταθμευμένο αυτοκίνητό του, δεν βρήκε κλήση από την αστυνομία. Το όφελός του ήταν αναμφισβήτητο: Δεν καθυστέρησε στη σημαντική υποχρέωσή του, δεν έλαβε κλήση για την παράνομη στάθμευση του οχήματός του (Becker, 1993).

Όμως ο Becker έπρεπε να συνυπολογίσει στο βέβαιο όφελος από το παράνομο παρκάρισμα και την ιδέα που είχε εκείνη την ημέρα. Τη δημοσίευσε στο περίφημο *Journal of Political Economy* το 1968 με τον τίτλο «Έγκλημα και Τιμωρία: Μια Οικονομική Προσέγγιση» (Becker 1968), εργασία για την οποία 24 χρόνια μετά του απονεμήθηκε από την Βασιλική Σουηδική Ακαδημία Επιστημών το βραβείο Νόμπελ στην Οικονομική Επιστήμη, γιατί «επέκτεινε τα όρια της μικροοικονομικής ανάλυσης σε μια ευρεία γκάμα της ανθρώπινης συμπεριφοράς και αλληλεπίδρασης, συμπεριλαμβανόμενης της συμπεριφοράς εκτός της αγοράς».

Η ιδέα του Becker είναι απλή: ο υποψήφιος παραβάτης είναι ένα ορθολογικό άτομο που επιλέγει το έγκλημα, όπως θα επέλεγε μια άλλη δραστηριότητα και την καριέρα του εγκληματία, όπως θα διάλεγε μια άλλη καριέρα ή απλά μια άλλη εργασία. Η παραβατική συμπεριφορά τις περισσότερες φορές δεν είναι το

αποτέλεσμα πάθους ή ανορθολογισμού αλλά το αποτέλεσμα μιας ανάλυσης κόστους-οφέλους. Οι παραβάτες είναι άνθρωποι της «διπλανής πόρτας» χωρίς να εντάσσονται σε κάποια ιδιαίτερη κατηγορία, φυλή ή εθνικότητα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι καθένας από εμάς είναι «υποψήφιος εγκληματίας» ή έστω με μετριοπαθέστερη διατύπωση «υποψήφιος παραβάτης». Το έγκλημα – επί το πλείστον– είναι αποτέλεσμα ορθολογικής επιλογής: ο υποψήφιος εγκληματίας προβαίνει σε στάθμιση και υπολογισμό του αναμενόμενου κόστους (expected cost), συγκρίνοντάς το με το αναμενόμενο όφελος (expected benefit) από το έγκλημα, ενώ την σύγκριση αυτή κάθε υποψήφιος εγκληματίας την κάνει πριν προβεί στην διάπραξή του. Στην περίπτωση που το καθαρό αναμενόμενο όφελος (net expected benefit) είναι αρκετά υψηλό, δηλαδή στην περίπτωση που η παραβατική/εγκληματική συμπεριφορά αποτελεί την καλύτερη εναλλακτική επιλογή από τις διαθέσιμες, θα το διαπράξει. Αυτή η -εν πρώτοις- σοκαριστική (κυρίως για έναν νομικό) οικονομική προσέγγιση, στο τέλος φαίνεται να είναι πολύ ρεαλιστική.

Κατ' αρχάς, ένα σοβαρό ερώτημα που ανακύπτει είναι με ποιο τρόπο θα μετρήσουμε το αναμενόμενο όφελος και το αναμενόμενο κόστος, κάτι που όσο εύκολο ακούγεται θεωρητικά, τόσο δύσκολο είναι πρακτικά (Χατζής, 2010).

Η κορυφαία θεωρία του Becker δείχνει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων πιθανών εγκληματιών. Χρησιμοποιεί μια απλή ανάλυση κόστους-οφέλους στην οποία οι εγκληματίες λαμβάνουν τις αποφάσεις τους λαμβάνοντας υπόψη το όφελος της διάπραξης ενός εγκλήματος, συγκρίνοντάς το με το κόστος που συνεπάγεται η πιθανή σύλληψή τους και η σοβαρότητα της τιμωρίας που θα ακολουθήσει. Υποστηρίζει ότι οι πιθανοί εγκληματίες δημιουργούν μια βάση από τις ατομικές προτιμήσεις κινδύνου που τους βοηθούν να αποφασίσουν, εάν θα διαπράξουν ένα συγκεκριμένο έγκλημα ή όχι.

Η ουσία του μοντέλου του Becker είναι η ιδέα ότι ένας λογικός δράστης αντιμετωπίζει ένα στοίχημα. Μπορεί είτε να επιλέξει να διαπράξει ένα έγκλημα και επομένως να λάβει ποινική τιμωρία (πάντα σε σχέση με την πιθανότητα σύλληψης και επακόλουθης τιμωρίας), είτε να μην διαπράξει ένα έγκλημα (το

οποίο δεν αποφέρει ποινή, αλλά είναι απαλλαγμένο από κινδύνους). Το αναμενόμενο κόστος της διάπραξης ενός εγκλήματος είναι συνάρτηση της πιθανότητας σύλληψης του δράστη και της σοβαρότητας της κύρωσης που θα αντιμετωπίσει κατά τη σύλληψη. Πιο συγκεκριμένα, το άτομο αντιμετωπίζει τρία πιθανά αποτελέσματα, καθένα από τα οποία προσφέρει διαφορετικό επίπεδο χρησιμότητας: (1) τη χρησιμότητα που σχετίζεται με την επιλογή της αποχής από το έγκλημα, (2) τη χρησιμότητα που σχετίζεται με την επιλογή της διάπραξης ενός εγκλήματος που δεν οδηγεί σε σύλληψη και (3) τη χρησιμότητα που σχετίζεται με την επιλογή της διάπραξης ενός εγκλήματος που οδηγεί σε σύλληψη και τιμωρία. Δηλαδή, το έγκλημα «αξίζει τον κόπο» να διαπραχθεί, εφόσον η αναμενόμενη χρησιμότητα του υπερβαίνει τη χρησιμότητα της αποχής (Chalfin & McCrary, 2017).

Το έγκλημα γίνεται πιο ελκυστικό, όταν η πιθανότητα ή οι επιπτώσεις της σύλληψης είναι μικρές (π.χ. λιγότερο δυσάρεστες συνθήκες φυλάκισης ή πολύ μικρή ποινή) και γίνεται λιγότερο ελκυστικό, όταν η χρησιμότητα της εργασίας είναι υψηλή (π.χ. χαμηλό ποσοστό ανεργίας ή υψηλός μισθός). Ο Becker προσδιορίζει την έλλειψη χρησιμότητας που σχετίζεται με τη σύλληψη συνυπολογίζοντας τη σοβαρότητα της ποινικής κύρωσης που ακολουθεί τη σύλληψη. Αυτή η μεταβλητή αναφέρεται σε καταδίκη μετά τη σύλληψη, πρόστιμο, ή διάρκεια φυλάκισης.

Σε μεγάλο βαθμό, το κράτος έχει τον έλεγχο της χρησιμότητας διάπραξης εγκλήματος, καθώς αποφασίζει για τις πολιτικές που σχετίζονται με τη σύλληψη και την τιμωρία (αστυνομία, ποινική δικαιοσύνη, νόμοι σωφρονιστικά καταστήματα). Η χρησιμότητα που σχετίζεται με την αποχή από το έγκλημα, είναι κυρίως συνάρτηση της ικανότητας του ατόμου να αντλεί χρησιμότητα από μη παράνομες δραστηριότητες. Στην πράξη, αυτό είναι ο μισθός που μπορεί να αποκτηθεί στη νόμιμη αγορά εργασίας. Όταν ο νόμιμος μισθός αυξάνεται, τότε και χρησιμότητα της αποχής από το έγκλημα αυξάνεται, μειώνοντας έτσι το σχετικό όφελος της εγκληματικής δραστηριότητας. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η κυβέρνηση διατηρεί εν μέρει τον έλεγχο στη χρησιμότητα που σχετίζεται

και με την αποχή, όμως αυτό το κάνει σε μικρότερο βαθμό από ότι στην χρησιμότητα της τιμωρίας.

Οικονομολόγοι που εστιάζουν στο κόστος και τα οφέλη του εγκλήματος σε ένα ορθολογικό πλαίσιο επιλογής, κατά το υπόδειγμα εγκληματικότητας του Becker, διατυπώνουν την άποψη ότι, δεδομένου του ρίσκου που λαμβάνει ο υποψήφιος εγκληματίας, αξιοσημείωτο παράγοντα που οδηγεί σε μεγαλύτερη εγκληματικότητα, αποτελεί η σκέψη ότι πολλές φορές τα οφέλη από ένα έγκλημα μπορούν να τα καρπωθούν άμεσα, ενώ τα κόστη, όπως η ποινή, να αργήσουν ή και να μην επέλθουν καθόλου, λαμβανομένης υπ' όψιν και της πιθανότητας να μην υπάρξει καν σύλληψη (Eide et. al, 2006).

1.2 Το οικονομικό υπόδειγμα εγκληματικότητας του EHRlich

Ο Isaac Ehrlich, το 1973 κινήθηκε στα βήματα του οικονομικού μοντέλου του Becker. Σύμφωνα με τη θεωρία του, το άτομο που συμμετέχει σε κάποιο έγκλημα βρίσκεται αντιμέτωπο με δύο εκδοχές: α) να συλληφθεί και εν συνεχεία να του επιβληθεί ποινή και β) να μη συλληφθεί και άρα να μην του επιβληθεί κάποια ποινή. Βασική υπόθεση του υποδείγματος του Ehrlich (1973) είναι ότι τόσο η αυστηρότητα της τιμωρίας, όσο και το όφελος κάθε νόμιμης ή παράνομης δραστηριότητας εξαρτώνται από τον χρόνο που κάθε άτομο αφιερώνει σε αυτές. Ο Ehrlich εκλαμβάνει το έγκλημα ως εργασία, με την έννοια ότι τόσο οι νόμιμες όσο και οι παράνομες δραστηριότητες χρειάζονται χρόνο και παράγουν εισόδημα. Υπό το δεδομένο αυτό, το άτομο μπορεί να περάσει χρόνο τόσο στη νόμιμη όσο και στην παράνομη απασχόληση. Έτσι, η συμμετοχή ενός ατόμου στο επικίνδυνο «επάγγελμα» του εγκληματία λαμβάνει χώρα, όταν αναμένεται ότι η καθαρή απόδοση από αυτό υπερβαίνει την απόδοση που προέρχεται από τη νόμιμη εργασία (Williams & Sicles, 2002).

Ο Ehrlich (1973) επέκτεινε τη θεωρία του Becker, καθώς συμπεριέλαβε στη θεωρία του την κατανομή του χρόνου μεταξύ νόμιμων και παράνομων δραστηριοτήτων, αναλόγως του κόστους ευκαιρίας τους. Κατά τον Ehrlich, όταν η ευκαιρία για νόμιμο εισόδημα είναι σπάνια σε σχέση με το πιθανό κέρδος από

το έγκλημα, τότε προβλέπεται ότι το έγκλημα γίνεται πιο συχνό. Η προσφορά τέλεσης αδικημάτων αυξάνεται όταν αυξάνεται το σχετικό κέρδος από την τέλεση αδικημάτων.

Συνοψίζοντας, το πρότυπο οικονομικό μοντέλο του εγκλήματος που περιγράφηκε από τον Becker (1968) και εν συνεχεία αναπτύχθηκε από τον Ehrlich (1973) θεωρεί το έγκλημα ως εργασιακή απασχόληση, στο μέτρο που και οι δύο δραστηριότητες (έγκλημα και εργασία) χρειάζονται χρόνο και αποφέρουν εισόδημα. Στο μοντέλο αυτό, η συμμετοχή ενός ατόμου στο επικίνδυνο «επάγγελμα» του εγκλήματος λαμβάνει χώρα, όταν αναμένεται η καθαρή απόδοσή του να υπερβαίνει την απόδοση εναλλακτικής νόμιμης απασχόλησης και νόμιμων αποδοχών (Williams & Sickles, 2002).

Τα αποτελέσματα του Ehrlich συζητήθηκαν έντονα, ενώ σε μελέτη τους οι Brier & Fienberg (1980) απέρριψαν όλα τα εμπειρικά ευρήματα σχετικά με το Becker - Ehrlich μοντέλο, υποστηρίζοντας ότι το μοντέλο δείχνει να είναι απλοϊκό και τα ευρήματα δεν είναι αρκετά αξιόπιστα, ώστε να συναχθεί ασφαλές συμπέρασμα υπέρ ή κατά της υπόθεσης αποτροπής.

Ένα είναι σαφές: Τα μοντέλα που πρότειναν οι Becker και Ehrlich αποδίδουν τρεις κύριες προβλέψεις συμπεριφοράς: α) όσο αυξάνεται η πιθανότητα σύλληψης, τόσο μειώνεται η τέλεση εγκλημάτων, β) όσο αυξάνεται η σοβαρότητα ποινικής κύρωσης, τόσο μειώνεται η τέλεση εγκλημάτων και γ) όσο αυξάνεται το κόστος ευκαιρίας του εγκλήματος, τόσο μειώνεται η προσφορά τέλεσης εγκλημάτων. Με άλλα λόγια, είναι δυνατόν να επέλθουν αλλαγές στη συμπεριφορά ενός ατόμου (δηλαδή να επιλέξει ή όχι την τέλεση εγκλήματος) είτε με τη χρήση μαστίγιου (θέσπιση ποινικών νόμων και βαρύτερες και άμεσες τιμωρίες) είτε με τη χρήση καρότου (καλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης) (Chalfin & McCrary, 2017).

1.3 Το οικονομικό υπόδειγμα εγκληματικότητας των BLOCK & HEINEKE

Τα υποδείγματα Becker & Ehrlich βασίζονται στην υπόθεση ότι, τόσο το όφελος όσο και το κόστος κάθε μορφής, εκφράζονται με χρηματικούς όρους και άρα η

συμμετοχή ή μη ενός ατόμου στο έγκλημα εξαρτάται ευθέως από την επίδρασή της στον χρηματικό πλούτο. Οι Block & Heineke (1975) εμπλούτισαν το υπόδειγμα με πιο ρεαλιστικές υποθέσεις. Μελέτησαν την απόφαση του ατόμου για συμμετοχή στο έγκλημα, όχι μόνο με βάση την επίδρασή της στο επίπεδο του πλούτου. Εξέτασαν ξεχωριστά το ψυχικό κόστος από τη νόμιμη ή παράνομη δραστηριότητα. Ουσιαστικά οι Block & Heineke κατέληξαν στα ίδια συμπεράσματα με αυτά των Becker & Ehrlich. Επαλήθευσαν και αυτοί ότι η αύξηση της πιθανότητας σύλληψης και η αυστηρότητα της τιμωρίας, ή αντίστοιχα η αύξηση στις ευκαιρίες για νόμιμη απασχόληση, οδηγούν σε μείωση στην προσφορά για τέλεση ενός αδικήματος.

Οι Block & Heineke (1975) υποστηρίζουν ότι η απάντηση στο ερώτημα σε ποιο βαθμό μεταβάλλεται η προσφορά των αδικημάτων ως αποτέλεσμα της μεταβολής των παραγόντων που την προσδιορίζουν, μπορεί να δοθεί από τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας παρά από τα συμπεράσματα της οικονομικής θεωρίας (Αντωνάκης & Καραβίδας 1989).

Πάνω στα υποδείγματα αυτά επακολούθησε πληθώρα εμπειρικών μελετών εστιασμένων στον καθορισμό των παραγόντων που προσδιορίζουν το έγκλημα στις ΗΠΑ (Sjoquist 1973; Phillips & Votey 1975; Holtman & Yap 1978; Witte, 1980), την Αγγλία και την Ουαλία (Carr-Hill & Stern 1973, 1977, 1979; Wolpin, 1978), τον Καναδά (Avio & Clark, 1976, 1978) και την Ιαπωνία (Wolpin, 1980). Σε όλες αυτές τις μελέτες διαπιστώθηκε ότι ο βαθμός εγκληματικότητας επηρεάζεται σημαντικά από οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες όπως η πιθανότητα σύλληψης και τιμωρίας, η βεβαιότητα και αυστηρότητα της τιμωρίας, το κατά κεφαλήν εισόδημα κλπ. Έτσι επιτεύχθηκε η επέκταση της περιορισμένης εμβέλειας της θεωρίας με μία αρκετά σφαιρική αντιμετώπιση του προβλήματος.

1.4 Το υπόδειγμα εγκληματικότητας του BRITT

Ο Britt (1994) διατύπωσε μία θεωρία που βασίζεται σε μία πιο κοινωνιολογικά κρίσιμη άποψη. Εστιάζει σε δύο θεωρίες, πολύ σημαντικές για την εξήγηση της

σχέσης μεταξύ εγκληματικότητας και ανεργίας, οι οποίες είναι α) η προοπτική κινητοποίησης και β) η προοπτική ευκαιρίας. Η προοπτική κινητοποίησης είναι η θεωρία εκείνη που οι οικονομολόγοι αναμένουν να υπάρχει στη σχέση μεταξύ ανεργίας και εγκληματικότητας. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, υπάρχει θετική σχέση μεταξύ ποσοστών εγκληματικότητας και ποσοστών ανεργίας. Η θετική αυτή σχέση προκύπτει κυρίως διότι, καθώς με την ανεργία η οικονομική κατάσταση του ατόμου επιδεινώνεται, το άτομο έχει κίνητρα να στραφεί στο έγκλημα ως πηγή εισοδήματος. Η δεύτερη θεωρία της προοπτικής ευκαιρίας βλέπει το έγκλημα ως προσφορά πιθανών παραβατών και κατάλληλων θυμάτων. Πιο συγκεκριμένα, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, ανέχειας κλπ, τα άτομα που διαβιούν σε περιοχές που πλήττονται από οικονομική ανέχεια αποτελούν λιγότερο κατάλληλα θύματα, καθόσον οι ίδιοι δεν διαθέτουν πλούτο ή πλεονάζοντα αγαθά αλλά και επειδή η ιδιοκτησία προστατεύεται περισσότερο (πχ. άτομα με χαμηλό εισόδημα, οικονομική ανέχεια κλπ μένουν περισσότερο στο σπίτι τους). Έτσι προκύπτει αρνητική σχέση μεταξύ οικονομικών συνθηκών και εγκλήματος. Τα αποτελέσματα του Britt δείχνουν ότι η προοπτική ευκαιρίας επηρεάζει προεχόντως την εγκληματικότητα (Melick 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2º: ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΑΞΙΟΠΟΙΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΟΠΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΕΡΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Στα οικονομικά, το ορθολογικό οικονομικό μοντέλο βασίζεται στην ιδέα ότι οι άνθρωποι μπορούν να κάνουν σωστές επιλογές και να λαμβάνουν τις σωστές αποφάσεις για τον εαυτό τους. Ανεξαρτήτως της πολυπλοκότητάς του, το βασικό μήνυμα του μοντέλου του ορθολογικού εγκλήματος παραμένει ότι τα λογικά αναμενόμενα οφέλη και το κόστος του εγκλήματος θα καθορίσουν την εγκληματικότητα. Για τον λόγο αυτό η θεωρία περί ορθολογικής επιλογής στο έγκλημα ερείδεται στην προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα δίκτυο για τον έλεγχο και την αποτροπή της εγκληματικότητας. Η εγκληματικότητα εν τέλει προσδιορίζεται από τα λογικά αναμενόμενα οφέλη και το κόστος της.

Παρά το γεγονός ότι το τυπικό μοντέλο της εγκληματικής ορθολογικής συμπεριφοράς συντελεί στην εξήγηση πολλών φαινομένων παραβατικότητας (Levitt & Milles, 2006; Matsueda et al., 2006), εν τούτοις υπάρχουν ορισμένα θεμελιώδη προβλήματα αναφορικά με την πρόβλεψη των επιπέδων της εγκληματικότητας. Στοιχεία για την φοροδιαφυγή και την φορολογική συμμόρφωση για παράδειγμα, υποδηλώνουν ότι οι φορολογούμενοι παραβιάζουν συστηματικά τις προβλέψεις του μοντέλου του ορθολογικού εγκλήματος. Έτσι, τα φορολογικά καθεστάτα πολλών χωρών επιβάλλουν μικρό κόστος για την φοροδιαφυγή και, ενώ είναι αναμενόμενο οι φορολογούμενοι να φοροδιαφύγουν, εν τούτοις οι περισσότεροι άνθρωποι πληρώνουν τους φόρους τους (Andreoni et al., 1998).

Από την άλλη πλευρά, η πρόοδος σε επιστήμες της συμπεριφοράς έχει δείξει ότι οι θεμελιώδεις παραδοχές του μοντέλου ορθολογικού εγκληματία δεν αντικατοπτρίζουν πάντα με ακρίβεια τις ανθρώπινες διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Έτσι, το τυπικό μοντέλο εγκληματικής ορθολογικής επιλογής συμπληρώνεται από μια συμπεριφορική προσέγγιση, η οποία προτείνει ένα μοντέλο απόφασης που περιλαμβάνει γνωστικά και συναισθηματικά συστήματα αποφάσεων. Ο άνθρωπος εμφανίζεται κατά κανόνα ως λογικό ον, υποκινούμενο από συναισθήματα και γνώση. Με βάση την προσέγγιση αυτή, η εγκληματική

συμπεριφορά αποτελεί προϊόν μίας διπλής διαδικασίας α) γνωστικής και β) συναισθήματος (Van Winden & Ash, 2012).

Η γνώση αναφέρεται στον μηχανισμό επεξεργασίας πληροφοριών και υποστήριξης που διενεργείται από τον εγκέφαλο για τη λήψη αποφάσεων και την εν γένει επίλυση των προβλημάτων (Geary, 2005). Τα συναισθήματα είναι εξειδικευμένες περιοχές του εγκεφάλου που εξελίχθηκαν, ώστε να επιλύονται συγκεκριμένα προβλήματα προσαρμογής όπως ο φόβος -ως απάντηση σε κάποια επίθεση- η ζήλια -ως απάντηση σε μία μοιχεία (Tooby & Cosmides, 1990). Η γνώση και το συναίσθημα μπορούν να θεωρηθούν ως οιονεί ανεξάρτητες διαδικασίες που δρουν στα ίδια ερεθίσματα, όμως με σημαντική διαφορά ως προς την ταχύτητα και ποιότητα εξαγωγής του σήματος. Έτσι, η γνώση δίδει σχετικά αργές και στοχαστικές αποκρίσεις, ενώ το συναίσθημα γρήγορες και μη αναμενόμενες συχνά αποκρίσεις (LeDoux, 1998). Το συναίσθημα και η γνώση βρίσκονται –όπως προαναφέρεται- υπό τον έλεγχο χωριστών εν μέρει συστημάτων του εγκεφάλου, με το συναίσθημα να έχει υπεροχή έναντι της γνώσης (Zajonc, 1980).

2.1 Οι γνωστικοί παράγοντες ως κίνητρα εγκληματικότητας

Το γνωστικό σύστημα του ανθρώπου είναι ιδιαίτερα πολύπλοκο και παράγει αναρίθμητες επιδράσεις στην συμπεριφορά. Ωστόσο, κάποιες συνιστώσες του έχουν ισχυρές συνέπειες για ένα μοντέλο συμπεριφοράς, όπως α) η στάση έναντι του κινδύνου, β) η αποστροφή έναντι της απώλειας (ως απώλεια εκλαμβάνεται η σύλληψη και τιμωρία) και γ) οι προτιμήσεις χρόνου. Η αξιολόγηση του κινδύνου αποτελεί μία διαδικασία λήψης αποφάσεων σε κάθε επιλογή για τη διάπραξη ενός εγκλήματος. Εκτός από την πιθανότητα που έχει ο υποψήφιος εγκληματίας ότι το έγκλημα θα του προσφέρει κάποια πραγματικά κέρδη, υπάρχει και η πιθανότητα να συλληφθεί και να τιμωρηθεί. Είναι πολύ σημαντικό, λοιπόν, για την αποτελεσματική αποτροπή του εγκλήματος να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο οι εγκληματίες αντιλαμβάνονται την αβεβαιότητα και πώς ανταποκρίνονται σε αυτή. Ορισμένα πειραματικά στοιχεία

δείχνουν ότι η στάση του ανθρώπου έναντι του κινδύνου αποκλίνει σημαντικά από τη θεωρία της αναμενόμενης χρησιμότητας (Kahneman & Tversky, 1979). Συχνά οι υποψήφιοι εγκληματίες υπερεκτιμούν μικρές πιθανότητες κινδύνου και υποτιμούν, άλλες φορές, μεγάλες πιθανότητες κινδύνου. Αυτή η στάση μπορεί να εξηγήσει και τα παράλογα υψηλά ποσοστά φορολογικής συμμόρφωσης, δεδομένης της σπανιότητας των ελέγχων: οι άνθρωποι μπορεί να υπερεκτιμούν αυτές τις μικρές πιθανότητες ελέγχου. Η αποστροφή της απώλειας είναι σημαντική, επίσης, για τη ρύθμιση του εγκλήματος, διότι υπονοεί ότι η τιμωρία (που εκλαμβάνεται ως απώλεια) θα επιβάλει μεγαλύτερο αποτρεπτικό αποτέλεσμα από αυτό που προβλέπεται από το μοντέλο ορθολογικού εγκλήματος. Μια –τέλος- ακόμη πηγή γνωστικής προκατάληψης είναι αυτή που συνδέεται με τις ανθρώπινες προτιμήσεις του χρόνου. Πειράματα έχουν δείξει ότι οι άνθρωποι προτιμούν το άμεσο κέρδος σε αντίθεση με το μελλοντικό (Ainsley & Haslam, 1992).

2.2 Τα συναισθήματα ως κίνητρα εγκληματικότητας

Ψυχολόγοι έχουν αφιερώσει δεκαετίες απαιτητικής έρευνας για τα συναισθήματα και υπάρχει πλέον μία ολοένα και αυξανόμενη αναγνώριση ότι τα συναισθήματα παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομική συμπεριφορά (Elster, 1998; Loewenstein, 2000; Rick & Loewenstein, 2008; VanWinden 2007). Παρ' όλα αυτά, η έρευνα των συναισθημάτων δύσκολα έχει μέχρι σήμερα αφήσει αποτύπωμα στα συμπεριφορικά- οικονομικά μοντέλα. Το συναίσθημα ξεκινά με έναν διεγέρτη-ερέθισμα που πυροδοτεί την έναρξη του συναισθήματος, θετικού ή αρνητικού. Συγκριτικές μελέτες έχουν δείξει ότι η εμπειρία των αρνητικών συναισθημάτων είναι συνήθως πιο έντονη από αυτή των θετικών συναισθημάτων (Baumeister et al., 2001). Για τα πλέον βασικά συναισθήματα όπως ο θυμός και ο φόβος, στους διεγέρτες-ερεθίσματα περιλαμβάνονται καταστάσεις όπως επιθετικότητα, απειλή, ανακάλυψη απιστίας κ.λπ. (Tooby & Cosmides, 1990). Το εάν ένα συναίσθημα εξελιχθεί σε διάπραξη εγκληματικής πράξης εξαρτάται –βεβαίως- και από την επιρροή των γνωστικών εκτιμήσεων που ρυθμίζουν την συναισθηματική διαδικασία,

καθόσον η εμπλοκή του γνωστικού συστήματος οδηγεί σε μία πιο εκλεπτυσμένη αξιολόγηση της καταστάσεως, σε σκέψη των δυνατοτήτων αντιμετώπισης και υπολογισμό του κόστους και της ωφέλειας. Πολλές φορές η λειτουργία αυτών των γνωστικών παραγόντων θα οδηγήσει σε καταστολή του συναισθήματος, άλλες φορές, όχι. Το αν επέλθει η καταστολή εξαρτάται εν μέρει από την ένταση του συναισθήματος, το επίπεδο διέγερσης και τον βαθμό απροσδόκητου (Ortony et al., 1988). Επιπλέον, το ίδιο συμβάν μπορεί να προκαλέσει διαφορετικές εντάσεις συναισθημάτων σε διαφορετικούς ανθρώπους, λόγω της επιρροής πιο επίμονων συναισθηματικών καταστάσεων (χαρακτηριστικά) όπως κατάθλιψη ή εγγενείς συναισθηματικές διαθέσεις.

Ειδικώς ο θυμός ως ένα συναίσθημα με αρνητική ηδονική αξία, προκαλείται, όταν το άτομο εκτιμά ότι τα συμφέροντά του προσβάλλονται ή ματαιώνονται. Η έντασή του εξαρτάται από πολλούς παράγοντες μεταξύ των οποίων η απογοήτευση, η εγγύτητα του ερεθίσματος-διεγέρτη. Η πρόκληση θυμού, ως απάντηση σε μία ζημία από ανθρώπινο παράγοντα, μπορεί να προκύψει από μία προηγούμενη λεκτική επίθεση ή σωματική επίθεση, ή αποφυγή ευθυνών. Ένας τραυματισμός μπορεί να προκαλέσει θυμό όχι μόνο στο θύμα, αλλά και σε παρευρισκόμενους που δεν έχουν προηγούμενη σχέση ούτε με τον τραυματία ούτε με το θύμα (Haidt, 2003). Η τάση δράσης του θυμού με απλά λόγια είναι η ανταπόδοση. Ο θυμός παρακινεί τον δράστη να ανταποδώσει ένα κακό με κακό, ακόμη κι αν η ανταπόδοση αυτή (ως εγκληματική ενέργεια) είναι δυνητικά δαπανηρή.

Η συμπεριφορική προσέγγιση του εγκλήματος ξεκλειδώνει μία νέα σφαίρα μεταρρυθμίσεων πολιτικής που βασίζονται στον εμπειρισμό και όχι στον ορθολογισμό (Chorvat & McCabe, 2004). Πέραν της αυτονόητης διεύρυνσης που παρέχει ως προς την κατανόηση και εν συνεχεία χάραξη της αποτρεπτικής πολιτικής, με τον προσδιορισμό και συναισθηματικών παραγόντων, μετατοπίζεται η προσοχή από τα καθαρά εξωγενή κίνητρα και σε διάφορες μορφές ενδογενών κινήτρων εγκληματικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Ως κόστος του εγκλήματος ορίζονται «όλα τα κόστη που δεν θα υπήρχαν αν δεν υπήρχε η παράνομη εγκληματική συμπεριφορά» (Anderson, 2012). Είναι αυτονόητο ότι το έγκλημα συνεπάγεται κόστος σε μία κοινωνία και δεν απαιτείται ιδιαίτερη έρευνα για να επαληθευτεί ότι το έγκλημα είναι δαπανηρό. Απάντηση, όμως, απαιτείται να δοθεί στον βαθμό που η εγκληματική δραστηριότητα προκαλεί κόστος σε μία κοινωνία και με ποιον τρόπο αυτό μπορεί να αποτιμηθεί. Με δεδομένο ότι οι δαπάνες για τον έλεγχο του εγκλήματος εξαρτώνται άμεσα από τις απτές βλάβες που το έγκλημα επιφέρει, είναι πολύ σημαντικό να εκτιμηθεί με ακρίβεια πόσο βλαβερό είναι τελικά το έγκλημα. Το σίγουρο είναι ότι τόσο το έγκλημα όσο και ο έλεγχος του εγκλήματος είναι δαπανηρά.

Αυτό που διαφοροποιεί το έγκλημα από τα λοιπά αγαθά και προσφερόμενες υπηρεσίες είναι ότι το έγκλημα αποτελεί ένα αγαθό που δεν είναι διαθέσιμο ή εμπορεύσιμο στην ελεύθερη αγορά. Έτσι, ενώ η τιμή πχ. ενός φρούτου προσδιορίζεται από τα κόστη της καλλιέργειας, συγκομιδής, συσκευασίας, αποστολής και πώλησής του, καθώς και από τη ζήτηση του καταναλωτικού κοινού για φρούτα, δεν μπορούμε να μιλάμε για μία τέτοιου είδους αγορά για το έγκλημα. Πράγματι, ο καταναλωτής δεν «ζητά» το έγκλημα. Η αγορά ενός φρούτου είναι εντελώς εθελοντική, όχι όμως το «θύμα εγκληματικότητας». Δεδομένου ότι μία πραγματική αποτίμηση της τιμής ενός αγαθού μπορεί να προέλθει μετά από εθελοντική συμφωνία, δεν είναι τυπικά δυνατό να υπολογιστεί η τιμή και επομένως το κόστος ενός εγκλήματος (Carnis, 2004).

Ο υπολογισμός του κόστους του εγκλήματος είναι αδύνατος, διότι δεν υπάρχουν διαθέσιμες οι απαραίτητες πληροφορίες. Ενώ μπορεί κανείς να υπολογίσει το κόστος του εγκλήματος βασιζόμενος σε διάφορες παραμέτρους (πχ. η απόφαση του ατόμου να αγοράσει σπίτι σε επικίνδυνη γειτονιά), τέτοιου είδους εκτιμήσεις βασίζονται σε παραδοχές που αφορούν τις διαθέσιμες πληροφορίες και την ικανότητα των ατόμων να κατανοούν ορθά τον κίνδυνο (Carnis 2004; Cooter & Ulen, 1997; Shavell, 1991). Η χρήση τέτοιων παραμέτρων βασίζεται στην

υποκειμενική υπόθεση ότι η αξία του χρήματος είναι ίση για όλα τα άτομα. Όπως παρατηρεί ο Rothbard (1993), ανεξαρτήτως της ύπαρξης μίας τιμής για ένα αγαθό ή μια υπηρεσία, το κόστος και τα κέρδη από οποιαδήποτε αγορά είναι πάντα υποκειμενικά. Έτσι, κάθε άτομο θα έχει -για παράδειγμα- διαφορετική τιμή για τον πόνο και την ταλαιπωρία.

Καταλήγουμε έτσι στην βασική αρχή ότι το κόστος του εγκλήματος δεν είναι απλό και εύκολο να υπολογιστεί με ακρίβεια για πολλούς και διάφορους λόγους (Posner, 1985): Δεν είναι εκ των προτέρων γνωστή η έκταση της εγκληματικότητας, άρα δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί επακριβώς το κόστος της. Η εγκληματικότητα έχει διαφορετική έκταση από περιοχή σε περιοχή, από χώρα σε χώρα, το περιεχόμενό της είναι διαφορετικό λόγω της διαφοράς του ποινικού συστήματος κάθε χώρας. Εξάλλου, είναι πολλά τα έννομα αγαθά και αξίες που προσβάλλονται από το έγκλημα, τα οποία δεν έχουν κάποια οικονομική αξία, δεν αποτιμώνται σε χρήμα όπως πχ. η αξιοπρέπεια, η ηθική βλάβη που προκαλείται από ένα έγκλημα, η βλάβη που προκαλείται από την προσβολή της γενετήσιας ελευθερίας κλπ. Ένα ακραίο, αλλά εμφανές παράδειγμα της μη οικονομικής (ή μη εμπορικής) φύσης του εγκλήματος προκύπτει από την εξέταση του κόστους μίας ανθρωποκτονίας -ή αλλιώς- από την εξέταση της αξίας της ανθρώπινης ζωής. Το άτομο δεν πωλεί τη ζωή του έναντι τιμήματος σε υποψήφιους αγοραστές. Μία τέτοια ερώτηση είναι σχεδόν υπαρξιακή. Ωστόσο, εάν θέλουμε να ποσοτικοποιήσουμε το κόστος του εγκλήματος για την κοινωνία, πρέπει να αντλήσουμε μία εκτίμηση σχετικά με την αξία μίας ανθρώπινης ζωής (Chalfin & McCrary, 2017).

3.1 Κοινωνικό και Εξωτερικό κόστος του εγκλήματος

Μία από τις πιο συγκεχυμένες και παρεξηγημένες έννοιες του κόστους του εγκλήματος είναι η διαφορά μεταξύ «κοινωνικού κόστους» και «εξωτερικού κόστους» (Cohen, 2000). Ως εξωτερικό κόστος νοείται κάθε δαπάνη στην οποία υποβάλλεται ακουσίως το θύμα μίας εγκληματικής επίθεσης από κάποιον δράστη. Επί παραδείγματι, το εξωτερικό κόστος μίας ληστείας μπορεί να περιλαμβάνει την αξία των αφαιρεθέντων αντικειμένων, τον τραυματισμό του

θύματος, τις ψυχικές –ηθικές βλάβες που υπέστη το θύμα, την αξία του χρόνου που αφιερώθηκε από το θύμα για να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες του εγκλήματος (π.χ. η επισκευή μίας παραβιασμένης και κατεστραμμένης πόρτας). Ομοίως, το εξωτερικό κόστος μίας κλοπής οχήματος συμπεριλαμβάνει την αξία του οχήματος, την αξία των αντικειμένων που βρίσκονταν στο όχημα κατά τον χρόνο της κλοπής, αλλά και την αξία του χρόνου για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κλοπής (π.χ. ακύρωση μίας πιστωτικής κάρτας που βρισκόταν στο όχημα, έκδοση νέας άδειας οδήγησης κ.λπ.). Γενικότερα, στην οικονομική θεωρία ως εξωτερικό κόστος του εγκλήματος νοείται κάθε χρηματικό ποσό που απαιτείται, ώστε το άτομο να επανέλθει στην κατάσταση που βρισκόταν πριν καταστεί θύμα εγκληματικής ενέργειας (Chalfin & McCrary, 2017).

Παρά το γεγονός ότι το εξωτερικό κόστος αναφέρεται στην απώλεια της ευημερίας του ατόμου, το κοινωνικό κόστος αναφέρεται στην απώλεια της ευημερίας της κοινωνίας στο σύνολό της. Οι δύο έννοιες έχουν –πράγματι- σημαντικά διαφορετικές απαντήσεις για το πώς εκτιμάται το κόστος του εγκλήματος. Στο παραπάνω παράδειγμα της ληστείας, το εξωτερικό κόστος αναφέρεται στην αξία των αφαιρεθέντων αντικειμένων, στο κόστος για την αποκατάσταση του πόνου (ως ιατρική θεραπεία) αλλά και του κόστους της ταλαιπωρίας, του χρόνου που ανάλωσε το θύμα για την αποκατάσταση της βλάβης που υπέστη. Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι καθένα από τα κόστη αυτά μπορεί να αποτελέσει και κοινωνικό κόστος; Το βέβαιο είναι ότι το κόστος του πόνου και της ταλαιπωρίας αποτελεί κοινωνικό κόστος. Διότι, όταν ένα άτομο υποφέρει, το κόστος αυτό δεν αντισταθμίζεται με κάποιο κέρδος σε άλλο μέλος της κοινωνίας. Το ίδιο ακριβώς μπορεί να αποτελέσει και ο χρόνος που αναλώνει το άτομο για την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη συνεπεία του εγκλήματος. Ο χρόνος που αφιερώθηκε για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, προφανώς και θα είχε δαπανηθεί διαφορετικά, είτε ως χρόνος εργασίας, είτε ως ελεύθερος χρόνος και συνεπώς έχει κόστος στην κοινωνία. Ένας εργοδότης, για παράδειγμα, έχει κόστος, όταν ο εργαζόμενός του –θύμα εγκληματικής επίθεσης- απουσιάζει από την εργασία. Με δεδομένο δε ότι σε πολλές περιπτώσεις ο εργαζόμενος θα λάβει άδεια με αποδοχές, ο εργοδότης πληρώνει

τον μισθό, χωρίς να λαμβάνει παραγωγική συμβολή του εργαζομένου (Brand & Price, 2000).

Το κοινωνικό κόστος του εγκλήματος όμως, έχει και άλλες πτυχές: Εκτείνεται στο τεράστιο μέγεθος πόρων που δαπανώνται για την πρόληψη του εγκλήματος, όπως δαπάνες για την αστυνομία, τα δικαστήρια, τις φυλακές. Αντίστοιχου είδους δαπάνες αποτελούν και τα ποσά που δαπανώνται στον ιδιωτικό τομέα για την θωράκιση της ιδιοκτησίας (πχ. εξοπλισμός κλειστών κυκλωμάτων παρακολούθησης, συστήματα ασφάλειας με τεθωρακισμένες πόρτες ή τελευταίας τεχνολογίας κλειδαριές, ακόμη και δαπάνες για μετακίνηση με ταξί σε βραδινές ώρες). Όλα αυτά αποτελούν κοινωνικό κόστος, με την έννοια ότι πιθανόν οι πόροι αυτοί να δαπανούνταν υπό διαφορετικές συνθήκες σε άλλες πιο παραγωγικές κατευθύνσεις.

Κοινωνικό κόστος –έστω και μεταγενέστερο- επιφέρει, επίσης, η μη σύλληψη ενός εγκληματία. Επί παραδείγματι, τα υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας σε μία περιοχή ενδέχεται να αποθαρρύνουν ιδιωτικές επενδύσεις σε αυτή, με επακόλουθη συνέπεια τη μείωση της ποσότητας και της ποιότητας της απασχόλησης στην περιοχή αυτή. Σε άλλες περιπτώσεις ενδέχεται πολίτες με σχετικά μεγαλύτερη οικονομική επιφάνεια να εγκαταλείψουν μία περιοχή με υψηλό δείκτη εγκληματικότητας προς άλλη περιοχή με χαμηλότερο δείκτη.

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί στο σημείο αυτό η άποψη ότι η απώλεια μίας περιουσίας συνεπεία εγκληματικής ενέργειας μπορεί να εκληφθεί ως μεταφορά από ένα άτομο (θύμα) σε άλλο (δράστη). Ορισμένοι οικονομολόγοι (Cohen, 1988; French et al., 1991; Miller et al., 1996; Brand & Price, 2000; Dubourg et al., 2005) αναφέρουν ότι παράνομες μεταβιβάσεις που προκύπτουν ως συνέπεια συγκεκριμένων εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας (πχ. κλοπή, απάτη, ληστεία) δεν αποτελούν κοινωνικό κόστος, επειδή δεν προκαλούν κάποια απώλεια στην κοινωνία, αλλά αντιμετωπίζονται ως μετατόπιση πόρων από το θύμα στον δράστη. Ωστόσο, με δεδομένο ότι η κοινωνία θέτει εκτός νόμου τέτοιου είδους μεταφορές περιουσιακών αγαθών, στην πράξη μία τέτοια αποτίμηση δεν θα είχε νόημα (Anderson, 1999). Διότι,

εάν η αφαιρεθείσα περιουσία είναι ανασφάλιστη, το θύμα θα επιβαρυνθεί πλήρως το κόστος για την αντικατάστασή της. Αντίθετα, εάν η περιουσία που μετατοπίστηκε στον δράστη είναι ασφαλισμένη, τότε το κόστος που επιβαρύνεται το θύμα αντιστοιχεί μόνο στο κόστος των ασφαλίσεων που καταβάλλει, ενώ η ασφαλιστική εταιρεία θα επιβαρυνθεί με το υπόλοιπο. Κατά συνέπεια, η περιουσία που έχει υποστεί ζημία από μία εγκληματική πράξη συνεπάγεται –κατά την άποψη αυτή- καταστροφή και όχι μεταβίβαση και πρέπει να υπολογίζεται ως κόστος του εγκλήματος (Brand & Price, 2000).

Γενικώς, οι ερευνητές φαίνεται ότι είτε επιλέγουν να χρησιμοποιούν το εξωτερικό κόστος της εγκληματικότητας ως βάση για τον υπολογισμό του, είτε –εναλλακτικά- χρησιμοποιούν ένα σύνολο κοινωνικών και εξωτερικών δαπανών εξαιρώντας από το εξωτερικό κόστος την αξία των αγαθών που έχουν αφαιρεθεί συνεπεία εγκληματικής ενέργειας (Chalfin & McCrary, 2017).

3.2 Από και άυλο κόστος του εγκλήματος

Όπως σημειώνει ο Cohen (2000), το κόστος της εγκληματικότητας για τα θύματα μπορεί να ταξινομηθεί σε απτό και άυλο. Το απτό κόστος αναφέρεται σε δαπάνες που προκύπτουν αιτιακά από το έγκλημα, όπως για παράδειγμα η αξία της κλεμμένης ή κατεστραμμένης περιουσίας, οι δαπάνες για την ιατρική περίθαλψη σε περίπτωση τραυματισμού, οι απωλεσθέντες μισθοί ή εισοδήματα λόγω (προσωρινής ή μόνιμης) ανικανότητας του θύματος για εργασία. Από την άλλη πλευρά το άυλο κόστος του εγκλήματος αναφέρεται σε μεγέθη που δύσκολα μπορούν να υπολογιστούν από τους ερευνητές, όπως ο σωματικός πόνος, τα ψυχολογικά τραύματα από το έγκλημα, η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής του θύματος ενός εγκλήματος, η ψυχική οδύνη των συγγενών του θύματος κ.α.

3.2.1 Από κόστος

Ως απτό κόστος ενός εγκλήματος νοείται εκείνο που σχετίζεται με την απώλεια που υφίσταται ένα θύμα εγκληματικής πράξεως και αυτό αναλύεται στο άμεσο

κόστος που αναφέρεται στις απώλειες και το σύνολο των βλαβών (θετικές ζημίες) που υφίσταται το θύμα και στο έμμεσο κόστος που αναφέρεται στο κόστος των επακόλουθων συνεπειών του εγκλήματος. Το άμεσο κόστος είναι γενικά εύκολο να υπολογιστεί, καθόσον είναι γνωστό από την στιγμή που έχει τελεστεί το έγκλημα. Το έμμεσο κόστος αναφέρεται στις συνέπειες του εγκλήματος που δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστούν εξαρχής, αλλά προκύπτουν στη συνέχεια όπως -ενδεικτικά- η λήψη μέτρων προστασίας για την αποτροπή εγκλημάτων κατά του προσώπου και της περιουσίας (Anderson, 2012).

Το άμεσο κόστος περιλαμβάνει κάθε θετική ζημία που προκαλείται από το έγκλημα, όπως πχ. σωματικές βλάβες, απώλεια ανθρώπινης ζωής, καταστροφή ή απώλεια περιουσίας κλπ. Συνήθως θετικές ζημίες από ένα έγκλημα που είναι αποτιμητές σε χρήμα υπολογίζονται πιο εύκολα σε σχέση με ζημίες κατά προσωπικών έννομων αγαθών, όπως η ζωή, η σωματική ακεραιότητα, η τιμή κλπ. Πάντως ακόμη και αυτές οι περιπτώσεις πάντα κατά προσέγγιση (με αρκετές αποκλίσεις) είναι δυνατόν να αποτιμηθούν.

Περαιτέρω, στις περισσότερες περιπτώσεις θυμάτων εγκληματικής πράξης, το έγκλημα έχει και περαιτέρω – επακόλουθες επιπτώσεις οι οποίες προσθέτουν στο άμεσο κόστος ένα επιπλέον μεγαλύτερο ή μικρότερο έμμεσο κόστος. Οι Cherbonneau & Wright, (2011) προσομοιάζουν το έμμεσο κόστος με «λιτανεία» που ακολουθεί το άμεσο κόστος του εγκλήματος. Ουσιαστικά πρόκειται για την οικονομική αξία των συνεπειών του εγκλήματος, που δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστούν εξαρχής. Για παράδειγμα μία σωματική βλάβη συνεπάγεται απώλεια πολλών ωρών εργασίας (διαφυγόντα κέρδη), σημαντικές δαπάνες για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, νομικά έξοδα συμμετοχής σε διαδικασία αστικής ή ποινικής δικαιοσύνης. Τα κόστη αυτά προσδιορίζονται πιο δύσκολα ποσοτικά, καθώς προκύπτουν συνήθως και εν μέρει μετά τη συλλογή των δεδομένων που συνδέονται άρρηκτα με το περιστατικό της εγκληματικότητας. Έτσι, ένα θύμα εγκλήματος κατά σωματικής ακεραιότητας ή εγκλήματος κατά ιδιοκτησίας (πχ. ληστεία) συχνά πρέπει να νοσηλευτεί και

να καλύψει έξοδα για την αποκατάσταση της σωματικής (και αρκετές φορές) ψυχικής υγείας. Δεδομένα για τα κόστη αυτά προέρχονται από διάφορες πηγές εκτός των αναφορών των θυμάτων, όπως δεδομένα από ασφαλιστικές εταιρείες, νοσοκομεία που παρέχουν ιατρική περίθαλψη και άλλους παρόχους υγείας. Περαιτέρω, η χαμένη αξία του (παραγωγικού) χρόνου του θύματος εγκληματικής ενέργειας ως έμμεσο κόστος του εγκλήματος, μπορεί να προσδιοριστεί πολλαπλασιάζοντας το μέσο ωριαίο εισόδημα με τον αριθμό των χαμένων ωρών εργασίας που ένα θύμα πέρασε εκτός εργασίας συνεπεία εγκλήματος (Wickramasekera, et al., 2015).

Για τον προσδιορισμό του γένει απτού κόστους υπάρχουν σημαντικοί περιορισμοί δεδομένων (Cohen, 1988, 2000; McCollister et al., 2010; Miller et al., 1996). Η πλειονότητα των μελετών του απτού κόστους βασίζεται κυρίως σε δύο πηγές δεδομένων εγκλήματος: τα ετήσια Uniform Crime Reports (UCR) που εμπεριέχουν δεδομένα από αστυνομικά τμήματα σε εθνικό επίπεδο Βρετανίας (Mirrles – Black et al. 1998) και την National Crime Victimization Study (NCVS) που διεξάγεται ετησίως από το Γραφείο Δικαιοσύνης του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ. Μέσω των πηγών αυτών συλλέγονται δεδομένα απτού κόστους ζητώντας από τους ερωτηθέντες να εκτιμήσουν την αξία της περιουσίας που έχει κλαπεί, το κόστος μίας ιατρικής περίθαλψης, τον χρόνο που χάθηκε από την εργασιακή απασχόληση στο θύμα της εγκληματικής ενέργειας. Παρ' όλα αυτά ο Cohen (2000) σημειώνει ότι είναι πιθανόν να υποτιμηθεί το πραγματικό κόστος του εγκλήματος με τη μέθοδο αυτή. Οι Miller et al. (1996) αξιοποιούν εκτός των δεδομένων του NCVS και δεδομένα που τηρούνται σε νοσοκομειακά αρχεία, καθώς και τις αποζημιώσεις που λαμβάνουν εργαζόμενοι για τραυματισμούς τους.

Τέλος δεν πρέπει να παροράται και το έμμεσο κόστος των μέτρων προστασίας που οφείλεται όχι τόσο στο ίδιο το έγκλημα όσο στον φόβο του εγκλήματος. Ο Posner (2009) αποκαλεί το κόστος αυτό, ως κόστος του εγκλήματος, χωρίς έγκλημα. Συνεπώς το κόστος που ενδιαφέρει εδώ δεν επιβαρύνει μόνον τα θύματα εγκληματικών ενεργειών, αλλά και εκείνους που φοβούνται ότι θα

γίνουν θύματα στο μέλλον, συνεπώς επιβαρύνει θεωρητικά όλον τον πληθυσμό (Block, 1984; Hale, 1996). Τα πιθανά θύματα είναι γενικά πρόθυμα να αναλάβουν δράση, να υποβληθούν σε επιπλέον δαπάνες, ώστε να μειώσουν την πιθανότητα ή τον κίνδυνο να καταστούν θύματα. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν δαπάνες ασφαλείας, όπως συναγερμοί, περίφραξη, φωτισμό, φύλακες κ.λπ., αλλά και προληπτική συμπεριφορά όπως την λήψη ταξί αντί δημοσίων μέσων μαζικής μεταφοράς, την αποφυγή συναναστροφής με συγκεκριμένα άτομα ή την αποφυγή παραμονής σε τοποθεσίες επίφοβες για εγκληματικές ενέργειες.

Όλα αυτά τα μέτρα βασίζονται στην αντίληψη των πιθανών θυμάτων για τον κίνδυνο της εγκληματικότητας η οποία (έστω και μακροπρόθεσμα) συνδέεται με το πραγματικό ποσοστό εγκληματικότητας. Δεν πρέπει να παραληφθεί ότι οι προληπτικές δαπάνες των εν δυνάμει θυμάτων επηρεάζονται από πολλές συνιστώσες, μεταξύ των οποίων και την ικανότητα του πιθανού θύματος να καλύψει τις δαπάνες που απαιτεί ένας πχ. εξοπλισμός ασφαλείας. Έτσι, οικονομικά εύρωστα άτομα μπορεί να σημειώνουν χαμηλό κίνδυνο θυματοποίησης, καθώς δαπανούν μεγαλύτερα ποσά για την ασφάλεια και την πρόληψη της θυματοποίησής τους, ενώ άλλα άτομα με περιορισμένη οικονομική δύναμη μπορεί να έχουν υψηλό κίνδυνο θυματοποίησης καθώς δεν είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν οικονομικά τους εξοπλισμούς ασφαλείας (Brand & Price, 2000).

Ο καθηγητής εγκληματολογίας Στέργιος Αλεξιάδης, στο βιβλίο του «Τα οικονομικά του Εγκλήματος», (2010) παραθέτει τα αποτελέσματα προσωπικής του έρευνας που διεξήγαγε στη Θεσσαλονίκη (Μάιος 2010) σε ειδικούς επαγγελματίες και από προσωπικές συνεντεύξεις με άτομα που κατέφυγαν στη λήψη μέτρων προστασίας για την αντιμετώπιση του φόβου τους προς το έγκλημα τις εξής πληροφορίες:

A) Μέτρα προστασίας:

-Τοποθέτηση θωρακισμένης πόρτας σε διαμέρισμα: Κόστος από 700 έως 2000 ευρώ κατά μέσο όρο συνολικά 1000 ευρώ

-Τοποθέτηση μεταλλικής γκαραζόπορτας κόστος κατά μέσο όρο 1.500 ευρώ

- Τοποθέτηση μεταλλικών ρολών σε μπαλκονόπορτες (ανά παράθυρο) κόστος κατά μέσο όρο 200 ευρώ.
- Τοποθέτηση πτυσσόμενων σιδηρών κάγκελων (ανά παράθυρο) κόστος κατά μέσο όρο 1.250 ευρώ.
- Τοποθέτηση σιδηρών ρολών ασφαλείας σε βιτρίνα καταστήματος περίπου 25 τ.μ. συνολικά 2.500 ευρώ.
- Τοποθέτηση συναγερμού σε διαμέρισμα 100-130τμ κόστος κατά μέσο όρο 800 ευρώ
- Τοποθέτηση συναγερμού σε μονοκατοικία 300τμ κόστος κατά μέσο όρο 1.800 ευρώ
- Αγορά-τοποθέτηση χρηματοκιβωτίου (απλού οικιακού) από 120 ευρώ
- Τοποθέτηση απλού συναγερμού σε κατάστημα περίπου 100τμ κόστος 600 ευρώ
- Τοποθέτηση συναγερμού σε εργοστάσιο με κτίσματα επιφάνειας 10.000 τ.μ. με ανιχνευτές, κάμερες (πρόγραμμα συνεχούς παρακολούθησης μέσω κλειστού κυκλώματος από εταιρεία security): ετήσιο κόστος 30.000 ευρώ
- Τοποθέτηση αντικλεπτικής κάρτας σε κινητά αντικείμενα (blue Watch Dog Card) κόστος (στην ελβετική αγορά) 119 ελβ. Φράγκα.
- Τοποθέτηση συναγερμού σε μεσαίο αυτοκίνητο κόστος κατά μέσο όρο 400 ευρώ

B) Μέτρα επιτήρησης-φύλαξης:

- Επιτήρηση – φύλαξη κατοικίας από διερχόμενο αυτοκίνητο εταιρείας security με την δυνατότητα επέμβασης κατά την ενεργοποίηση του συναγερμού: κόστος ανά μήνα 15-30 ευρώ κατά μέσο όρο.
- Επιτήρηση καταστήματος σε κεντρικό δρόμο από ιδιωτική εταιρεία security 765 ευρώ/χρόνο
- Επιτήρηση – φύλαξη καταστήματος σε επαρχιακό δρόμο κωμόπολης από διερχόμενο αυτοκίνητο εταιρείας security με τη δυνατότητα επέμβασης κατά την ενεργοποίηση του συναγερμού: κόστος 450 ευρώ/χρόνο.
- Επιτήρηση – φύλαξη εργοστασίου με κτίσματα επιφάνειας 10.000τμ με 24ωρη παρακολούθηση με κάμερες κλειστού κυκλώματος κόστος 12.000 ευρώ το χρόνο.

-Επιτήρηση – φύλαξη εργοστασίου με τοποθέτηση φύλακα με αυτοκίνητο σε 8ωρη βάρδια, κόστος για τρεις 8ωρες βάρδιες (24ωρη κάλυψη) 4.500 ευρώ το μήνα.

Γ) Μαθήματα αυτοάμυνας: (τρία μαθήματα την εβδομάδα) κόστος μηνιαίο 100 ευρώ

Δ) Κόστος ασφάλισης της βλάβης από το έγκλημα:

-Ασφάλιση ευθύνης για σωματικές βλάβες από τροχαίο έγκλημα ύψους 500.000 ευρώ ανά θύμα: ποσό 125 ευρώ ετησίως

-Ασφάλιση ευθύνης για υλικές ζημιές από τροχαίο έγκλημα ύψους 500.000 ευρώ ανά θύμα : ποσό 125 ευρώ ετησίως

-Ασφάλιση κλοπής ΙΧΕ 12 ίππων αξίας 18.500 ευρώ ποσό 32 ευρώ ετησίως κλπ.

Είναι πολλά τα κόστη που σχετίζονται με την αντιληπτή ανάγκη των θυμάτων και των κοινοτήτων να αυξήσουν το επίπεδο προσωπικής ασφάλειας ως απάντηση στο έγκλημα (Shapiro, 1999).

3.2.2 Άυλο Κόστος

Όπως προαναφέρεται, για ορισμένα εγκλήματα το κόστος είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος απτό (άμεσο ή έμμεσο). Ωστόσο υπάρχουν εγκλήματα όπως ο βιασμός, η προσβολή της τιμής, της γενετήσιας ελευθερίας κ.λπ. όπου τα περισσότερα κόστη είναι λιγότερο απτά και περιλαμβάνουν κυρίως επιπτώσεις που σχετίζονται με την ταλαιπωρία, τον πόνο, το ψυχολογικό τραύμα και την μειωμένη ποιότητα ζωής του θύματος. Τα κόστη αυτά δεν είναι εύκολο να ποσοτικοποιηθούν και να εκτιμηθούν άμεσα, παρά μόνον έμμεσα και με τη χρήση δεδομένων άλλων τομέων της πολιτείας (πχ. αποφάσεις δικαστηρίων).

Ο συνυπολογισμός στο κόστος του εγκλήματος και του άυλου κόστους, ήτοι του πόνου, και της οδύνης που προκαλεί το έγκλημα γεννά προβλήματα καθώς πρόκειται για αφηρημένες έννοιες ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης (κατά το Αστικό Δίκαιο). Ιδίως στις ΗΠΑ το άυλο κόστος κρίνεται ως υπερβολικό από ορισμένους μελετητές (Tonry, 2009) με την αιτιολογία ότι διογκώνει πολύ το συνολικό κόστος, αλλά και γιατί αναφέρεται μεν ως «κόστος του εγκλήματος»,

όμως συνάγεται ως δεδομένο από αστικές υποθέσεις σε αστικά δικαστήρια. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Tonry (2009) ο οποίος παραπέμπει σε έρευνες του M. Cohen, από το συνολικό κόστος των 87.000 δολαρίων για ένα έγκλημα βιασμού ή σεξουαλικής προσβολής, στην αποκατάσταση της ηθικής βλάβης (πόνου, ηθικής ταλαιπωρίας κ.λπ.) αντιστοιχούν τα 81.400 δολάρια ή στο συνολικό κόστος για ένα έγκλημα ανθρωποκτονίας που ανέρχεται σε 1.940.000 δολάρια, για την χρηματική ικανοποίηση της ψυχικής οδύνης των οικείων του θύματος αντιστοιχεί ποσό 1.910.000 δολάρια. Έτσι φαίνεται ότι το κόστος της ανθρώπινης ζωής εκτιμάται σε 30.000 δολάρια και το άυλο κόστος της ψυχικής οδύνης των οικείων από την απώλεια ενός ανθρώπου τους σε 1.910.000 δολάρια.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα άυλου κόστους είναι η αρνητική επίδραση που μπορεί να έχει η εγκληματική ενέργεια στους οικείους του θύματος. Οι περισσότερες μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα τέκνα θυμάτων εγκληματικών ενεργειών διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο να έχουν σχολικά προβλήματα, ψυχολογικά προβλήματα αλλά και προβλήματα παραβατικότητας ως αποτέλεσμα της θυματοποίησής τους. Ένα άλλο παράδειγμα άυλου κόστους για τα θύματα είναι ο διαρκής και σε βάθος χρόνου πόνος και ταλαιπωρία λόγω του εγκληματικού γεγονότος που βίωσαν και εν τέλει η πραγματική ή αντιληπτή χαμένη «ποιότητας ζωής».

Ενδιαφέροντα στοιχεία, προσδιοριστικά του άυλου κόστους του εγκλήματος συνάγονται από την νομολογιακή πρακτική των ελληνικών δικαστηρίων αναφορικά με την αντιμετώπιση του προβλήματος της ηθικής βλάβης που προκαλείται στο θύμα εγκληματικής ενέργειας, αλλά και της ψυχικής οδύνης τρίτων-οικείων προσώπων στην περίπτωση θανάτου του θύματος.

Αναφορικά με τη χρηματική ικανοποίηση λόγω της ηθικής βλάβης, αυτή εισάγεται νομοθετικά στο Αστικό Κώδικα στο άρθρο 932, όπου παρατίθενται ενδεικτικά τα εγκλήματα στα οποία η ηθική βλάβη λαμβάνεται υπ' όψιν, όπως εγκλήματα που προσβάλλουν την υγεία, τη τιμή, την ελευθερία, τη αγνεία. Κατά κανόνα τα ελληνικά δικαστήρια συνδυάζουν το ύψος της χρηματικής

ικανοποίησης για ηθική βλάβη με την προσβολή και την έκτασή της, ενώ συνυπολογίζουν τη μονιμότητα των βλαβών στο θύμα, την μελλοντική οικογενειακή, κοινωνική εξέλιξη του κλπ. Είθισται δε το ποσό της χρηματικής ικανοποίησης να είναι ιδιαίτερα υψηλό, όταν πίσω από τον δράστη βρίσκεται μία ισχυρή οικονομικά ασφαλιστική εταιρεία (πχ. σε αυτοκινητικά ατυχήματα), μεγάλη ιδιωτική κλινική(σε ιατρικά σφάλματα) ή το Δημόσιο. Ενδεικτικά παρατίθενται περιπτώσεις χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης στον ακόλουθο πίνακα:

ΕΠΙΔΙΚΑΣΗ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΛΟΓΩ ΗΘΙΚΗΣ ΒΛΑΒΗΣ

Συνέπειες εγκλήματος	Χρηματική ικανοποίηση
Τετραπληγία νεογνού λόγω ιατρικής αμέλειας (Π. Πρωτ. Αθ. 612/2016 δημ. ΝΟΜΟΣ)	400.000 ευρώ
Παραπληγία 23χρονης συνεπεία τροχαίου ατυχήματος (Μον.Πρ.Αθ 803/2017 Επιθ. Συγκ. Δικ. 2017, σελ. 180επ)	150.000 ευρώ
Ακρωτηριασμός 18χρονου σε δημόσιο Νοσοκομείο από ιατρική αμέλεια, (Δοικ. Εφ. Πειρ. 391/2008 δημ. ΝΟΜΟΣ)	450.000 ευρώ
Παραπληγία ανηλίκου θύματος τροχαίου ατυχήματος (Μον.Πρ.Αθ. 259/2017 Επιθ. Συγκ. Δικ. 2017, σελ. 270επ)	200.000 ευρώ
Θύμα σε άγρυπνο κώμα συνεπεία ιατρικής αμέλειας (ΑΠ 1187/2017 δημ. ΝΟΜΟΣ)	400.000 ευρώ
Θύμα που φέρει ισοβίως τεμάχιο βίδας στο σώμα του συνεπεία ιατρικής αμέλειας (Εφ. Πειρ. 828/2005 ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ)	30.000 ευρώ
Μαιευτική παράλυση νεογνού (ιατρική αμέλεια) (ΑΠ 668/2022 δημ ΝΟΜΟΣ)	45.000 ευρώ

Πηγή: Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών: ΝΟΜΟΣ

Η ψυχική οδύνη, χαρακτηρίζεται από τα ελληνικά δικαστήρια ως ο έντονος ψυχικός πόνος, η θλίψη και στενοχώρια από μία αιφνίδια απώλεια προσφίλους

συγγενικού προσώπου. Για την ψυχική οδύνη ο ΑΚ στο άρθρο 932εδ.γ', προβλέπει την καταβολή χρηματικής ικανοποίησης στους οικείους του θανόντος ως ηθική παρηγοριά και ψυχική τους ανακούφιση. Και στην περίπτωση της επιδίκασης χρηματικής ικανοποίησης λόγω ψυχικής οδύνης λαμβάνονται υπ' όψιν πραγματικά περιστατικά, όπως ο βαθμός πταίσματος του δράστη, το τυχόν συντρέχον πταίσμα του θανόντος, η ηλικία, το φύλο, η εργασία, η επαγγελματική ενασχόληση κλπ. Ενδεικτικά παρατίθενται περιπτώσεις χρηματικής ικανοποίησης λόγω ψυχικής οδύνης στον ακόλουθο πίνακα:

ΕΠΙΔΙΚΑΣΗ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΛΟΓΩ ΨΥΧΙΚΗΣ ΟΔΥΝΗΣ

Συνέπειες εγκλήματος	Χρηματική ικανοποίηση
Θανάτωση 36χρονης σε χειρουργείο συνεπεία αμέλειας ιατρικής ομάδας (ΑΠ 1227/2007 ιστοσελίδα Αρείου Πάγου)	<u>1.680.000 ευρώ</u> (330.000 X 3 σε σύζυγο κόρη αδελφή 230.000 X 3 σε γονείς και γιαγιά)
Θανάτωση 52χρονου από ιατρική συγκλίνουσα αμέλεια (ΑΠ 1343/2017 ιστοσελίδα Αρείου Πάγου)	<u>445.000 ευρώ</u> (80.000 X 3 σε σύζυγο και θυγατέρες 60.000 στη μητέρα 35.000 X 4 αδέρφια 5.000 στην πεθερά)
Θανάτωση 53χρονου από αεροπορικό δυστύχημα κατά την διάρκεια εκπαίδευσης (Τριμ. Εφ. Πατρών 106/2022 δημ. ΝΟΜΟΣ)	<u>490.000 ευρώ</u> (120.000 σε σύζυγο 80.000 X2 σε γονείς 50.000 X 3 σε αδέρφια 60.000 σε προγονή)
Σε θύμα της κατάρρευσης του κτηρίου της ΡΙΚΟΜΕΞ (ΣΤΕ 2692/2009 δημ. ΔΣΑ net)	<u>350.000 ευρώ</u> (150.000 X 2 γονείς, 50.000 αδελφός)
Θανάτωση 11χρονου από αδέσποτη σφαίρα στο δημοτικό σχολείο (Δ. Εφ. Αθ. 320/2022 δημ. ΝΟΜΟΣ)	<u>440.000 ευρώ</u> (130.000 X οι γονείς 80.000 ο αδελφός 50.000 X 2 οι παππούδες)
Θανάτωση σε αυτοκινητικό δυστύχημα (Εφ. Λάρ. 96/2019 ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ)	400.000 ευρώ 90.000 X 3 σε σύζυγο, δύο τέκνα και πατέρα 40.000 σε μητέρα 30.000 σε μητριά 25.000 σε ετεροθαλή αδελφή 25.000 σε πεθερό 10.000 σε πεθερά
Θανάτωση 54χρονου από εργατικό ατύχημα	190.000 ευρώ

(ΑΠ 531/2021 ΝΟΜΟΣ)	(70.000 σε σύζυγο 60.000 Χ σε τέκνα)
---------------------	---

Πηγή: Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών: ΝΟΜΟΣ

Ενδιαφέρον σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις αποφάσεων αποτελεί το γεγονός ότι τα δικαστήρια καταλήγουν στα ποσά που επιδικάζουν, χωρίς να αιτιολογούν τα κριτήρια που τους οδηγούν στην εκάστοτε κρίση, με αποτέλεσμα να μην είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ποιο στοιχείο βάρυνε περισσότερο στην τελική απόφαση (ηλικία, φύλο, επαγγελματική κατάσταση κλπ). Αυτό είναι ένα πρόβλημα που γενικά χαρακτηρίζει το άυλο κόστος του εγκλήματος, καθόσον εναπόκειται σε υποκειμενική κρίση, με αποτέλεσμα ορισμένες φορές να είναι υπέρογκο και άλλες φορές αδικαιολόγητα μικρό.

3.3 Το κόστος του εγκλήματος στην Πολιτεία

Το κόστος του εγκλήματος για την Πολιτεία δεν έχει ενιαία μορφή. Εμφανίζεται είτε ως άμεσο κόστος το οποίο επέρχεται στην Πολιτεία συνεπεία εγκληματικών ενεργειών που βλάπτουν ευθέως και άμεσα τα έσοδά της, όπως πχ. εγκλήματα φοροδιαφυγής, λαθρεμπορίας κλπ. Εμφανίζεται επίσης ως άμεσο κόστος που επέρχεται από την τέλεση εγκλημάτων που βλάπτουν υπερατομικά έννομα αγαθά όπως τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος, η αρχαιοκαπηλία, εμπρησμός κ.λπ., εγκλήματα που από πρώτη ματιά δεν φαίνονται ότι επιφέρουν κόστος ατομικά σε κάθε πολίτη, αφού δεν φαίνεται ότι υπάρχει τέτοιο θύμα. Το κόστος όμως για την αποκατάσταση των ζημιών αυτών είναι σημαντικό. Εμφανίζεται ως έμμεσο κόστος αναφερόμενο στην ανάγκη διάθεσης μεγάλων οικονομικών πόρων ως απάντηση στο έγκλημα, όπως δαπάνες για την στελέχωση και εξοπλισμό της αστυνομίας, την ποινική δικαιοσύνη, το σωφρονιστικό σύστημα. Ως έμμεσο κόστος επίσης εκλαμβάνονται όλες οι προληπτικές ενέργειες της Πολιτείας που στοχεύουν στην καταπολέμηση εγκλημάτων όπως πχ. διάθεση κονδυλίων για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών, του αλκοολισμού, της οδικής συμπεριφοράς κλπ. Τέλος πρέπει να αναφερθεί και το έμμεσο κόστος για την Πολιτεία ως προς την διάθεση οικονομικών πόρων για την δημιουργία υπηρεσιών υποστήριξης

των θυμάτων εγκληματικών ενεργειών (κοινωνικές υπηρεσίες, κέντρα ψυχικής υγείας κ.λπ.).

Προφανώς το κόστος που επιβάλλει το έγκλημα παγκοσμίως είναι αδιαμφισβήτητα τεράστιο. Η καταγραφή των εγκλημάτων ανά χώρα, τα ποσοστά καταδίκης και άλλοι παράγοντες κατέστησαν αναγκαία την εκτίμηση του κόστους του εγκλήματος, ώστε να γίνουν στοχοποιημένες οικονομικές παρεμβάσεις πρόληψης του εγκλήματος. Οι αποτελεσματικές παρεμβάσεις πρόληψης του εγκλήματος μπορούν να προσφέρουν εξοικονόμηση κόστους στην κοινωνία (Cohen et al. 2010). Για παράδειγμα, εάν τα βίαια εγκλήματα επιβάλλουν βαρύ φορτίο στην κοινωνία, μπορούν να χρησιμοποιηθούν περισσότεροι πόροι για τη μείωση τέτοιων εγκλημάτων. Κατά συνέπεια η εκτίμηση του κόστους εγκληματικότητας έχει σημαντικές πολιτικές επιπτώσεις. Παρόμοια, με τις μελέτες κόστους είναι δυνατόν να διερευνηθεί, εάν τα ακολουθούμενα προγράμματα πρόληψης του εγκλήματος υπερτερούν του κόστους που αυτό επιφέρει.

Λόγω των ελλιπών στατιστικών στοιχείων και κατάλληλων συνόλων δεδομένων και εξ αυτών έλλειψης εμπειρικών εργασιών, καθίσταται δυσχερής η εκτίμηση του κόστους του εγκλήματος στην Ελλάδα και άλλες χώρες της Ηπειρωτικής Ευρώπης. Κατά τα άλλα, υπάρχει πληθώρα μελετών που επιχειρούν ποσοτικοποίηση του κόστους του εγκλήματος, κυρίως στις ΗΠΑ. Τα συνολικά δεδομένα ερευνών έχουν δώσει κατά καιρούς πολλά και διαφοροποιημένα ως προς το ύψος τους αποτελέσματα ως προς την εκτίμηση του κόστους του εγκλήματος.

Σε επίπεδο πρόληψης του εγκλήματος, χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι ΗΠΑ διαθέτουν περίπου 519 εκατομμύρια δολάρια ετησίως μετά την επίθεση στους δίδυμους πύργους με σκοπό την μείωση της εγκληματικότητας (Andreson, 2010). Παρόμοια έχει υπολογιστεί ότι οι ΗΠΑ και ειδικότερα το Bureau of Justice Assistance (BJA) του Υπουργείου Δικαιοσύνης διέθεσε το 2006 450.000 δολάρια μόνο για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (Stolz, 2010). Ομοίως, μεγάλα ποσά δαπανώνται για την πρόληψη και αντιμετώπιση των

συνεπειών του εγκλήματος, όπως πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τα προγράμματα κατάρτισης των κρατουμένων, την επαγγελματική τους επιμόρφωση, τη μετα-σωφρονιστική τους υποστήριξη. Δεδομένα από τις ΗΠΑ έχουν δείξει ότι το Υπουργείο Δικαιοσύνης δαπανά περίπου 3 δισεκατομμύρια δολάρια για την πρόληψη και αντιμετώπιση των συνεπειών του εγκλήματος, όπως επιμόρφωση των κρατουμένων, προγράμματα κατ' οίκον έκτισης της ποινής κ.λπ. (Bahman & Schutt, 2008). Ως προς το συνολικό κόστος του εγκλήματος στην Πολιτεία, έχουν εκπονηθεί πολλές έρευνες για τον υπολογισμό του. Έτσι:

Ο Anderson (1999) εκτίμησε ότι το συνολικό κόστος του εγκλήματος στις ΗΠΑ υπερβαίνει το 1 τρισεκατομμύριο δολάρια (Anderson, 1999). Το ποσό αυτό αντιστοιχεί περίπου στο μέγεθος των πόρων που δαπανώνται για τον τομέα υγειονομικής περίθαλψης των ΗΠΑ. Το 1999, δαπανήθηκαν 146 δισεκατομμύρια \$ ή περίπου 521 \$ ανά πολίτη, μόνο για την πρόληψη και τον έλεγχο του εγκλήματος.

Το έτος 2012 και λαμβάνοντας υπόψη το μέσο κόστος κάθε εγκλήματος, προέκυψε μια εκτίμηση του κόστους των εγκλημάτων κατά ζωής, σωματικής ακεραιότητας, ιδιοκτησίας και περιουσίας που είναι περίπου 200 δισεκατομμύρια δολάρια, για εγκλήματα που καταγγέλθηκαν στην αστυνομία και στα 310 δισεκατομμύρια δολάρια όταν συμπεριελήφθησαν και μη καταγγελλθέντα εγκλήματα. Αυτό αντιπροσωπεύει περίπου το 2% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος των ΗΠΑ. Από τα 310 δισεκατομμύρια δολάρια, πάνω από 250 δισεκατομμύρια δολάρια αποδίδονται σε βίαια εγκλήματα -κυρίως φόνους και βαριές επιθέσεις. Τα εγκλήματα ιδιοκτησίας είναι λιγότερο δαπανηρά, με ζημιές ανερχόμενες σε λιγότερες από 60 δισεκατομμύρια δολάρια. Η εκτίμηση αυτή, όμως δεν συνυπολόγισε συνιστώσες όπως αντίδραση των ατόμων στην αύξηση της εγκληματικότητας (Chalfin 2015).

Έρευνα του 2012 (Anderson 2012) υπολόγισε το ετήσιο κόστος του εγκλήματος στις ΗΠΑ λαμβάνοντας υπόψη περισσότερες συνισταμένες όπως το άμεσο και

έμμεσο κόστος όλων των εγκλημάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες, τις δαπάνες επιβολής του νόμου, ποινικής δικαιοσύνης, τις απώλειες για τα θύματα, τις δαπάνες για ιδιωτική αποτροπή, το έμμεσο κόστος του φόβου και της αγωνίας και το κόστος ευκαιρίας του χρόνου που χάθηκε λόγω εγκλήματος. Διαπιστώθηκε ότι το συνολικό ετήσιο κόστος του εγκλήματος αυξήθηκε από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 έως το 2012 από 2,4 τρισεκατομμύρια δολάρια σε 3,2 τρισεκατομμύρια δολάρια. Η αύξηση προήλθε σε μεγάλο βαθμό από εγκλήματα του λευκού κολάρου όπως απάτες, φοροδιαφυγή, ασφαλιστικές απάτες που θεωρούνται ως εν δυνάμει μεταφορές χρημάτων και όχι απώλειες στην κοινωνία. Αφαιρουμένων αυτών των «μεταφορών» το ετήσιο κόστος του εγκλήματος ανήλθε σε 1,7 τρισεκατομμύρια δολάρια. Το ενδιαφέρον είναι ότι, παρά την φαινομενική μείωση του αριθμού των εγκλημάτων (μεταξύ του 1995 και του 2010 μείωση των εγκλημάτων κατά 53%, Truman 2011; Ringel 1997), το κόστος του εγκλήματος αυξήθηκε. Αυτό συνέβη διότι το βάρος του εγκλήματος δεν εξαρτάται μόνο από μετρήσεις, αλλά και από τα είδη εγκλημάτων που διαπράχθηκαν, το μέγεθος αυτών των εγκλημάτων και τις δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν για τη μείωση του εγκλήματος.

Νεότερη συστηματική ανασκόπηση των Wickramasekera et al. (2015) είκοσι μίας (21) παλαιότερων μελετών υπολογισμού του κόστους του εγκλήματος ενηλίκων σε πέντε αναπτυγμένες χώρες κατέδειξε ότι υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις στις εκτιμήσεις του συνολικού κόστους του εγκλήματος. Ειδικότερα, παρατηρήθηκε ότι το υψηλότερο κόστος εγκληματικότητας αναφέρθηκε σταθερά από τις μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, όμως, μελέτες που υπολόγισαν το κόστος του εγκλήματος στην Αυστραλία ανέφεραν εκτιμήσεις που κυμαίνονται από 9 έως 35 εκατομμύρια AUD, μελέτες που υπολόγισαν το συνολικό κόστος του εγκλήματος στο Ηνωμένο Βασίλειο βρήκαν εκτιμήσεις κόστους από 36 έως 60 δισεκατομμύρια £ και μελέτες εκτίμησης συνολικού κόστους του εγκλήματος στις ΗΠΑ αναφέρουν διακύμανση μεταξύ 320 δισεκατομμύρια \$ έως 450 δισεκατομμύρια \$. Οι διαφοροποιήσεις αυτές αποδόθηκαν στις αλλαγές κόστους σε σχέση με τον χρόνο διενέργειας της κάθε μελέτης, στην ανεπαρκή αναφορά των εγκλημάτων

ή τις αλλαγές στην τάση της εγκληματικότητας. Επιπλέον στην γενόμενη ανασκόπηση μελετών βρέθηκε ότι υπήρξαν μελέτες που επικεντρώθηκαν αποκλειστικά σε θύματα ή δράστες, υπολογίζοντας και το άυλο κόστος που είναι πιο δύσκολα να εκτιμηθεί και περιέχει μεγάλη αβεβαιότητα ως προς την ασφάλεια των αποτελεσμάτων. Η ανθρωποκτονία κατατάσσεται ως το πιο δαπανηρό αδίκημα, ακολουθούμενο από την παράβαση ναρκωτικών, την απάτη, τη σεξουαλική επίθεση, την επίθεση και τα σοβαρά τροχαία αδικήματα που αντιπροσωπεύουν πάνω από το 9% του συνολικού κόστους του εγκλήματος. Κατηγορίες εγκλήματος που περιελάμβαναν βία σε άτομο, όπως ανθρωποκτονία, η σωματικές βλάβες και η σεξουαλική επίθεση συνδέθηκαν όλα με υψηλότερο άυλο κόστος με αποτέλεσμα να υπάρχουν διακυμάνσεις στις εκτιμήσεις του κόστους λόγω της αβεβαιότητας και ασάφειας των δεδομένων.

Είναι προφανές ότι ο υπολογισμός του κόστους του εγκλήματος είναι απαραίτητος για την στοχευμένη και αποτελεσματική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Ωστόσο, από το σύνολο των ερευνών προκύπτει η ανάγκη για ομοιόμορφους ορισμούς των κατηγοριών των εγκλημάτων που εξετάζονται, ενημέρωση των στοιχείων του κοινωνικού κόστους του εγκλήματος και χρήση καλύτερων προτύπων αναφοράς.

3.4 Το κόστος του εγκλήματος στην Ελλάδα – Κόστος ανά κρατούμενο στην Ελλάδα.

Στην Ελλάδα -όπως προαναφέρεται- τα δεδομένα κόστους του εγκλήματος είναι ελλιπή με αποτέλεσμα να είναι δύσκολο να αποτελέσουν αντικείμενο έρευνας. Δεν υπάρχουν συγκεντρωτικά δεδομένα του άμεσου και έμμεσου κόστους του εγκλήματος, όπως απώλειες για τα θύματα, δαπάνες για ιδιωτική προστασία, δαπάνες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε θύματα κλπ, ούτε δεδομένα για το άυλο κόστος του, όπως φόβο, αγωνία, ηθική βλάβη, ψυχική οδύνη. Μοναδικά συγκεντρωτικά δεδομένα αποτελούν τα κονδύλια που διατίθενται από τον ετήσιο προϋπολογισμό του κράτους στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και αφορούν την αντιμετώπιση του

εγκλήματος (όπως δαπάνες αστυνόμευσης, ποινικής δικαιοσύνης, σωφρονιστικού συστήματος κ.α.). Έτσι, θα μπορούσε να πει κανείς ότι τα ποσά αυτά προορίζονται να καλύψουν μέρος του κόστους του εγκλήματος.

Στους ακόλουθους πίνακες παρουσιάζονται οι δαπάνες –σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του ελληνικού κράτους για τα οικονομικά έτη 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, που αφορούν εν γένει τα κόστη που συνάπτονται με το έγκλημα. Τα δεδομένα έχουν αντληθεί από το Υπουργείο Οικονομικών (Ετήσιος Προϋπολογισμός) και αναφέρονται στις συνολικές πιστώσεις στα Υπουργεία Δικαιοσύνης και Προστασίας του Πολίτη, ήτοι στα δύο Υπουργεία που έχουν στόχο την αντεγκληματική πολιτική.

Πιστώσεις Κατά Μείζονα Κατηγορία Δαπάνης		
Οικονομικό Έτος	Υπουργείο	Πιστώσεις (Ευρώ)
2019	Δικαιοσύνης	650.284.000
	Προστασίας του Πολίτη	2.113.631.000
2020	Δικαιοσύνης	509.754.000
	Προστασίας του Πολίτη	2.365.481.000
2021	Δικαιοσύνης	510.261.000
	Προστασίας του Πολίτη	2.414.481.000
2022	Δικαιοσύνης	516.768.000
	Προστασίας του Πολίτη	1.900.413.000
2023	Δικαιοσύνης	515.955.000
	Προστασίας του Πολίτη	1.947.833.000

(Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών)

Αυτό που γενικά έχει διαπιστωθεί είναι ότι γενικώς τα δαπανώμενα κονδύλια ειδικώς για την εν γένει αντεγκληματική πολιτική ήταν παραδοσιακά χαμηλές. Αυτό διότι από τα συνολικά κονδύλια που δαπανώνται για την καταπολέμηση του εγκλήματος κάποια μόνον αφορούν ευθέως την αντεγκληματική πολιτική. Για παράδειγμα στις πιστώσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης περιλαμβάνονται δαπάνες όπως πχ. Υποθηκοφυλακείων, Κτηματολογικών Γραφείων, Ελεγκτικού Συνεδρίου, Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα κλπ που δεν έχουν καμία απολύτως σχέση με το έγκλημα. Ο προσδιορισμός επακριβώς των κονδυλίων που πιστώνονται για την αντεγκληματική πολιτική είναι αδύνατος, καθώς στους κρατικούς προϋπολογισμούς μόνον γενικά αναφέρονται οι πιστώσεις με αποτέλεσμα να είναι άγνωστη η αναλογία δαπανών για το έγκλημα.

Περαιτέρω, το Σωφρονιστικό Σύστημα της Ελλάδας, ως τομέας που ξεχωρίζει από τους λοιπούς τομείς της αντεγκληματικής πολιτικής έχει –φυσικά- μεγάλο κόστος που αποτελεί σοβαρό βάρος στην κοινωνία. Το κόστος του σωφρονιστικού συστήματος συνδέεται με την ποιοτική και ποσοτική των βεβαιωμένων εγκλημάτων προς το πληθυσμό.

Τα τελευταία 20 έτη τα καταστήματα κράτησης στην Ελλάδα αυξήθηκαν από 26 σε 34 ενώ ο αριθμός κρατουμένων σε αυτά διαρκώς αυξάνεται. Έτσι από 7.625 κρατούμενους και αναλογία 70 κρατούμενους ανά 100χιλιάδες κατοίκους το 2000, ο αριθμός εκτοξεύθηκε σε 12.693 κρατουμένους και αναλογία 116 ανά 100χιλιάδες κατοίκους το 2014. Για τα έτη 2016-2018 φαίνεται μία μείωση των κρατουμένων λόγω της εφαρμογής των ευεργετικών διατάξεων του Ν. 4322/2015 και του Ν. 4411/2016 και αναφέρεται στην αποσυμφόρηση των φυλακών. Με τους δύο αυτούς νόμους μεγάλος αριθμός κρατουμένων αποφυλακίστηκε υπό όρο. Ο αριθμός των κρατουμένων και πάλι αυξήθηκε τα έτη 2018 και 2020 σε 10.011 και 10.891 αντίστοιχα. Τέλος το 2021 ο συνολικός πληθυσμός των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές ανέρχεται σε 11.131 και με αναλογία 105 ανά 100 χιλιάδες πληθυσμού.

Παρατίθενται στη συνέχεια πίνακας που δείχνει την τάση του πληθυσμού των φυλακών στην Ελλάδα (κρατούμενους) για τα έτη από 2000-2021. Τα δεδομένα αναφέρονται σε πραγματικούς αριθμούς κρατουμένων κατά τον Σεπτέμβριο εκάστου έτους, ενώ ο αριθμός αυτός αυξομειώνεται κατά τη διάρκεια του έτους λόγω των αποφυλακίσεων κρατουμένων ή προσωρινά κρατουμένων και φυλακίσεων νέων παραβατών. Κατά συνέπεια, τα στοιχεία που παρατίθενται δείχνουν μία ένδειξη της τάσης, αλλά η εικόνα είναι αναπόφευκτα ελλιπής:

-Τάση πληθυσμού φυλακών από 2000-2021

ΕΤΟΣ	ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ	Ποσοστό(ανά 100.000πληθυσμού)
2000	7.625	70
2002	8.507	78
2004	8.726	79
2006	9.964	90
2008	11.645	104
2010	11.364	102
2012	12.479	113
2014	12.693	116
2016	9.611	89
2018	10.011	93
2020	10.891	102
2021	11.131	105

Πηγή: Institute for Criminal Policy Research/ICPS–World Prison Brief/WPB

Η αύξηση του αριθμού των κρατουμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα γίνεται ακόμη πιο σημαντική (αν όχι ανησυχητική), εάν συνυπολογιστεί ότι το ποσοστό των καταδίκων που αποφυλακίζονται αφού εκτίσουν όλη την ποινή τους σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία έχει μειωθεί κατά πολύ. Ειδικότερα, από 19,8% που ήταν το 1990, μειώθηκε σε 8,3% το 2011, ενώ το 2013 (που είναι το τελευταίο έτος κατά το οποίο δημοσιεύονται σχετικά στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ) μόλις το 2,2% των κρατουμένων εξέτισε κανονικά την ποινή του. Η αισθητή αυτή μείωση των κρατουμένων που εκτίουν κανονικά την ποινή τους και εξέρχονται της φυλακής αφού εκτίσουν αυτή, αφενός καταδεικνύει την εν τοις πράγμασι παράκαμψη των νόμων αλλά και των δικαστικών αποφάσεων.

Επιπλέον δεν πρέπει να παροράται ότι τα τελευταία έτη έχουν θεσμοθετηθεί αλληπάλληλες ευνοϊκές ρυθμίσεις για κρατούμενους με πρόωρη αποφυλάκισή τους, ισχύουν ευνοϊκές ρυθμίσεις για ασθενείς κρατούμενους, ανήλικους κρατούμενους, νεαρούς δράστες, ενώ παράλληλα με την εισαγωγή του Νέου Ποινικού Κώδικα (Ν. 4619/2019) έχουν μειωθεί κατά πολύ οι προβλεπόμενες ποινές για αδικήματα που παλαιότερα απειλούσαν πολυετή φυλάκιση στους δράστες. Παρατηρείται λοιπόν, μία αύξηση των κρατουμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα της Ελλάδας, παρά τις ως άνω ευνοϊκές ρυθμίσεις.

Στην πραγματικότητα αυτή, καλείται η Πολιτεία να δαπανήσει μεγάλους πόρους για το σωφρονιστικό σύστημα, καθώς ο πληθυσμός και η σύνθεση αυτού διαρκώς μεγαλώνει. Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει μία σταθερή πολιτική υπολογισμού του κόστους των ελληνικών φυλακών, ενός κόστους που –όπως κατ' επανάληψη αναφέρεται- μετακυλιέται στους πολίτες.

Μόνον το έτος 2016 δημοσιεύτηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης ένας κατά προσέγγιση υπολογισμός του κόστους του σωφρονιστικού συστήματος για το 2014. Για πρώτη φορά το Υπουργείο προβαίνει σε έναν υπολογισμό της μέσης δημόσιας δαπάνης για τους κρατούμενους, ακολουθώντας την κατηγοριοποίηση των εξόδων της στατιστικής υπηρεσίας του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στην Έκθεση της Ομάδας Εργασίας με αντικείμενο τον υπολογισμό της μέσης δημόσιας δαπάνης για τους κρατούμενους στα καταστήματα κράτησης (2016), επισημαίνεται –βέβαια- ότι τα διαθέσιμα δεδομένα είναι ελλιπή, καθώς δεν έχουν συμπεριληφθεί στα αποτελέσματα της έκθεσης: α) το κόστος κράτησης στα αστυνομικά τμήματα όσων διανυκτερεύουν σε αυτά κατά τις μεταγωγές τους (πρόκειται για κόστος που επιβαρύνει το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη), β) το κόστος της νοσηλείας των κρατουμένων σε εξωτερικά νοσοκομεία (το κόστος επιβαρύνει το Υπουργείο Υγείας), γ) το κόστος λειτουργίας των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας, αλλά και άλλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που λαμβάνουν χώρα στα καταστήματα κράτησης (το κόστος επιβαρύνει το Υπουργείο Παιδείας) και δ) η απόσβεση των δημοσίων δαπανών που έγιναν για την αγορά οικοπέδων και κατασκευή καταστημάτων κράτησης.

Κατά την Έκθεση, ως μέση δημόσια δαπάνη εκλαμβάνεται το σύνολο των δημοσίων δαπανών για τη λειτουργία των καταστημάτων κράτησης της Ελλάδας προς το άθροισμα των ημερών κράτησης (διανυκτερεύσεων) των κρατουμένων σε αυτά κατά τη διάρκεια του έτους. Οι διανυκτερεύσεις υπολογίστηκαν βάσει του μέσου όρου των 24 αναφορών (δύο φορές μηνιαίως επί 12 μήνες) που υποβλήθηκαν από όλα τα καταστήματα κράτησης για το έτος 2014. Η συνολική δημόσια δαπάνη επιμερίστηκε στις δαπάνες για ασφάλεια, ιατροφαρμακευτική φροντίδα, τη λειτουργία των υπηρεσιών, τη διοίκηση, την υποστήριξη, τα προγράμματα επανένταξης και τις λοιπές λειτουργικές ανάγκες των καταστημάτων κράτησης και εμφανίζεται στον ακόλουθο πίνακα:

Κατηγορίες δημοσίων δαπανών για τους κρατουμένους το 2014:

ΑΣΦΑΛΕΙΑ	94.153.202,26 €
(αμοιβές υπαλλήλων, προμήθεια και επισκευή τεχνολογικού εξοπλισμού)	
ΙΑΤΡΟΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ	1.247.136,23 €
(περίθαλψη, ψυχιατρικές υπηρεσίες, φαρμακευτική αγωγή, οδοντιατρική φροντίδα κ.ά.)	
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ (συμπεριλαμβάνεται η συντήρηση, λογαριασμοί ΔΕΗ κλπ., διατήρηση των φακέλων των κρατουμένων, υποδοχή, τοποθέτηση σε πτέρυγα, μεταγωγές κ.ά.)	5.870.193,14 €
ΔΙΟΙΚΗΣΗ (συνυπολογισμός δαπανών κεντρικής διοίκησης με τη χρήση συντελεστών)	6.578.469,49 €
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ (περιλαμβάνει δαπάνες διατροφής, οργανωμένων δραστηριοτήτων, εργασιακής απασχόλησης, ένδυσης των κρατουμένων κ.ά.)	17.962.252,41 €
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ	973.036,14 €
(περιλαμβάνεται η εκπαίδευση όλων	

των βαθμίδων, η επαγγελματική κατάρτιση,
τα θεραπευτικά προγράμματα κ.ά.)

ΛΟΙΠΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

718.842,03 €

Γενικό Σύνολο:

127.503.131,70 €

Ημέρες Κράτησης:

4.523.810 Ημερήσια

Δημόσια Δαπάνη ανά κρατούμενο:

28,18 €

Ετήσια Δημόσια Δαπάνη ανά κρατούμενο:

10.287,49 €

Προέκυψε, λοιπόν, από την παραπάνω έκθεση ότι το μέσο ημερήσιο κόστος κράτησης σε καταστήματα κράτησης της Ελλάδας, για το έτος 2014 ανέρχεται σε τουλάχιστον 28,18 ευρώ και το ετήσιο συνολικό κόστος για κάθε κρατούμενο σε 10.287,49 ευρώ. Η έκθεση καταλήγει, ότι ενδεχομένως με τα στοιχεία αυτά η Ελλάδα κατατάσσεται μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών που δαπανούν λιγότερα για το σωφρονιστικό σύστημα. Παρά τη πρώτη προσπάθεια υπολογισμού του κόστους του σωφρονιστικού συστήματος, η ως άνω έκθεση δέχθηκε κριτική, καθώς δεν αναφέρει ρητά το σύνολο των κρατουμένων επί τη βάση των οποίων έγινε ο υπολογισμός. Κατά την Λαμπροπούλου (2017) στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης το σύνολο των κρατουμένων (καταδίκων και υποδίκων) την 1^η Ιανουαρίου 2014 ήταν 12.693 άτομα. Όμως πρόκειται για στατικό αριθμό που δεν εκφράζει το σύνολο των κρατουμένων που πέρασαν από τα καταστήματα κράτησης όλων τον χρόνο (αριθμός ροής) και πιθανόν ούτε τις διανυκτερεύσεις που υπολόγισε το Υπουργείο για το 2014.

Αυτό που εν τέλει προκύπτει από τις ελλειμματικές και αποσπασματικές προσπάθειες για τον υπολογισμό του κόστους του εγκλήματος στην Ελλάδα είναι ότι ούτε οι κυβερνήσεις, ούτε το Υπουργείο Δικαιοσύνης γνωρίζει τελικά ποιο είναι το κόστος του σωφρονιστικού συστήματος, ώστε να είναι αποτελεσματική η διαχείριση όταν αυτή απαιτείται, αλλά και να συγκριθεί –εν τέλει- το κόστος φυλάκισης με το κόστος μίας εναλλακτικής ποινής (πχ. κοινωφελή εργασία) ώστε να αποφασίσουν με σαφήνεια υπέρ της μίας ή της άλλης επιλογής. Πολύ περισσότερο, απουσιάζουν γενικότερα συγκεντρωτικά

δεδομένα για το από και άυλο κόστος του εγκλήματος ώστε να είναι δυνατή η εξαγωγή σαφών αποτελεσμάτων αποτίμησης του κόστους του εγκλήματος. Η παραγνώριση της σημασίας του κόστους του εγκλήματος από τις ελληνικές κυβερνήσεις σε τομείς όπως η αντεγκληματική πολιτική, ασφάλεια κλπ, δηλώνει εν τέλει την απουσία λογοδοσίας και εντεύθεν σεβασμού προς τους πολίτες (Λαμπροπούλου, 2017).

3.5 Ειδικά: το κόστος της ανθρώπινης ζωής

Με δεδομένο ότι η ανθρωποκτονία στρέφεται κατά του ανελαστικού εννόμου αγαθού, της ζωής, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αποτελεί το *ne plus ultra* των εγκλημάτων. Ερευνητικές προσπάθειες από διάφορους κλάδους επιστημών έχουν αποδείξει ότι οι συνέπειες και το κόστος ενός φόνου είναι καταστροφικές όχι μόνο για τα θύματα, αλλά και τις οικογένειές τους, τη γειτονιά και κοινότητα όπου συνέβη η εγκληματική αυτή πράξη (Armour, 2002; Cohen, et al., 1994; DeLisi et al., 2008; Logan et al., 2008; Loomis et al., 2001; Pridemore, 2003; Zimring & Hawkins, 1997). Κατά τους Alvarez & Bachman (2003) τα υψηλά ποσοστά φονικών επιθέσεων που υπομένει η κοινωνία ετησίως επηρεάζουν όλους. Ακόμη και όσοι δεν έχουν βιώσει τη θανατηφόρα βία, πάντα είναι παρών ο φόβος ότι μπορεί να συμβεί αυτό είτε στους ίδιους είτε σε κάποιο αγαπητό πρόσωπο, κάτι που δεν είναι άλλο παρά μία μορφή ψυχικής βίας που ο καθένας υπομένει.

Είναι πραγματικά ένα ακραίο, αλλά ταυτόχρονα εμφανές παράδειγμα της μη εμπορικής φύσης του εγκλήματος η εξέταση του κόστους μίας ανθρωποκτονίας, ή με άλλα λόγια η εξέταση της αξίας της ανθρώπινης ζωής. Τα άτομα δεν πωλούν τη ζωή τους σε πρόθυμους αγοραστές. Παρ' όλα είναι αναγκαίο να εκτιμηθεί η αξία μίας ανθρώπινης ζωής εάν θέλει κανείς να ποσοτικοποιήσει το κόστος του εγκλήματος για την κοινωνία. Παρά το γεγονός ότι υποστηρίχθηκε (Broome, 1978) πως η προσπάθεια να εκτιμηθεί η ζωή με όρους χρημάτων είναι λίγο πολύ καταδικασμένη σε αποτυχία, εν τούτοις, είναι γεγονός ότι η ανθρωποκτονία κοστίζει οικονομικά. Για παράδειγμα οι Miller et al. (2001)

ανέλυσαν δεδομένα σε κρατικό επίπεδο από την Pennsylvania για να παραγάγουν εκτιμήσεις για συγκεκριμένες μορφές βίας που διαπράττονται από και σε βάρος ανηλίκων. Λαμβάνοντας υπόψη το κόστος της ιατρικής περίθαλψης, τα διαφυγόντα κέρδη, τις υλικές ζημιές, τις απώλειες και την μείωση της ποιότητας ζωής, κατέληξαν ότι το μέσο κόστος μίας ανθρωποκτονίας ανηλίκου ανέρχεται σε σχεδόν 4,2 εκατομμύρια δολάρια σε αστικές περιοχές και σε περισσότερα από 4,3 εκατομμύρια δολάρια σε αγροτικές περιοχές. Το μέσο κόστος μίας ανθρωποκτονίας ενηλίκου στην Pennsylvania ανέρχεται σε σχεδόν 3,5 εκατομμύρια δολάρια σε αστικές περιοχές και σε λιγότερα από 3 εκατομμύρια δολάρια σε αγροτικές περιοχές.

Το έγκλημα και εν προκειμένω η ανθρωποκτονία, εκτός του κόστους που επιβάλλει στο θύμα, επιφέρει σημαντικό κόστος και για τον δράστη στην περίπτωση σύλληψης, με την έννοια της κινητοποίησης του μηχανισμού της δικαιοσύνης, της τιμωρίας, της φυλάκισης, αλλά και της απώλειας παραγωγικότητας. Επιβάλλει όμως και μεγάλο κοινωνικό κόστος που σχετίζεται με τον φόβο, τις συμπεριφορές αποφυγής του εγκλήματος, τις δαπάνες πρόληψης. Υπό τις νέες αυτές συνιστώσες και λαμβάνοντας δεδομένα των προηγούμενων ερευνών, επεκτάθηκε η μελέτη του χρηματικού κόστους του εγκλήματος με το κόστος των θυμάτων, το κόστος του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης, το κόστος χαμένης παραγωγικότητας και το δημόσιο κόστος για τη σύλληψη του θύματος και υπολογίστηκε (DeLisi et al. 2010) ότι το συνολικό κόστος ανά ανθρωποκτονία ανέρχεται σε 17,25 εκατομμύρια δολάρια. Από την ίδια έρευνα προέκυψε ότι το έγκλημα της ανθρωποκτονίας είναι 38,5 φορές πιο υψηλότερο από το μέσο κόστος ενός βιασμού, 51,4 φορές πιο υψηλό από το μέσο κόστος μιας ένοπλης ληστείας, 118,7 φορές πιο υψηλό από το μέσο κόστος μίας βαριάς σωματικής βλάβης και 417,9 φορές πιο υψηλό από το μέσο κόστος μίας διάρρηξης. Σε άλλες έρευνες ανάλογα με τη χρησιμοποιούμενη μεθοδολογία (ηδονική τιμολόγηση, πορίσματα δικαστικών αποφάσεων, ενδεχόμενη αποτίμηση) αποδίδεται κάθε φορά διαφορετικό εύρος εκτιμήσεων για την αξία της ανθρώπινης ζωής με κεντρική τάση η αξία της ζωής να κυμαίνεται μεταξύ 3 και 8 εκατομμυρίων δολαρίων (Chalfin, 2015).

Παρά τις διακυμάνσεις στις εκτιμήσεις του κόστους ενός φόνου ή άλλως, της αξίας της ανθρώπινης ζωής, τις –πιθανώς δικαιολογημένες- αντιρρήσεις ως προς την εκτίμηση ενός ανεκτίμητου εννόμου αγαθού, ένα είναι βέβαιο: εκτός από την απώλεια ανθρώπινων ζωών, ο φόνος συνεπάγεται τεράστια κόστη σε άτομα και κοινωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4º: ΜΕΛΕΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ ΕΡΕΥΝΩΝ

Υπάρχουν αρκετές μελέτες που διεξήχθησαν τα τελευταία 30 χρόνια για να εκτιμήσουν το κόστος του εγκλήματος σε άτομα και στην κοινωνία. Παρόλο που αυτές οι μελέτες έχουν διαφορετικές επικεντρώσεις και χρησιμοποιούν διαφορετικές ερευνητικές μεθοδολογίες, μοιράζονται τον κοινό στόχο της επιδίωξης ποσοτικοποίησης της επίδρασης της εγκληματικής δραστηριότητας στην οικονομική και κοινωνική ζωή των θυμάτων και στην κοινότητα όπου συνέβη το έγκλημα. Επειδή οι μελέτες ποικίλλουν στο εύρος και τις μεθοδολογίες τους, τα ποσοτικά ευρήματά τους διαφέρουν επίσης μεταξύ τους. Παρά τις διαφορές αυτές, οι μελέτες είναι χρήσιμες για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, διότι παρέχουν έναν οδηγό όχι μόνο για το προφανές και άμεσο κόστος του εγκλήματος, αλλά και για τα έμμεσα κόστη. Οι περισσότερες μελέτες επικεντρώνονται σε απτά κόστη. Άλλες προχωρούν έτι περαιτέρω, περιλαμβάνοντας μία μεγαλύτερη ποικιλία άυλων δαπανών. Στην πλειονότητα των ερευνητικών μελετών για το κόστος της εγκληματικότητας, καταγράφεται το κόστος που σχετίζεται με την απώλεια περιουσίας του θύματος (κλοπές, ληστείες, απάτες) και τους τραυματισμούς (σωματικές βλάβες εκ προθέσεως ή εξ αμελείας κ.λπ.). Άλλες μελέτες εμπεριέχουν πληροφορίες σχετικά με το απτό κόστος του θύματος και αναζητούν ποσοτικοποίηση του άυλου κόστους, του πόνου, της ταλαιπωρίας, της ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης από το έγκλημα. Υπάρχουν βέβαια και μελέτες που προβαίνουν σε ευρύτερη θεώρηση και περιλαμβάνουν άμεσες και έμμεσες δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται η οικογένεια του θύματος ή η γειτονιά όπου διαβιεί το θύμα. Τέλος, μερικές μελέτες επιχειρούν να ποσοτικοποιήσουν το άμεσο ή έμμεσο κόστος που βιώνει η κοινωνία γενικότερα.

Ο Gray (1979) αναφέρει ότι στις ΗΠΑ, οι προσπάθειες υπολογισμού του οικονομικού κόστους του εγκλήματος ανάγονται χρονικά στο 1901. Παράλληλα, με δεδομένη την γενικότερη ανησυχία που προκαλεί η εγκληματικότητα ως φαινόμενο κοινωνικό και πολιτικό, ήδη από τον προηγούμενο αιώνα έχουν γίνει προσπάθειες για την εκτίμηση του κόστους του

εγκλήματος στην κοινωνία (Cohen 2000, 2009). Οι πρώτες μεθοδολογίες για τον προσδιορισμό του κόστους του εγκλήματος υπήρξαν στοιχειώδεις, όμως τα τελευταία 30 χρόνια βελτιώθηκαν σημαντικά δημιουργώντας μία ώριμη ακαδημαϊκή βιβλιογραφία. Έτσι υπάρχουν μεθοδολογίες «από κάτω προς τα πάνω» που επιδιώκουν να εκτιμήσουν το απτό και το άυλο κόστος του εγκλήματος χωριστά, αλλά και μεθοδολογίες, όπως η ενδεχόμενη αποτίμηση και η ηδονική τιμολόγηση που εκτιμούν το σύνολο και των δύο από τα ως άνω αναφερόμενα κόστη.

Οι μεθοδολογίες επίσης μπορούν να ταξινομηθούν σε αυτές που εκτιμούν το κόστος μέτρων που λαμβάνονται εκ των υστέρων και εκείνες που εκτιμούν το κόστος μέτρων που λαμβάνονται εκ των προτέρων. Τα εκ των υστέρων μέτρα γενικά χρησιμοποιούν δεδομένα από έρευνες σε θύματα εγκληματικών ενεργειών και υπολογίζουν το εξωτερικό κόστος ενός εγκληματικού γεγονότος μετά την τέλεσή του. Υπολογίζουν δηλαδή το ποσό που αναλογεί στο θύμα, ώστε αυτό να αποκατασταθεί πλήρως και να επανέλθει στην κατάσταση που βρισκόταν πριν καταστεί θύμα εγκληματικής προσβολής. Οι μεθοδολογίες κόστους των εκ των προτέρων μέτρων χρησιμοποιούν δευτερογενή δεδομένα, με σκοπό να υπολογίσουν την προθυμία των ατόμων να δαπανήσουν ποσά ώστε να μειώσουν την πιθανότητα θυματοποίησής τους. Όπως σημειώνει ο Cohen (2000) ο υπολογισμός του κόστους των εκ των προτέρων μέτρων είναι προτιμότερος, καθώς εξυπηρετεί τους σκοπούς διαμόρφωσης πολιτικής για την αντιμετώπιση του εγκλήματος.

Τρεις είναι οι συνηθέστερα χρησιμοποιούμενες μεθοδολογίες για την εκτίμηση του κόστους του εγκλήματος: (1) η μέθοδος κόστους «από κάτω προς τα πάνω», (2) η ενδεχόμενη αποτίμηση και (3) η ηδονική τιμολόγηση. Η προσέγγιση «από κάτω προς τα πάνω» εκτιμά το απτό και το άυλο κόστος του εγκλήματος ξεχωριστά, ενώ οι άλλες δύο μεθοδολογίες (ενδεχόμενη αποτίμηση και ηδονική τιμολόγηση) παρέχουν μια μορφή εκτίμησης του συνολικού εξωτερικού κόστους του εγκλήματος (απτού και άυλου). Το αποτέλεσμα μιας από αυτές τις προσεγγίσεις συχνά συνδυάζεται με μια εκτίμηση του κόστους του εγκλήματος

για τους φορολογούμενους (μέσω της λειτουργίας του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης) (Chalfin, 2016).

4.1 Η μέθοδος κόστους «από κάτω προς τα πάνω»

Με τη μέθοδο αυτή γίνεται μία εκ των υστέρων προσέγγιση του εγκλήματος και εκτιμάται το κόστος της θυματοποίησης, αφού το έγκλημα έχει τελεστεί, ενώ εκτιμώνται χωριστά το από και άυλο κόστος του εγκλήματος. Όπως ήδη προαναφέρθηκε, ως από εξωτερικό κόστος του εγκλήματος νοείται η θετική ζημία που υφίσταται το θύμα μίας εγκληματικής ενέργειας (πχ. η κλεμμένη περιουσία σε περίπτωση κλοπής ή ληστείας) καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε το θύμα, έξοδα στα οποία δεν θα είχε υποβληθεί εάν δεν είχε λάβει χώρα το εγκληματικό γεγονός σε βάρος του. Η συλλογή των δεδομένων γίνεται από Οργανισμούς (πχ. Εθνική Έρευνα Θυμάτων Εγκλημάτων –National Crime Victimization Survey (NCVS) για τις ΗΠΑ) αλλά και από αρχεία νοσοκομείων, ενώ συνυπολογίζονται το κόστος της θεραπείας ψυχικής υγείας (Cohen & Miller, 1998) και η απώλεια της ποιότητας ζωής ως συνέπεια θυματοποίησης (McCollister et al., 2010; Rajkumar & French, 1997). Περαιτέρω, με τη χρήση και εθνικών δεδομένων (Chalfin & McCary, 2013; Cohen, 1998; Cohen & Piquero, 2009) οι έρευνες εκτιμούν το κόστος των ωρών που απασχολήθηκαν οι υπάλληλοι που εμπλέκονται στη διερεύνηση ενός εγκλήματος, τη σύλληψη, την εκδίκαση και φυλάκιση ενός δράστη.

Για τον υπολογισμό του άυλου κόστους του εγκλήματος λαμβάνονται δεδομένα από τομείς κυρίως της δικαιοσύνης, όπως οι δικαστικές αποφάσεις με τις οποίες επιδικάζονται χρηματικά ποσά ως αποζημίωση για την ηθική βλάβη ή την ψυχική οδύνη συνεπεία μίας εγκληματικής ενέργειας. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιήθηκε από τον Cohen (1988), και εδράζεται στην άποψη ότι τα δικαστήρια εφαρμόζουν θεσμοθετημένες αξίες για την αποκατάσταση ατόμου που έχει πληγεί από το έγκλημα (Roman, 2009).

4.2 Ενδεχόμενη αποτίμηση του εγκλήματος.

Πρόκειται για μία τεχνική αποτίμησης βάσει έρευνας που γενικότερα χρησιμοποιείται για την αποτίμηση αγαθών που δεν αγοράζονται ούτε πωλούνται στην ελεύθερη αγοράς και συνεπώς οι τιμές τους είναι δύσκολο να υπολογιστούν (πχ. προσδιορισμός αξίας ενός περιβαλλοντικού πόρου). Βάσει ερωτήσεων τα άτομα απαντούν σε υποθετικές ερωτήσεις όπως πχ. πόσα χρήματα θα ήταν διατεθειμένα να δαπανήσουν για την ασφάλειά τους. Τα κύρια παραδείγματα ενδεχόμενων αποτιμήσεων του εγκλήματος αποτελούν οι μελέτες των Ludwig & Cook (2001), Cohen et al. (2004), Cohen & Piquero (2009) με δειγματοληψία από τον γενικότερο πληθυσμό των ΗΠΑ, αλλά και Zarkin et al. (2000), Nagin et al. (2009) με δειγματοληψίες από συγκεκριμένες πολιτείες, και Atkinson et al. (2005) για το Ηνωμένο Βασίλειο.

Η μέθοδος της ενδεχόμενης αποτίμησης έχει πλεονεκτήματα έναντι της μεθόδου «από κάτω προς τα πάνω» καθώς δίνει εκ των προτέρων μέτρο του κόστους του εγκλήματος, είναι άμεσος τρόπος αξιολόγησης προτιμήσεων των ατόμων έναντι πχ. της ασφάλειας, αλλά και με δεδομένο ότι οι ερωτηθέντες στην έρευνα έχουν πλήρη επίγνωση σχετικά με το πώς θα μπορούσε να τους επηρεάσει η θυματοποίησή τους από έγκλημα, η ενδεχόμενη αποτίμηση μπορεί να εκτιμήσει το συνολικό εξωτερικό κόστος (απτό και άυλο). Παρ' όλα αυτά οι σχετικές έρευνες είναι ιδιαίτερα επιρρεπείς σε προκατάληψη, καθώς οι ερωτηθέντες ενδέχεται να διογκώσουν σκόπιμα τις απαντήσεις τους προκειμένου να επιτύχουν την πολιτική που υποστηρίζουν ή μπορεί να αγνοήσουν τους περιορισμούς εισοδήματός τους, όταν υπολογίζουν μια αξία για έναν πόρο σε τιμή πέρα από αυτό που θα μπορούσαν λογικά να αντέξουν οικονομικά ή -τέλος- δεδομένου ότι οι ερωτήσεις είναι υποθετικές, οι απαντήσεις μπορεί να είναι αυθαίρετες, επειδή ο ερωτώμενος δεν χρειάζεται πραγματικά να πληρώσει την αναφερόμενη τιμή που συμπεριλαμβάνει στην απάντησή του. Αυτές οι κριτικές και άλλες έχουν δημιουργήσει μια μεγάλη και αναπτυσσόμενη βιβλιογραφία που επιδιώκει να χρησιμοποιήσει αποκαλυφθείσες παρά δηλωμένες προτιμήσεις για την εκτίμηση του κόστους του εγκλήματος, η επικεφαλής της οποίας είναι

γνωστή ως «ηδονική τιμολόγηση».

4.3 Ηδονική τιμολόγηση

Η ηδονική τιμολόγηση είναι ένας τρόπος για την εκτίμηση της αξίας ενός μη εμπορεύσιμου αγαθού με την αποσύνθεση της συνολικής αξίας ενός εμπορεύσιμου αγαθού σε κάθε συστατικό του μέρους, ένα από τα οποία είναι το μη εμπορεύσιμο αγαθό που παρουσιάζει ενδιαφέρον. Με την προσέγγιση αυτή επιχειρήθηκε η σύγκριση της τιμής σε παρόμοια σπίτια που βρίσκονται σε γειτονιές που έχουν διαφορετική έκθεση στο έγκλημα. (Thaler & Rosen, 1975). Η τιμή ενός σπιτιού σε μία γειτονιά με αυξημένο ποσοστό εγκληματικότητας διαφέρει προς τα κάτω σε σχέση με την τιμή ενός σπιτιού ίδιας ποιότητας που βρίσκεται σε μία γειτονιά με μικρό ποσοστό εγκληματικότητας.

Ένα πλεονέκτημα της χρήσης ηδονικής τιμολόγησης για την αποτίμηση μη εμπορεύσιμων αγαθών είναι ότι το κόστος του εγκλήματος εκτιμάται με βάση όχι δηλωμένες προτιμήσεις των καταναλωτών, αλλά ήδη εκδηλωθείσες. Με άλλα λόγια, η ηδονική τιμολόγηση χρησιμοποιεί την πραγματική συμπεριφορά των καταναλωτών στην αγορά για να αναπτύξει εκτιμήσεις, το οποίο αποφεύγει πολλές από τις προκαταλήψεις που εισάγονται από την ενδεχόμενη αποτίμηση.

Ένα ακόμη πλεονέκτημα σε σχέση με τη μέθοδο κόστους «από κάτω προς τα πάνω» είναι ότι η ηδονική τιμολόγηση αποκαλύπτει το κόστος του εγκλήματος χρησιμοποιώντας μια εκ των προτέρων σε αντίθεση με μια εκ των υστέρων μεθοδολογία.

Μια παρόμοια προσέγγιση αφορά τη χρήση της ηδονικής τιμολόγησης για τον υπολογισμό της αξίας μίας ανθρώπινης ζωής και κατ' επέκταση τον υπολογισμό του κόστους μίας δολοφονίας. Οι μελέτες αυτές επιχειρούν να εκτιμήσουν την αξία μιας ανθρώπινης ζωής γενικότερα, αναλύοντας και κατανοώντας τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα ανταλλάσσουν τον κίνδυνο με χρήματα. Συγκεκριμένα, η ιδέα είναι ότι τα άτομα εξωτερικεύουν τις προτιμήσεις τους και γενικώς τη στάση τους έναντι του κινδύνου καθημερινά με τις αποφάσεις που λαμβάνουν για την απόκτηση αγαθών ή υπηρεσιών (που σχετίζονται με την ασφάλειά τους)

ή για να εξασφαλίσουν μία θέση εργασίας (επικίνδυνη ή μη). Παρατηρώντας την προθυμία των ατόμων να δαπανήσουν ποσά για να αποφύγουν μια μικρή αύξηση του κινδύνου να καταστούν θύμα εγκληματικής ενέργειας, οι οικονομολόγοι εκτιμούν την εκ των προτέρων προθυμία της κοινωνίας να πληρώσει για να αποφύγει την απώλεια μιας ζωής (Viscusi & Aldy, 2003). Εξετάζεται η προθυμία των ατόμων να δαπανήσουν ποσά για να αποκτήσουν ασφαλέστερα αυτοκίνητα, να αγοράσουν προϊόντα που τους εξασφαλίζουν ασφάλεια, προκειμένου να μεταβάλουν έστω και μερικώς τον κίνδυνο θυματοποίησής τους.

Στον τομέα της αγοράς εργασίας, το μοντέλο ηδονικής τιμολόγησης επιχειρεί να εκτιμήσει την αξία μιας αντισταθμιστικής διαφοράς μεταξύ ενός ικανοποιητικού μισθού για την κάλυψη μίας θέσης σε επικίνδυνη εργασία. Ένα σχετικό ζήτημα με το μοντέλο ηδονικής τιμολόγησης είναι ότι λαμβάνεται υποθετικά ότι τα άτομα έχουν ακριβείς πληροφορίες σχετικά με τους κινδύνους που σχετίζονται με κάθε τύπο εργασίας ή προϊόντος. Για αυτούς τους λόγους, οι οικονομολόγοι έχουν εκφράσει σημαντικές αμφιβολίες ως προς την ακρίβεια πολλών ηδονικών εκτιμήσεων τιμολόγησης (Cohen, 2009). Πρόκειται για τις «κενές πληροφορίες», ζήτημα που αντιμετωπίζεται σε ερευνητικές μελέτες κόστους του εγκλήματος, που κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά, καθόσον σχετίζονται αμέσως με τους τρόπους και μεθοδολογίες υπολογισμού του κόστους του εγκλήματος. Οι κενές πληροφορίες εντοπίζονται κυρίως στα ακόλουθα κόστη: α) το κόστος που αναφέρεται στην επιβάρυνση της ψυχικής υγείας, β) το κόστος που σχετίζεται με τις κοινωνικές υπηρεσίες που επεμβαίνουν για την ανακούφιση των θυμάτων εγκληματικών ενεργειών, γ) το κόστος που σχετίζεται με τα εγκλήματα ανθρωποκτονίας, δ) το κόστος που καλύπτουν οι ασφαλιστικές εταιρείες ως αποζημίωση προς τα θύματα, ε) το κόστος που σχετίζεται με αδικήματα απάτης, εκβίασης κ.λπ. (ή αλλιώς αδικήματα του «λευκού κολλάρου») σε βάρος τόσο ατόμων όσο και επιχειρήσεων και στ) το κόστος που σχετίζεται με τα λεγόμενα εγκλήματα αυτοπροσβολής όπως η χρήση ναρκωτικών ουσιών, τα τυχερά παίγνια κλπ.

Επιπλέον, δεν είναι επαρκή -άλλως διαθέσιμα- δεδομένα που σχετίζονται με την επίδραση του εγκλήματος στην κοινωνική συμπεριφορά και δομή αστικών περιοχών. Αυτά τα δεδομένα αφορούν κυρίως την απομάκρυνση ατόμων και των οικογενειών τους από σπίτια, διαμερίσματα και την μετακίνησή τους σε άλλες γειτονιές με χαμηλότερη εγκληματικότητα, ή οι εκροές εμπορικών καταστημάτων που λειτουργούν σε περιοχές με υψηλή εγκληματικότητα. Πρόκειται για στοιχεία που μπορεί να συμβάλλουν στην παρακμή μίας περιοχής με αυξημένη εγκληματικότητα, με ό,τι αυτό συνεπάγεται πχ. δημογραφικές αλλαγές, έλλειψη ευκαιριών για εργασία κ.λπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΑΠΟΤΡΟΠΗ ΣΤΗ ΤΕΛΕΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Η αγγλική λέξη «crime» (=έγκλημα) προέρχεται από τη ρίζα του λατινικού *crimen* (=αποφασίζω, κρίνω) και είναι η συμπεριφορά που κρίνεται από το κράτος ως παραβίαση των κυρίαρχων κανόνων που θεσπίζονται για να στηρίξουν τους ηθικούς κανόνες μίας κοινωνίας. Όταν οι άτυποι κοινωνικοί κανόνες δεν επαρκούν να αποτρέψουν τέτοια συμπεριφορά, παρεμβαίνει το κράτος με θεσμοθετημένους κανόνες και τιμωρεί τον υπεύθυνο μέσω του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης. Ο συνολικός μηχανισμός που ασχολείται με την επιβολή του νόμου περιλαμβάνει τον εντοπισμό, τη σύλληψη, τη δίωξη, την καταδίκη και την τιμωρία των παραβατών. Σκοπός όλων αυτών των δραστηριοτήτων είναι να αποτραπούν τα άτομα από την συμμετοχή τους σε εγκληματική δραστηριότητα.

Η αποτροπή είναι σημαντική, όχι μόνον επειδή οδηγεί σε μείωση της εγκληματικότητας, αλλά και επειδή -σε σχέση με την ανικανότητα που προκαλεί η φυλάκιση στον ήδη καταδικασθέντα παραβάτη- είναι φθηνή. Ένας υποψήφιος εγκληματίας που αποτρέπεται να τελέσει κάποιο αδίκημα δεν χρειάζεται ούτε να ταυτοποιηθεί και να συλληφθεί από τις αστυνομικές αρχές, ούτε να διωχθεί και να καταδικαστεί από τους ποινικούς δικαστές, ούτε να εγκλειστεί σε σωφρονιστικό κατάστημα προς έκτιση της ποινής του. Είναι λοιπόν ζήτημα πρώτης πολιτικής τάξεως να αξιολογηθεί ο βαθμός που ο κάθε πιθανός παραβάτης αποθαρρύνεται να τελέσει αδίκημα είτε με τη χρήση «μαστιγίου» (ήτοι: εντατική αστυνόμευση, βαρύτερες ποινικές κυρώσεις), είτε με τη χρήση «καρότου» (ήτοι: καλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης).

Με βάση το τυπικό οικονομικό μοντέλο ορθολογικής εγκληματικής συμπεριφοράς, το άτομο εμπλέκεται σε εγκληματική δραστηριότητα, όποτε το αναμενόμενο όφελος υπερβαίνει το αναμενόμενο κόστος (Becker, 1968; Eirlich 1975). Από την άποψη αυτή, ο ορθολογικός εγκληματίας συμπεριφέρεται με υπολογισμένο τρόπο, λαμβάνοντας υπόψη το όφελος της παράνομης πράξης, αλλά και τον κίνδυνο σύλληψης και καταδίκης, καθώς και την πιθανότητα και σοβαρότητα της απειλούμενης ποινής. Στα πλαίσια αυτά έχει αναπτυχθεί μία

μεγάλη εμπειρική βιβλιογραφία για να ελεγχθεί ο βαθμός που οι πιθανοί παραβάτες αποτρέπονται.

Τρεις είναι οι βασικές έννοιες που ενσωματώνονται στις θεωρίες της αποτροπής: Ότι τα άτομα ανταποκρίνονται σε αλλαγές α) στη βεβαιότητα της τιμωρίας, β) στη σοβαρότητα της τιμωρίας και γ) στην αμεσότητα της τιμωρίας. Επιπλέον, στην εγκληματολογία η αποτροπή διακρίνεται συχνά ως γενική ή ειδική, με α) τη γενική αποτροπή να αναφέρεται στην ιδέα ότι τα άτομα ανταποκρίνονται στην απειλή της τιμωρίας και β) ειδική αποτροπή που αναφέρεται στην ιδέα ότι τα άτομα ανταποκρίνονται στην πραγματική εμπειρία της τιμωρίας. Τα οικονομικά προτιμούν διαφορετική ορολογία, διατηρώντας τον όρο αποτροπή για αυτό που ο εγκληματολόγος αποκαλεί γενική αποτροπή. Οι οικονομικές θεωρίες αποτροπής έχουν επικεντρωθεί περισσότερο στη βεβαιότητα και τη σοβαρότητα της τιμωρίας.

Η αποτροπή ως ιδέα έχει συζητηθεί στην ακαδημαϊκή γραφή τουλάχιστον μέσα από πραγματείες του δέκατου όγδοου αιώνα από τους Adam Smith (1776), Jeremy Bentham (1789) και Cesare Beccaria (1764). Η εμπειρική βιβλιογραφία της αποτροπής είναι δυνατόν να χωριστεί σε τρεις γενικές κατηγορίες: α) Μία κατηγορία βιβλιογραφίας που εξετάζει την ανταπόκριση του εγκλήματος στην πιθανότητα σύλληψης ενός ατόμου. Με αυτή μελετάται η ευαισθησία του εγκλήματος στην αστυνόμευση και ιδίως στο ανθρώπινο δυναμικό της αστυνομίας και την ένταση της αστυνόμευσης, β) μία κατηγορία βιβλιογραφίας που εξετάζει την ευαισθησία του εγκλήματος στις αλλαγές στην σοβαρότητα των ποινικών κυρώσεων. Με αυτή μελετάται και αξιολογείται η ανταπόκριση του εγκλήματος στην αυστηροποίηση των ποινών, την βαρύτερη κύρωση σε καθ' ἑξῆς εγκληματίες, την επιβολή θανατικής ποινής και γ) μία κατηγορία βιβλιογραφίας που εξετάζει την ανταπόκριση του εγκλήματος στην αγορά εργασίας. Με αυτή επιχειρείται να προσδιοριστεί εάν το έγκλημα μπορεί να αποτραπεί μέσω της χρήσης θετικών κινήτρων και όχι τιμωρίας. Υπάρχουν έρευνες που εντάσσουν την αποτροπή ως μέρος ενός πλαισίου όπου η

συμπεριφορά του παραβάτη είναι ευαίσθητη ως προς τις χρονικές προτιμήσεις του (Polinsky & Shavell 1999; Lee & McCrary, 2017).

Ένα είναι βέβαιον: η κοινωνία ανησυχεί δικαιολογημένα για το έγκλημα δεδομένων των καταστροφικών συνεπειών του στην οικονομική δραστηριότητα και την ποιότητα της ζωής υπό την έννοια της αίσθησης προσωπικής και ιδιοκτησιακής ανασφάλειας. Παρά την πλούσια όμως βιβλιογραφία που εκτείνεται πάνω από 40 χρόνια, δεν υπάρχει συναίνεση με το εάν υπάρχει ισχυρή αποτρεπτική επίδραση της επιβολής του νόμου στην εγκληματική δραστηριότητα. Οι μελέτες παρέχουν μικτά στοιχεία που δεν οδηγούν στην εξαγωγή σαφών συμπερασμάτων (Bun et al., 2020).

5.1 Αντιλήψεις κινδύνου και αποτροπή

Κάθε συζήτηση για την αποτροπή θα ήταν ελλιπής, εάν δεν γίνει προηγουμένως μία αναφορά σχετικά με το πώς αντιλαμβάνονται τα άτομα τους κινδύνους, καθώς η αντίληψη αυτή για τους κινδύνους συνδέεται άμεσα με την πραγματικότητα και δη την εγκληματικότητα. Εύλογα γεννώνται τα ερωτήματα: Πόσο ακριβείς είναι οι γνώσεις των ανθρώπων σχετικά με τις ποινικές κυρώσεις; Πώς οι άνθρωποι εκλαμβάνουν και (ίσως) τροποποιούν τις πιθανότητες κινδύνου να τιμωρηθούν εάν εγκληματήσουν; Πώς ενεργούν τα άτομα με βάση τις αντιλήψεις τους για τον κίνδυνο σε συγκεκριμένα εγκληματικά πλαίσια;

Η αντίληψη των πιθανών παραβατών σχετικά με τον κίνδυνο σύλληψής τους (βεβαιότητα, πιθανότητα) έχει μεγάλη συνάφεια με το επακόλουθο της ποινής (βαρύτητα και μέγεθος). Εάν οι αντιλήψεις κινδύνου μπορούν να χειραγωγηθούν από την ποινική δικαιοσύνη μέσω ενός συνδυασμού νομοθεσίας (με την ανάλογη δημοσιότητα) και επιβολής (πχ. πιο ορατή αστυνομική παρουσία), τότε υπάρχει πραγματική πιθανότητα οι ποινικές κυρώσεις να αποτρέψουν την εγκληματική συμπεριφορά των επίδοξων παραβατών (Nagin, 1998). Ουσιαστικά η αποτροπή είναι κατά κύριο λόγο μία διαδικασία μετάδοσης πληροφοριών που προορίζεται να αποθαρρύνει την παραβίαση του νόμου (Geerken & Gove, 1975; Gibbs, 1975). Η αποτροπή συνεπάγεται την κοινοποίηση των κυρώσεων που

ενδεχομένως θα προκύψουν, εάν τα άτομα δεν συμμορφωθούν με την απαγορευμένη συμπεριφορά. Έτσι, οι αντιλήψεις του κινδύνου είναι ένας ενδιάμεσος σύνδεσμος μεταξύ των κυρώσεων και της συμπεριφοράς (Waldo & Chrikos, 1972).

Το πρώτο βήμα στη διαδικασία της αντιληπτικής αποτροπής είναι να υπάρχει μία σίγουρη τιμωρία με την έννοια της νομοθέτησης ενός νέου ή της τροποποίησης ενός υπάρχοντος κυρωτικού κανόνα που αυξάνει την βεβαιότητα ή την σοβαρότητα της ποινής. Οποιαδήποτε αλλαγή στην βεβαιότητα ή την σοβαρότητα της τιμωρίας πρέπει να γίνεται με τέτοιον τρόπο, ώστε να είναι αντιληπτή από έναν επίδοξο παραβάτη και κυρίως να επικοινωνείται κατά τρόπο, ώστε να γίνεται σαφής. Τρία είναι τα προφανή μέσα ώστε να επικοινωνηθούν οι απειλές του νόμου: α) η δημοσιότητα των κυρώσεων από τα ΜΜΕ, β) η έντονη και ορατή (σε μεγαλύτερο βαθμό από πριν) παρουσία της αστυνομίας που να προβάλλει ως μία αξιόπιστη απειλή εντοπισμού και σύλληψης και γ) η επιβολή των κυρώσεων μέσω της σύλληψης, δίωξης και τιμωρίας, κατά τρόπο, ώστε εκείνος που συλλαμβάνεται να του επιβάλλεται πραγματικά η ποινή, όπως νομοθετικά προβλέπεται. Όταν ο νόμος εφαρμόζεται πιστά σε κάθε παραβάτη, χωρίς να παρακάμπτεται από τους φορείς της δικαιοσύνης (αστυνομία, εισαγγελία, δικαστές) τότε η αποτρεπτική δυναμική του είναι μεγάλη, καθόσον ο κάθε επίδοξος εγκληματίας λαμβάνει το μήνυμα ότι ο νόμος εφαρμόζεται πιστά και σε όλους (Apel, 2013).

Η εμπειρική έρευνα έχει δείξει με κάποιες εξαιρέσεις ότι, όταν η βεβαιότητα της τιμωρίας γίνεται αντιληπτή, τότε αποτελεί πολύ ισχυρότερο αποτρεπτικό παράγοντα από ότι η αντίληψη για την σοβαρότητα της τιμωρίας (Grasmick & Bryjak, 1980; Paternoster & Iovanni, 1986; Pratt et al., 2008).

Ο Apel (2013) σε μία ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας για την αντίληψη και την αποτροπή καταλήγει ότι η έρευνα σχετικά με το πόσο ακριβείς είναι οι γνώσεις των ανθρώπων σχετικά με τις ποινικές κυρώσεις έχει δείξει ότι ο μέσος πολίτης γνωρίζει ποιες ποινικές κυρώσεις προβλέπονται από τον νόμο, γνωρίζει ότι μία πράξη επιφέρει ποινικό κολασμό, όμως αγνοεί εν πολλοίς την πιθανότητα

και το μέγεθος της κυρώσεως αυτής. Επίσης από την έρευνα έχει προκύψει ότι μία προσωπική εμπειρία φυλάκισης ή μία εμπειρία φυλάκισης ατόμου του στενού περιβάλλοντος αποτελεί σημαντικό παράγοντα αλλαγής στην αντίληψη του κινδύνου. Αντίθετα, άτομα που έχουν διαπράξει έγκλημα και έχουν αποφύγει της σύλληψης έχουν την τάση να μειώνουν υποκειμενικά την πιθανότητα σύλληψής τους και στο μέλλον. Επιπλέον, η έρευνα σχετικά με το πλαίσιο λήψης της απόφασης ενός επίδοξου δράστη έδειξε ότι οι αντιλήψεις για τον κίνδυνο της τιμωρίας φαίνεται ότι επηρεάζονται συχνά από τη χρήση ουσιών.

Γενικά η βιβλιογραφία για την αντίληψη της αποτροπής παρέχει αρκετούς λόγους αισιοδοξίας στο ότι μπορεί να υπάρχουν ουσιαστικά αποτρεπτικά αποτελέσματα τα οποία μπορεί να είναι ιδιαίτερα εμφανή μεταξύ νέων παραβατών που δεν έχουν ακόμη εμπλακεί σε έγκλημα, που δεν έχουν αναπτύξει «εγκληματική καριέρα». Πάντως η εμπειρία μίας σύλληψης οδηγεί σε πιθανότητα αύξησης της αντίληψης για κίνδυνο σύλληψης στο μέλλον σε περίπτωση τέλεση νέου αδικήματος (Chalfin & McCrary, 2017).

5.2 Αποτροπή έναντι ανικανότητας:

Δύο είναι οι κύριοι μηχανισμοί που χρησιμοποιούνται για τη μείωση του εγκλήματος: η αποτροπή και η ανικανότητα. Όπως προαναφέρεται, όταν τα άτομα επιλέγουν να μην εμπλακούν σε παραβατικές συμπεριφορές λόγω μίας αλλαγής πολιτικής ως προς την αυστηρότητα και βεβαιότητα της τιμωρίας, ενώ σε διαφορετική περίπτωση θα προέβαιναν στην παραβατική συμπεριφορά, τότε μιλάμε για αποτροπή του εγκλήματος. Υπάρχει όμως και η περίπτωση όπου μία αλλαγή της πολιτικής μπορεί να θέσει τους παραβάτες «εκτός κυκλοφορίας», όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της προσωρινής κράτησης ή της φυλάκισής τους, οπότε τα άτομα αυτά είναι ανίκανα να εγκληματήσουν. Στην περίπτωση αυτή ομιλούμε για πρόληψη του εγκλήματος με την ανικανότητα των δραστών. Παρ' όλα αυτά, μία παρέμβαση νομοθετική που πείθει με επιτυχία τον πιθανό παραβάτη ότι το αναμενόμενο κόστος του εγκλήματος που σκέπτεται να

τελέσει έχει αυξηθεί, ανεξάρτητα από το αν συμβαίνει στην πραγματικότητα, αυτό προφανέστατα θα μειώσει την εγκληματικότητα.

Ο Levitt (1996) επιχείρησε να αποσυνδέσει την αποτροπή από την ανικανότητα υποστηρίζοντας ότι σε αντίθεση με την επίδραση των αυξημένων συλλήψεων για ένα έγκλημα, όταν αυτό διαπράττεται, όπου η αποτροπή και η ανικανότητα δεν μπορούν να διακριθούν (καθώς η σύλληψη οδηγεί σε ανικανότητα του δράστη, αλλά ταυτόχρονα δρά αποτρεπτικά σε υποψήφιους εγκληματίες), εν τέλει αποδεικνύεται ότι οι δύο αυτοί μηχανισμοί ενεργούν σε αντίθετες κατευθύνσεις όταν εξετάζεται το έγκλημα συνολικά. Η ανικανότητα υποδηλώνει ότι η αύξηση του ποσοστού σύλληψης και φυλάκισης για ένα έγκλημα θα μειώσει όλα τα ποσοστά εγκληματικότητας, ως προς το σύνολο των εγκλημάτων. Η αποτροπή –από την άλλη πλευρά- αναφέρει ότι η αύξηση του ποσοστού σύλληψης για ένα έγκλημα, είναι δυνατόν να οδηγήσει τους επίδοξους δράστες στην τέλεση άλλων αδικημάτων, καθώς οι εγκληματίες αντικαθιστούν την απόφασή τους.

Παρόμοια ο Owens (2013) εξέτασε το εάν η διακύμανση στο προσωπικό της αστυνομίας (παρουσία αστυνομικών) οδήγησε σε αυξημένες συλλήψεις. Σε πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στις ΗΠΑ, με το οποίο αυξήθηκαν οι περιπολίες αστυνομικών σε διάφορες πόλεις, διαπιστώθηκε μείωση της εγκληματικότητας, ενώ παράλληλα δεν διαπιστώθηκε σημαντική επίδραση στη μείωση αυτή μέσω των συλλήψεων. Κατέληξε, έτσι ο Owens (2013) ότι υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία υπέρ της ανικανότητας η οποία αναγκαστικά λειτουργεί μέσω των συλλήψεων, υπονοώντας έτσι τον μεγάλο ρόλο της αποτροπής.

Οι δύο ως άνω αναλύσεις των Levitt (1998) και Owens (2013) δείχνουν ότι γενικά είναι σημαντικός ο αποτρεπτικός ρόλος του ανθρώπινου δυναμικού της αστυνομίας, δείχνοντας ότι οι συλλήψεις μειώνονται όταν υπάρχουν λιγότερα εγκλήματα προς εξιχνίαση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΑΠΟΤΡΕΠΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ:

6.1 Η αστυνόμευση:

Η πρόβλεψη του Becker ότι η συνολική εγκληματικότητα θα είναι ευαίσθητη στην επένδυση της κοινωνίας στην αστυνομία προκύπτει από την ιδέα ότι η αύξηση της παρουσίας της αστυνομίας, είτε λειτουργεί μέσω αυξημένου ανθρώπινου δυναμικού ή αυξημένης παραγωγικότητας, αυξάνει την πιθανότητα ένα άτομο να συλληφθεί όταν διαπράξει ένα αδίκημα. Στο βαθμό που οι πιθανοί παραβάτες είναι σε θέση να παρατηρήσουν αύξηση των πόρων της αστυνομίας και να αντιληφθούν έναν αντίστοιχα υψηλότερο κίνδυνο για συμμετοχή σε εγκληματίες, το έγκλημα αναμένεται να μειωθεί μέσω του καναλιού αποτροπής (Chalfin & McCrary, 2017).

Μια μεγάλη βιβλιογραφία έχει χρησιμοποιήσει δεδομένα σε επίπεδο πόλης ή πολιτείας και, πρόσφατα, μια ποικιλία οιονεί πειραματικών σχεδίων για την εκτίμηση της σχέσης εγκλήματος με το ανθρώπινο δυναμικό της αστυνομίας. Η αστυνομία μπορεί να αποτρέψει το έγκλημα μέσω πολλών πιθανών μηχανισμών. Η σύλληψη των παραβατών αποτελεί το πρώτο βήμα για την καταδίκη και τιμωρία των δραστών. Πολλές τακτικές της αστυνομίας, όπως η άμεση και ταχεία ανταπόκρισή της σε εκκλήσεις πολιτών ή η έρευνα μετά την τέλεση εγκλημάτων έχει σκοπό όχι μόνον τη σύλληψη αλλά και την αποτροπή άλλων εν δυνάμει παραβατών προβάλλοντας μία απτή απειλή φόβου λόγω της παρουσίας της. Η έρευνα για το αποτρεπτικό αποτέλεσμα της αστυνομίας χωρίζεται σε δύο κατηγορίες: α) το αποτρεπτικό αποτέλεσμα που μπορεί να επιφέρει η αύξηση του αριθμού των αστυνομικών και β) το αποτρεπτικό αποτέλεσμα που μπορεί να έχει η ανάπτυξη διάφορων στρατηγικών εκ μέρους της αστυνομίας.

6.1.1 Αύξηση του αριθμού των αστυνομικών:

Οι μελέτες για την επίδραση που μπορεί να έχει η αύξηση του αριθμού του αριθμού των αστυνομικών στο έγκλημα και την αποτροπή είναι πολλές. Για

παράδειγμα τον Σεπτέμβριο του 1944, Γερμανοί στρατιώτες που κατέλαβαν την Δανία συνέλαβαν ολόκληρη τη δανική αστυνομική δύναμη. Τότε τα ποσοστά εγκληματικότητας αυξήθηκαν αμέσως αλλά όχι ομοιόμορφα (Andenaes, 1974). Έρευνα έδειξε ότι η συχνότητα «εγκλημάτων του δρόμου», όπως η ληστεία, η κλοπή κ.λπ., των οποίων ο έλεγχος εξαρτάται άμεσα από την παρουσία των αστυνομικών, αυξήθηκε απότομα, ενώ άλλα εγκλήματα όπως απάτες επηρεάστηκαν λιγότερο. Παρόμοια παραδείγματα στα οποία η μείωση του αριθμού των αστυνομικών οδήγησε σε αύξηση της εγκληματικότητας δόθηκαν από τους Sherman & Eck (2002). Επίσης, μελέτες που εξέτασαν το αστυνομικό τμήμα του Cincinnati, Ohio (Shi 2009), την κρατική αστυνομία του New Jersey (Heaton, 2010) και την κρατική αστυνομία του Oregon (DeAngelo & Hansen, 2008) κατέληξαν ότι η μείωση της παρουσίας της αστυνομίας και του αριθμού των αστυνομικών αυξάνουν σημαντικά το έγκλημα.

Περαιτέρω η συνεχιζόμενη απειλή της τρομοκρατίας έδωσε πολλές αφορμές για μελέτη του αντίκτυπου της κατανομής των πόρων της αστυνομίας σε διάφορες πόλεις ανά τον κόσμο, όπως την Περιφέρεια της Columbia (Klick & Tabarrok, 2005), το Buenos Aires (DiTella & Schargrodsky, 2004), την Στοκχόλμη (Poutvaara & Prilks, 2006) το Λονδίνο (Draca et al., 2011). Ειδικώς οι Klick & Tabarrok (2005) εξέτασαν το σύστημα των επιπέδων επιφυλακής των αστυνομικών μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στην περιοχή του National Mall της Washington. Κατά το διάστημα από τον Μάρτιο του 2002 έως τον Ιούλιο του 2003 το επίπεδο επιφυλακής αυξήθηκε. Κατά τη διάρκεια που το επίπεδο επιφυλακής ήταν σε υψηλό επίπεδο και η παρουσία της αστυνομίας αυξήθηκε κατά 50% και το έγκλημα μειώθηκε αρκετά.

Συνοψίζοντας, υπάρχει ισχυρή συναίνεση στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία ότι ο αριθμός των αστυνομικών (Chalfin et al., 2022; Evans & Owens, 2007; Chalfin & McCrary, 2018; Mello, 2019; Weisburst, 2019b) σε συνδυασμό με την παρουσία και την ορατότητά τους (Sherman & Weisburd, 1995; DiTella & Schargrodsky, 2004; Klick & Tabarrok, 2005; Braga et al., 2014; Mac Donald et al., 2016; Weisburd, 2016) έχει σημαντική αποτρεπτική επίδραση στο σοβαρό

έγκλημα. Όμως, δεν πρέπει να παροράται ότι οι μελέτες αυτές για το ανθρώπινο δυναμικό της αστυνομίας μιλούν μόνο για τον αριθμό και την κατανομή των αστυνομικών και όχι για το τι πραγματικά κάνουν οι αστυνομικοί στον δρόμο πέρα από τη σύλληψη (Nagin, 2013).

6.1.2 Αστυνομικές τακτικές:

Μια σχετική βιβλιογραφία που προέρχεται κυρίως από την εγκληματολογία έχει μελετήσει το αποτέλεσμα των αλλαγών στην ένταση της αστυνόμευσης στο έγκλημα, με ξεχωριστή εστίαση στο αποτέλεσμα της μείωσης του εγκλήματος μέσω της χρήσης συγκεκριμένων πρακτικών. Ειδικότερα, μειώσεις στο έγκλημα έχουν συνδεθεί με την υιοθέτηση αστυνόμευσης «καυτών σημείων» ή «hot spot» αστυνόμευση (Sherman & Rogan, 1995; Sherman & Weisburd, 1995; Braga, 2001; Braga, 2005; Weisburd, 2005; Braga & Bond, 2008; Berk & McDonald, 2010), «προσανατολισμένη στα προβλήματα» αστυνόμευση (Braga et al., 1999; Braga et al., 2001; Weisburd et al., 2010) και μία ποικιλία άλλων προληπτικών προσεγγίσεων. Παρόμοια, μία ερευνητική βιβλιογραφία που εξέτασε τον αντίκτυπο των καταστολών της αστυνομίας σε τοπικό επίπεδο, βρήκε ότι υπάρχουν άμεσες (αλλά μη διαρκείς) μειώσεις στο έγκλημα μετά την υπερεντατική αστυνόμευση (Sherman, 1990).

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με την ανάπτυξη των τακτικών της αστυνομίας επικεντρώθηκε κυρίως σε τρεις τύπους παρεμβάσεων. Ο πρώτος είναι η αστυνόμευση των καυτών σημείων (hot spot αστυνόμευση), ο δεύτερος τύπος παρέμβασης αναφέρεται στην αστυνόμευση προσανατολισμένη στο πρόβλημα και το τρίτος τύπος αναφέρεται στην λεγόμενη προληπτική αστυνόμευση (Chalfin & McCrary, 2017).

Α.Η χαρτογράφηση – ανάλυση της εγκληματικότητας είναι γνωστή ως «hot spot analysis». Με τη μέθοδο αυτή είναι δυνατόν να προσδιοριστούν ζώνες με υψηλή εγκληματικότητα, τα πιο συχνά είδη παραβατικών πράξεων, αλλά και ο καλύτερος και πιο πρόσφορος τρόπος αντιμετώπισής τους (Eck et al., 2005). Σε πρώτη φάση τοποθετούνται κουκίδες στο χάρτη, όπου κάθε κουκίδα αντιστοιχεί

σε ένα εγκληματικό συμβάν. Έτσι μπορεί να διαφανεί ότι η εγκληματικότητα δεν κατανέμεται ομοιόμορφα στον χάρτη. Σε κάποιες περιοχές υπάρχει μεγαλύτερη συγκέντρωση εγκληματικότητας, σε κάποιες όχι. Πρόκειται για περιοχές που οι κάτοικοι της κοινότητας περιοχής αποφεύγουν, προτιμώντας κάποιες άλλες. Η αστυνομία μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτή την διαπίστωση και να διαθέσει ανάλογα τις δυνάμεις της μέσα σε μία πόλη. Εντοπίζει την εγκληματική δραστηριότητα και στη συνέχεια εφαρμόζει προτάσεις για τη μείωσή της. Ως «hot spot» ορίζονται οι περιοχές με έντονη εγκληματική δραστηριότητα.

Σύμφωνα με τους Braga & Weisburd (2010) τα χαρακτηριστικά ενός τόπου θεωρούνται βασικοί παράγοντες για την ερμηνεία εγκληματικών γεγονότων. Για να μειώσει και να διαχειριστεί καλύτερα τα προβλήματα στα σημεία εστίασης του εγκλήματος η αστυνομία, πρέπει να αλλάξει τις υποκείμενες συνθήκες, καταστάσεις και δυναμική που θα καθιστούν αποτρεπτική την εγκληματικότητα σε εγκληματίες και άτομα επιρρεπή στο έγκλημα. Αναλύσεις των επιπτώσεων μετά την εισαγωγή δομικών αλλαγών που στοχεύουν στη μείωση εγκληματικών ενεργειών σε συγκεκριμένες περιοχές (πχ. εγκατάσταση βιντεοκαμερών σε δρόμους hot spot περιοχών) ανέδειξαν ότι τέτοιου είδους πολιτικές μειώνουν την εγκληματικότητα όχι μόνο στην περιοχή στόχο αλλά και σε όλες τις άλλες γειτονικές τοποθεσίες.

Με τη χρήση τέτοιων πολιτικών μία περιοχή-στόχος καθίσταται λιγότερο ελκυστική για πιθανούς παραβάτες, ενώ οι ίδιοι παραβάτες αποθαρρύνονται να προβούν σε εγκληματικές πράξεις και σε γειτονικές περιοχές. Με άλλα λόγια, οι διαρθρωτικές βελτιώσεις σε μια περιοχή δημιουργούν γεωγραφικές επιδράσεις μείωσης της εγκληματικότητας σε όλες τις άλλες τοποθεσίες μέσω της βέλτιστης ανακατανομής της αστυνομίας(Lazzati et al.,2016).

Η έκταση της συγκέντρωσης της εγκληματικότητας σε συγκεκριμένες περιοχές-τόπους είναι αποκαλυπτική. Σε μια από τις πρωτοποριακές μελέτες σε αυτόν τον τομέα, οι Sherman et al. (1989) διαπίστωσαν ότι μόνο το 3% των διευθύνσεων στη Minneapolis (Minnesota) παρήγαγε το 50% όλων των κλήσεων στην

αστυνομία. Δεκαπέντε χρόνια αργότερα, σε μια μελέτη στο Seattle (Washington), οι Weisburd et al. (2004) ανέφεραν ότι το 4% - 5% τμημάτων συγκεκριμένων δρόμων στην πόλη αντιπροσώπευαν το 50% των επίσημα καταγεγραμμένων εγκληματικών περιστατικών για κάθε έτος, επί 14 χρόνια. Αυτές οι μελέτες κατέληξαν στην δημιουργία μικρών γεωγραφικών μονάδων ή μικροτόπων ως σημαντικά επίκεντρα της εγκληματολογικής έρευνας και της εντεύθεν πρακτικής πρόληψης του εγκλήματος.

Γενικότερα η βιβλιογραφία τείνει να αναφέρει ότι η hot spot αστυνόμευση μειώνει γενικά το έγκλημα.

-Οι Fielding & Jones (2012) αξιολόγησαν μια παρέμβαση αστυνόμευσης της Αστυνομίας του Manchester σε hot spot περιοχές στο Trafford. Βρέθηκε ότι η διάρρηξη σε κατοικίες μειώθηκε στην πειραματική ομάδα, αλλά η μείωση σημειώθηκε μόνον εκεί.

-Ο Williams (2015) αξιολόγησε την αστυνομική παρέμβαση σε hot-spot περιοχή στο Birmingham του Ηνωμένου Βασιλείου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι περιοχές αυτές, που δέχθηκαν τις αυξημένες περιπολίες, παρουσίασαν μείωση 14% στα εγκλήματα στο δρόμο (κλοπές, ληστείες διαρρήξεις) και στην αντικοινωνική συμπεριφορά, αλλά και στις περιοχές κοντά στην περιοχή hot spot.

-Οι Ariel et al. (2016) αξιολόγησαν την αποτελεσματικότητα της μεθόδου αυτής της αστυνόμευσης στο Peterborough. Η εγκληματικότητα μειώθηκε κατά 39% στις περιοχές-στόχους.

-Οι Ariel & Partridge (2017) διεξήγαγαν μια έρευνα στο Λονδίνο της Αγγλίας, η οποία περιλάμβανε αυξημένες ορατές αστυνομικές περιπολίες σε στάσεις λεωφορείων (περιοχών hot spot) και μια ζώνη ασφαλείας 50 μέτρων. Κατά τη διάρκεια της παρέμβασης, ομάδα διπλής περιπολίας ένστολων περιπολούσε στην περιοχή στόχο τρεις φορές την ημέρα, για 15 λεπτά κάθε φορά. Υπήρξε μείωση 37% στις αναφορές περιστατικών από οδηγούς λεωφορείων κατά τις ώρες ενεργής περιπολίας στις στάσεις λεωφορείων και στα γύρω 50 μέτρα από

τις περιοχές ελέγχου. Δεν υπήρξαν σημαντικές αλλαγές στη ζώνη 100-150 μέτρων γύρω από τις στάσεις λεωφορείων.

-Οι Ariel et al. (2016) μελέτησαν πειραματικά στοιχεία από 72 hot spot περιοχές του Peterborough σε περίοδο 12 μηνών με την περιπολία αστυνομικών μη οπλισμένων και χωρίς προηγούμενες κλήσεις πολιτών (καθημερινή και για συγκεκριμένο διάστημα ανά βάρδια) και διαπίστωσαν μείωση εγκληματικότητας κατά 39% σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς επεμβατικής αστυνόμευσης μετά από κλήση πολιτών – καταγγελία. Επιπλέον διαπίστωσαν ότι δεν υπήρξε διάχυση του εγκλήματος σε γειτονικές περιοχές.

-Οι Braga et al., (2019) σε ανασκόπηση των μελετών για τις επιπτώσεις της hotspot αστυνόμευσης ερεύνησαν εάν η εστιασμένη αστυνόμευση σε συγκεκριμένες τοποθεσίες έχουν ως αποτέλεσμα την εκτόπιση του εγκλήματος ή τη διάχυση της εγκληματικότητας στις γύρω περιοχές. Στη συστηματική ανασκόπηση 78 περιπτώσεων αστυνόμευσης hot spots βρέθηκε ότι οι 62 ανέφεραν αξιοσημείωτα αποτελέσματα στον έλεγχο της εγκληματικότητας που σχετίζονται με τις παρεμβάσεις αστυνόμευσης σε hot spot περιοχές. Επίσης συμπεριέλαβαν στην ανασκόπηση τους αξιολογήσεις σχετικά με την μετατόπιση/διάχυση σε γειτονικές περιοχές, όταν εφαρμόζεται η hot spot αστυνόμευση, καταλήγοντας ότι, όταν η αστυνομική παρουσία αυξάνεται σε μια περιοχή (δηλ. λόγω αστυνομικής παρέμβασης σε hot spot σημεία) η εγκληματική δραστηριότητα μπορεί να εκτοπιστεί και να μετακινηθεί σε γειτονική περιοχή με χαμηλότερη αστυνομική παρουσία (αν και αυτό, συνολικά, δεν ισχύει).

-Τέλος, έρευνα που έλαβε χώρα πρόσφατα στο Montevideo από τους Spencer et al. (2021) σχετικά με την επιτυχή εφαρμογή του προγράμματος PADO (ένα μεγάλης κλίμακας πρόγραμμα αστυνόμευσης hot-spot) που εισήχθη από την αστυνομία της Uruguay τον Απρίλιο του 2016 για τη μείωση των ληστειών, έδειξε ότι πριν από την εφαρμογή του προγράμματος η ληστεία είχε αυξηθεί από έτος σε έτος κατά περίπου 10%, ενώ από την εφαρμογή του προγράμματος διαπιστώθηκε ότι πιθανότατα αυτό συνέβαλε στη μείωση κατά 23% στις

ληστείες, χωρίς να υπάρχουν στοιχεία για γεωγραφική μετατόπιση των λησθειών.

B. Μία άλλη ευρεία στρατηγική που βασίζεται στην αποτροπή του εγκλήματος είναι αυτή της αστυνόμευσης προσανατολισμένης στο πρόβλημα. Σε γενικές γραμμές αυτή η στρατηγική συνεπάγεται τη συνεργασία με τους κατοίκους της κοινότητας για τον εντοπισμό και αντιμετώπιση των πιο εμφανών προβλημάτων τοπικού εγκλήματος. Με τη στρατηγική αυτή γίνεται προσπάθεια να προκληθεί αποτροπή μέσω της διαφήμισης (Zimring & Hawkins, 1973). Η ιδέα είναι να προκληθεί αποτροπή στο έγκλημα κάνοντας τους πιθανούς παραβάτες να γνωρίζουν ρητά τους κινδύνους σε μία εγκληματική εμπλοκή.

Η πιο γνωστή αξιολόγηση του τύπου της αστυνόμευσης με προσανατολισμό στο πρόβλημα είναι αυτή της Επιχείρησης “Έκεχειρία” της Βοστώνης από τους Kennedy et al. (2001). Σκοπός του προγράμματος ήταν η μείωση της βίας νεαρών ατόμων που έκαναν χρήση όπλων στην Βοστώνη. Η παρέμβαση περιλάμβανε προσπάθειες για την μη κατοχή και χρήση όπλων στη Massachusetts. Η αστυνομία κοινοποίησε μηνύματα απευθείας σε μέλη συμμοριών, γνωστοποιώντας τους ότι οι αρχές θα χρησιμοποιούσαν κάθε τρόπο, ώστε να πατάξουν τις συμμορίες συλλογικά, έστω και αν πράξεις είχαν διαπραχθεί από μέλη της συμμορίας μεμονωμένα. Αποτέλεσμα της επέμβαση αυτής ήταν ότι η βία των νέων μειώθηκε σημαντικά στη Βοστώνη σε σχέση με άλλες πόλεις των ΗΠΑ που περιλαμβάνονταν στην μελέτη.

Μία ανασκόπηση της βιβλιογραφίας του 2012 από τον Braga & Weisburd έδειξε ότι η προσανατολισμένη στο πρόβλημα αστυνόμευση μπορεί να είναι αποτελεσματική στη μείωση σοβαρών βίαιων εγκλημάτων. Παρ' όλα αυτά είναι πολύπλευρη και περίπλοκη τακτική και χαρακτηρίζεται από δυσκολία στον εντοπισμό των κατάλληλων περιοχών σύγκρισης. Ομοίως, αστυνόμευση με προσανατολισμό στα προβλήματα υπήρξε ένα σημαντικό διεθνές μεταρρυθμιστικό κίνημα στην αστυνόμευση (Weisburd & Braga, 2019). Η προσέγγιση υποστηρίζεται ευρέως και εφαρμόζεται. Διαδοχικές ανασκοπήσεις, μελέτες περιπτώσεων και πειράματα έχουν δείξει ότι η αστυνόμευση με

γνώμονα τα προβλήματα είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης ενός ευρέος φάσματος εγκληματικότητας και άλλων θεμάτων που αντιμετωπίζει η αστυνομία (Scott & Clark, 2020; Hinkle et al., 2020).

Μια πρόσφατη συστηματική ανασκόπηση του Campbell Collaboration κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η αστυνόμευση με προσανατολισμό στα προβλήματα σχετίζεται με συνολική μέση μείωση της εγκληματικότητας και της διαταραχής κατά 34% (Hinkle et al., 2020).

Σε πρόσφατη μελέτη τους οι Bullock et al. (2022) αναφέρουν πως, παρά το ότι η αστυνόμευση με προσανατολισμό στα προβλήματα ήταν ένα σημαντικό μεταρρυθμιστικό κίνημα στην αστυνόμευση τα τελευταία 40 χρόνια, οι αστυνομικές οργανώσεις γενικά δεν το έχουν υιοθετήσει και ακόμη και όταν το προσπαθούν συχνά απορρίπτεται.

Γενικά, ο τύπος της αστυνόμευσης με προσανατολισμό στα προβλήματα χρειάζεται χρόνο για να εξαχθούν σαφή συμπεράσματα ότι είναι αποτελεσματική. Για τον λόγο αυτό η αστυνομική αυτή τακτική δεν φαίνεται ότι υιοθετείται συχνά από την αστυνομία και έχει εν πολλοίς καταστεί παρωχημένη (Bullock et al., 2022).

Γ. Η προληπτική αστυνόμευση αναφέρεται σε στρατηγικές που έχουν σχεδιαστεί, ώστε η αστυνόμευση να γίνει πιο εντατική, διατηρώντας τους πόρους σταθερούς (ίδιο δυναμικό αστυνομικών). Μία έκφανση της προληπτικής αστυνόμευσης είναι η αστυνόμευση των «σπασμένων παραθύρων» που εισήγαγαν οι Wilson & Kelling (1982) που αναφέρεται στην ιδέα ότι, όπως η διόρθωση ενός σπασμένου παραθύρου στέλνει μήνυμα στους επίδοξους βανδάλους ότι η κοινότητα νοιάζεται για τη διατήρηση της κοινωνικής τάξης και ειρήνης, έτσι και η σύλληψη ατόμων για σχετικά μικρές παραβάσεις στέλνει μήνυμα στους πιθανούς δράστες ότι η αστυνομία είναι σε εγρήγορση.

Ουσιαστικά η βιβλιογραφία που μελετά την προληπτική αστυνόμευση επιδιώκει να καταλάβει, εάν η ένταση των συλλήψεων εκ μέρους της αστυνομίας για μικρής απαξίας πράξεις, επηρεάζει την πρόληψη και εν τέλει αποτρέπει την τέλεση πιο σοβαρών εγκλημάτων.

Η χρήση αυτής της προσέγγισης οδήγησε σε ορισμένες περιπτώσεις σε ευρήματα που συνάδουν με το αποτρεπτικό αποτέλεσμα της προληπτικής αστυνόμευσης. Παρ' όλα αυτά, τα χρησιμοποιούμενα στις μελέτες αυτές μοντέλα έχουν μεγάλο ποσοστό μεροληψίας, παραλείπονται μεταβλητές σημαντικές για την εξαγωγή ασφαλούς συμπεράσματος και αντιμετωπίζουν δυσκολία στην εξεύρεση αξιόπιστου δείγματος για την εμπειρική διερεύνηση των επιπτώσεων της προληπτικής αστυνόμευσης, σε αντίθεση με ένα περιβάλλον όπου υπάρχουν ευκαιρίες στους αστυνομικούς να κάνουν συλλήψεις. Όσον αφορά την προληπτική αστυνόμευση, οι αποδείξεις σχετικά με την επίδρασή της στο έγκλημα είναι αμφίβολες (Chalfin & McCrary, 2017).

Από τη δημοσίευση το 1982 των «σπασμένων παραθύρων» (Broken Windows) από τους Wilson & Kelling και την επακόλουθη επέκταση των προληπτικών τακτικών αστυνόμευσης σε πολλές πόλεις των ΗΠΑ, υπήρξε σημαντική συζήτηση σχετικά με το πόσο εξασφαλίζεται η δημόσια ασφάλεια με την πραγματοποίηση μεγάλου αριθμού συλλήψεων για εγκλήματα μικρής ποινικής απαξίας. Ενώ η πλειονότητα των πρώιμων ερευνών υποδηλώνει ότι οι σημερινές συλλήψεις πλημμελημάτων αποτρέπουν τα αυριανά εγκλήματα κακουργημάτων (Kelling & Sousa, 2001; Corman & Mocan, 2005; Messner et al., 2007), μια πειστική επανάληψη από τους Harcourt & Ludwig (2006) και μια επακόλουθη σειρά πιο πρόσφατων μελετών (Braga & Bond, 2008; Mac Donald et al., 2016; Caetano & Maheshri, 2018; Cho et al., 2021) αμφισβητεί ένα τέτοιο συμπέρασμα.

Οι Chalfin et al. (2021) κατέληξαν ότι η προληπτική αστυνόμευση δεν φαίνεται να επέφερε σημαντική αλλαγή στα σοβαρά εγκλήματα προς οποιαδήποτε κατεύθυνση. Το αποτέλεσμά τους συνδυάζεται με νέες μελέτες σχετικά με την προληπτική αστυνόμευση που στοχεύει στην αποτροπή μέσω συλλήψεων για αδικήματα μικρής ποινικής απαξίας. Οι Cho et al. (2021) εξέτασαν το τι ακολουθεί τις μειωμένες συλλήψεις λόγω θανάτου αστυνομικού εν ώρα καθήκοντος. Ειδικότερα, μετά τη δολοφονία αστυνομικού εν ώρα υπηρεσίας οι συλλήψεις μειώθηκαν λόγω του φόβου των λοιπών αστυνομικών. Παρά την

μείωση αυτή των συλλήψεων ελαφρών αδικημάτων, δεν παρουσιάστηκε αύξηση εγκληματικών ενεργειών (και στα σοβαρά αδικήματα). Γενικότερα οι μελέτες αυτές (Bacher-Hicks & DelaCampa, 2021; Chandrasekher, 2016) αναφέρουν ελάχιστα στοιχεία για αλλαγές και αποτροπή σε σοβαρότερα εγκλήματα.

6.2. Αποτρεπτικές πολιτικές αστυνόμευσης στην Ελλάδα:

Στην Ελλάδα, ακολουθείται επί το πλείστον η πρακτική της αύξησης των αστυνομικών δυνάμεων, προκειμένου να αποτραπεί το έγκλημα, ενώ κατά καιρούς επιλέγεται και η hot-spot αστυνόμευση.

Για παράδειγμα, το 2004, τη χρονιά που διεξήχθησαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες, οπότε και τα αστυνομικά μέτρα ήταν δρακόντεια, οι αστυνομικές δυνάμεις εμφανείς και σε μεγάλο αριθμό αστυνομικών, η συνολική εμφάνιση εγκλημάτων μειώθηκε κατά 36.212 περιπτώσεις ή κατά 8,2 % σε σχέση με το έτος 2003. Το γεγονός αυτό μπορεί εύγλωττα να εξηγηθεί από τα εντατικά μέτρα ασφαλείας. Ομοίως, το 2007 η αύξηση της αστυνομικής δύναμης κατά 2.631 αστυνομικούς συνέβαλε στη μείωση της εγκληματικότητας κατά 40.328 λιγότερα γεγονότα σε σχέση με το έτος 2006 (Laspra, 2015).

Αύξηση του αριθμού των αστυνομικών με σκοπό και την αποτροπή τέλεσης εγκλημάτων αποτελεί ο θεσμός της ομάδας ΔΙ.ΑΣ. Πρόκειται για μία πρωτοβουλία του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη που εισήχθη με το Πρόγραμμα αντεγκληματικής πολιτικής ετών 2010-2014. Στα πλαίσια του προγράμματος αυτού ενεργοποιήθηκε η ομάδα ΔΙ.ΑΣ (Δίκυκλη Αστυνόμευση), που –σε συνεργασία με τις ομάδες «Ζ» και «Δ», καθώς και τους αστυνομικούς της γειτονιάς- αποτέλεσαν τη βάση της εμφανούς αστυνόμευσης.

Η πρώτη φάση του προγράμματος εφαρμόστηκε τον Μάρτιο του 2010 σε 75 Δήμους της Αττικής και 21 περιοχές της Θεσσαλονίκης με 1.448 αστυνομικούς (δηλαδή 2.004 στην Αττική και 444 στη Θεσσαλονίκη), ενώ κατά λίγους μήνες από την έναρξη εφαρμογής του προγράμματος προστέθηκαν στους 2004 αστυνομικούς της Αττικής ακόμη 132. Η αριθμητική και γεωγραφική κατανομή

των δυνάμεων της ομάδας ΔΙ.ΑΣ προέκυψε από τη χαρτογράφηση της εγκληματικότητας ανά περιοχή (εν μέρει hot-spot αστυνόμευση). Από τον Ιούλιο του 2010 η δράση της ομάδας ΔΙ.ΑΣ. επεκτάθηκε σε όλη τη χώρα με τη στελέχωσή της από συνολικά 3.640 αστυνομικούς με εμφανή καθημερινή παρουσία.

Το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας περιορίστηκε στη δημοσίευση στοιχείων από τη δράση της ομάδας ΔΙ.ΑΣ μόνο για το πρώτο τρίμηνο εφαρμογής του προγράμματος στις περιοχές της Αττικής και της Θεσσαλονίκης. Σε πίνακες που δημοσιοποιήθηκαν παρατίθενται στοιχεία από την Αθήνα και Θεσσαλονίκη (περιοχής εφαρμογής του θεσμού της ομάδας ΔΙ.ΑΣ), στοιχεία από την Περιφέρεια (όπου ακόμη δεν είχε ξεκινήσει τη δράση της η ομάδα ΔΙ.ΑΣ – έναρξη Ιούλιος 2010), καθώς και συγκεντρωτικά για όλη την Επικράτεια (δημοσίευση στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας).

-Συγκριτικός πίνακας εγκληματικότητας προ και μετά ΔΙ.ΑΣ - Γενική Αστυνομική Δ/ση Αττικής:

	Α' τρίμηνο 2010 (Προ ΔΙ.ΑΣ)	Β' τρίμηνο 2010 (Μετά ΔΙ.ΑΣ)	Διαφορά	Συμπεράσματα
Ληστείες σε Τράπεζες, Δ.Ο.Υ & ΕΛΤΑ	137	40	-97	Από 12 ληστείες την εργάσιμη εβδομάδα, μειώθηκαν σε 3
Ληστείες σε χρηματοποστολές	4	1	-3	Σχεδόν μηδενικές
Ληστείες σε Super Markets	107	49	-58	20 ληστείες λιγότερες το μήνα ή από 8 ληστείες την εβδομάδα μειώθηκαν στις 4
Ληστείες σε πρατήρια Υγρών Καυσίμων	29	16	-13	Από 10 ληστείες το μήνα μειώθηκαν σε 5
Ληστείες σε βάρος οδηγών ΤΑΞΙ	19	10	-9	Μείωση στο μισό. Από 6 ληστείες το

				μήνα, μειώθηκαν σε 3
Σύνολο ληστειών	1.386	1.043	-343	114 ληστείες λιγότερες κάθε μήνα μόνο στην Αττική
Κλοπές – διαρρήξεις	14.469	12.841	-1.628	542 διαρρήξεις λιγότερες κάθε μήνα μόνο στην Αττική
Διαρρήξεις οικιών	3.102	2.886	-216	Μείωση στις διαρρήξεις οικιών
Διαρρήξεις καταστημάτων	1.784	1.515	-269	Μείωση στις διαρρήξεις καταστημάτων
Κλοπές αυτοκινήτων	3.983	3.565	-418	140 αυτοκίνητα λιγότερα το μήνα αφαιρούνται λόγω κλοπής

(Πηγή: www.astynomia.gr)

-Συγκριτικός πίνακας εγκληματικότητας προ και μετά ΔΙ.ΑΣ - Γενική Αστυνομική Δ/νση Θεσσαλονίκης:

	Α' τρίμηνο 2010 (προ ΔΙ.ΑΣ)	Β' τρίμηνο 2010 (μετά ΔΙ.ΑΣ)	Διαφορά	Συμπεράσματα
Ληστείες σε Τράπεζες, Δ.Ο.Υ & ΕΛΤΑ	15	2	-13	Σχεδόν μηδενικές
Ληστείες σε Super Markets	21	11	-10	Μείωση στο μισό
Ληστείες σε πρατήρια Υγρών Καυσίμων	2	4	+2	Αύξηση των ληστειών, όμως παραμένουν ελάχιστες ανά τρίμηνο
Ληστείες σε βάρος οδηγών ΤΑΞΙ	3	2	-1	Σχεδόν μηδενικές
	200	128	-72	

Σύνολο ληστειών				24 ληστείες λιγότερες το μήνα
Κλοπές – διαρρήξεις	3.321	2.735	-586	195 διαρρήξεις λιγότερες κάθε μήνα
Διαρρήξεις οικιών	794	606	-188	63 διαρρήξεις οικιών λιγότερες το μήνα
Διαρρήξεις καταστημάτων	246	216	-30	Μικρή μείωση και στις διαρρήξεις καταστημάτων κατά 10 κάθε μήνα.
Κλοπές αυτοκινήτων	745	632	-113	38 αυτοκίνητα λιγότερα το μήνα αφαιρούνται λόγω κλοπής

(Πηγή: www.astynomia.gr)

-Γενικές Αστυνομικές Δ/νσεις Περιφέρειας της Χώρας (προ της εφαρμογής του προγράμματος αστυνόμευσης ΔΙ.ΑΣ)

	Α' τρίμηνο 2010	Β' τρίμηνο 2010	Διαφορά	Συμπεράσματα
Ληστείες σε Τράπεζες, Δ.Ο.Υ & ΕΛΤΑ	30	47	+17	Αύξηση ληστειών που υποδηλώνει μετακίνηση της εγκληματικότητας από την Αττική και κοντινές περιοχές της επαρχίας
Ληστείες σε χρηματοπιστολές	2	1	-1	Σχεδόν μηδενικές
Ληστείες σε Super Markets	26	10	-16	Από 9 ληστείες το μήνα μείωση σε 3
Ληστείες σε πρατήρια Υγρών Καυσίμων	13	15	+2	Μικρή αύξηση. 5 Ληστείες κάθε μήνα.

Σύνολο ληστειών	238	210	-28	10 ληστείες λιγότερες κάθε μήνα
Κλοπές – διαρρήξεις	5.762	5.744	-18	Ελάχιστη μείωση
Διαρρήξεις οικιών	1.889	2.122	+233	78 ληστείες περισσότερες κάθε μήνα
Διαρρήξεις καταστημάτων	1.123	897	-226	75 διαρρήξεις λιγότερες κάθε μήνα
Κλοπές αυτοκινήτων	1.972	2.089	+117	39 αυτοκίνητα περισσότερα το μήνα αφαιρούνται λόγω κλοπής

(Πηγή: www.astynomia.gr)

-Συνολικά αποτρεπτικά αποτελέσματα εφαρμογής του προγράμματος ΔΙ.ΑΣ στην Επικράτεια:

	Α' τρίμηνο 2010	Β' τρίμηνο 2010	Διαφορά
Ληστείες σε Τράπεζες, Δ.Ο.Υ & ΕΛΤΑ	182	89	-93
Ληστείες σε χρηματοπιστολές	6	2	-4
Ληστείες σε Super Markets	154	70	-84
Ληστείες σε πρατήρια Υγρών Καυσίμων	44	35	-9
Ληστείες σε βάρος οδηγών ΤΑΞΙ	23	12	-11
Σύνολο ληστειών	1.824	1.381	-443
Κλοπές – διαρρήξεις	23.552	21.230	-2.322
Διαρρήξεις οικιών	5.785	5.614	-171
Διαρρήξεις καταστημάτων	3.153	2.628	-525
Κλοπές αυτοκινήτων	6.700	6.286	-414

(Πηγή: www.astynomia.gr)

Τα συμπεράσματα που παρατίθενται στην τελευταία στήλη των πιο πάνω πινάκων ανήκουν στην Αστυνομία, από την ιστοσελίδα της οποίας αντλήθηκαν

τα στοιχεία. Στο πρώτο τρίμηνο εφαρμογής του προγράμματος ΔΙ.ΑΣ. φαίνεται μία μείωση στους δείκτες εγκληματικότητας μετά την δράση της ομάδας ΔΙ.ΑΣ, όμως δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα, ούτε να ισχυριστεί κανείς αιτιότητα, ότι δηλαδή η μείωση οφείλεται στην εφαρμογή του προγράμματος. Σημειώνεται, ότι παρά τις προσπάθειες για συλλογή δεδομένων για μεταγενέστερο χρονικό διάστημα από την εφαρμογή του προγράμματος ΔΙ.ΑΣ, δεν υπάρχουν αντίστοιχα δεδομένα στην Αστυνομία. Από τα ως άνω λοιπόν – έστω και σπερματικά- στοιχεία δίνεται μία πρώτη εικόνα αποτροπής του εγκλήματος μέσω της εφαρμογής του προγράμματος της ομάδας ΔΙ.ΑΣ. Η αύξηση και εμφανής παρουσία της ως άνω ομάδας στις περιοχές εφαρμογής του θεσμού δίνει μία πρώτη εικόνα ότι δρα αποτρεπτικά στο έγκλημα. Περαιτέρω, από τα πιο πάνω στοιχεία παρατηρείται και μία –έστω και για ορισμένα αδικήματα- μετακίνηση της εγκληματικότητας από την περιοχή όπου δρα η ομάδα ΔΙΑΣ σε γειτονικές περιοχές της επαρχίας.

Εξάλλου, παράδειγμα hot spot αστυνόμευσης στην Ελληνική Επικράτεια αποτελεί η στοχευμένη –κατά καιρούς- δράση σε περιοχές που εμφανίζουν υψηλούς δείκτες εγκληματικότητας. Είναι γεγονός ότι συγκεκριμένες περιοχές έχουν καταγραφεί από την Αστυνομία ως εστίες διάπραξης εγκλημάτων, όπως πχ. διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, κλοπών-διαρρήξεων, παράνομης κατοχής όπλων κλπ. Στις περιοχές αυτές συχνά αποφασίζεται η στοχευμένη δράση των αστυνομικών δυνάμεων είτε με τη μορφή ελέγχων και συλλήψεων είτε με τη μορφή εμφανούς αστυνομικής παρουσίας (περιπολίες), με στόχο, αφενός την καταστολή του εγκλήματος, αλλά και τη δημιουργία αισθήματος ασφάλειας στους πολίτες.

Μία τέτοια περίπτωση ομάδων που διαβιούν σε συγκεκριμένες περιοχές και υπάρχει υψηλός δείκτης εγκληματικότητας αποτελούν οι καταυλισμοί ΡΟΜΑ. Στην έκθεση του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας για το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα (2019) εμφανίζεται ειδικώς για εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές, διαρρήξεις, ληστείες κλπ) ότι οι ομάδες που δρουν είναι κυρίως εγχώριες, ενώ στις ελληνικές ομάδες εγκληματικότητας

αυτές, είναι κυρίως οι ομάδες με μέλη, κατά συντριπτική πλειοψηφία, ΡΟΜΑ (σε ποσοστό 77% επί των εγχώριων ομάδων). Οι ομάδες αυτές είναι κατά κύριο λόγο μερικώς ιεραρχικές και τα μέλη τους έχουν, ως επί το πλείστον, συγγενικές (ή/και φιλικές) σχέσεις μεταξύ τους.

Για τα αποτελέσματα των δράσεων αστυνομικών δυνάμεων σε hotspotπεριοχές (όπως συγκεκριμένοι καταυλισμοί πληθυσμών ΡΟΜΑ) δεν υπάρχουν δεδομένα δημοσιευμένα στα στατιστικά της Αστυνομίας, ώστε να εξαχθεί ασφαλές συμπέρασμα για το αποτρεπτικό αποτέλεσμα της τακτικής αυτής. Σύμφωνα με στοιχεία για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας σε καταυλισμούς ΡΟΜΑ ειδικώς στην περιοχή της Μεσσηνίας (Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, 2013) στο πλαίσιο του προγράμματος αντεγκληματικής πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη για τα έτη 2010-2014, σχεδιάστηκαν επιχειρήσεις και έλεγχοι με αξιοποίηση του προσωπικού των Υπηρεσιών με εποχούμενες περιπολίες, αλλά και με ελέγχους- εξορμήσεις από Ομάδες πρόληψης και καταστολής εγκληματικότητας, με σκοπό την τήρηση της τάξης. Στα πλαίσια αυτά, η Αστυνομική Διεύθυνση Μεσσηνίας από τις αρχές του 2012 προέβη στη σύσταση ειδικής ομάδας «Σ» με καθήκον αποκλειστικά την προληπτική και κατασταλτική αστυνόμευση περιοχών όπου υφίστανται καταυλισμοί ΡΟΜΑ. Σημειώνεται δε ότι κατά το 2012 διενεργήθηκαν στην συγκεκριμένη περιοχή (καταυλισμοί ΡΟΜΑ) 1.201 αστυνομικές επιχειρήσεις στα πλαίσια των οποίων ελέγχθησαν 3.311 άτομα της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας, εκ των οποίων 469 προσήχθησαν και 199 συνελήφθησαν για παραβάσεις του Ποινικού Κώδικα, του Νόμου περί ναρκωτικών ουσιών και του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Τονίζεται βέβαια, ότι η hotspot αστυνόμευση σε τέτοιες περιοχές δεν αποτελεί πανάκεια για τη λύση του προβλήματος εγκληματικότητας, καθώς απαιτείται ουσιαστική παρέμβαση και άλλων φορέων προκειμένου να επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των ομάδων αυτών, η δημιουργία υποδομών κλπ. Στην περιοχή της Μαγνησίας από προσωπική πληροφόρηση της γράφουσας αναφέρεται ότι συχνά οργανώνονται περιπολίες, έλεγχοι αλλά και έφοδοι σε περιοχές όπου διαβιούν πληθυσμιακές ομάδες ΡΟΜΑ (περιοχή Νεαπόλεως, Ζάχου κλπ), πραγματοποιούνται συλλήψεις,

έλεγχοι, ώστε να ενισχυθεί και το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών που κατοικούν στις περίξ περιοχές. Παρ' όλα αυτά δεν υπάρχουν δεδομένα για την καταγραφή της μείωσης εγκληματικότητας ή του αποτρεπτικού αποτελέσματος τέτοιου είδους μέτρων hot-spot αστυνόμευσης.

Τέλος, θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί ότι συχνά οι επιχειρήσεις των αστυνομικών δυνάμεων σε καταυλισμούς ΡΟΜΑ, οι οποίοι έχουν καταγραφεί ως hot-spotπεριοχές εγκληματικότητας ελέγχονται -εν μέρει-ως εφαρμογή μέτρων διακρίσεως σε βάρος των συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων. Ειδικώς στην Έκθεση του 2009 του EU-MIDIS (:ακρωνύμιο του “European Union Minorities and Discrimination Survey”- Έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις διακρίσεις και τις μειονότητες)στην έρευνα που διενεργήθηκε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης η Ελλάδα ξεχώρισε από τα επτά κράτη μέλη, ως η χώρα όπου οι κοινότητες ΡΟΜΑ υποβάλλονται σε αυστηρή αστυνόμευση – ελέγχου συλλήψεις κλπ., κάτι που ίσως σηματοδοτεί διακρίσεις σε βάρος της συγκεκριμένης ομάδας.

6.3 Οι ποινικές κυρώσεις και η απειλή φυλάκισης ως αποτροπή στο έγκλημα:

Ένα από τα βασικά ερωτήματα τόσο για τη βιβλιογραφία, όσο και για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής είναι ο βαθμός στον οποίο οι περισσότερες και αυστηρότερες ποινικές κυρώσεις μπορούν να αποτρέψουν την εγκληματική συμπεριφορά. Αυτή η ιδέα βρίσκεται στον πυρήνα του θεμελιώδους μοντέλου του Becker (1968) και αναφέρεται ευρέως στη νομική και οικονομική και εγκληματολογική βιβλιογραφία. Ωστόσο, παρά την πολλή εμπειρική έρευνα, τα μεγέθη της αποτρεπτικής επίδρασης των κυρώσεων της ποινικής δικαιοσύνης παραμένουν κάπως αβέβαια.

Από την άλλη πλευρά έχει διαπιστωθεί ότι το ποσοστό φυλάκισης στις Ηνωμένες Πολιτείες έχει εκτοξευθεί, από 93 άτομα στις φυλακές ανά 100.000 το 1972 σε 480 άτομα ανά 100.000 το 2012. Πράγματι, παρά τη μείωση των ποσοστών εγκληματικότητας των τελευταίων ετών, οι φυλακές δέχονται ολοένα και περισσότερους κρατούμενους, κάτι που αντικατοπτρίζει την αυστηροποίηση των ποινών σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια (Raphael & Stoll 2009). Για

τους οικονομολόγους, γεννάται εύλογο το ερώτημα εάν οι αυστηρότερες ποινές φυλάκισης αποτρέπουν το έγκλημα σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αξίζει τον κόπο η επένδυση πόρων στις φυλακές. Από την άλλη πλευρά μπορεί να επιτευχθεί χαμηλότερο επίπεδο εγκληματικότητας με μια ουδέτερη ανακατανομή κονδυλίων από τις φυλακές σε εναλλακτικές χρήσεις, όπως κοινωνικά προγράμματα (Donohue & Siegelman, 1998) ή αστυνόμευση (McCrary 2010; Chalfin & McCrary, 2017). Αυτά τα ερωτήματα απέκτησαν πρόσφατα νόημα, καθώς οι κυβερνήσεις προσπαθούν να μειώσουν το κόστος στον απόηχο της οικονομικής κρίσης. Βασική συμβολή σε αυτές τις εκτιμήσεις είναι το μέγεθος της αποτρεπτικής επίδρασης των ποινών φυλάκισης.

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία έχει δείξει ότι υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν την αποτρεπτική επίδραση της φυλάκισης στο έγκλημα. Όμως, νεότερες μελέτες καταλήγουν ότι ίσως το αποτρεπτικό αποτέλεσμα της φυλάκισης είναι μικρό και συνεπώς δεν αξίζει η δαπάνη τεράστιων οικονομικών πόρων στον τομέα αυτό.

Οι Hawken & Kleiman (2009) μελέτησαν την περίπτωση όπου άτομα σε βάρος των οποίων είχε επιβληθεί πρόστιμο με δικαστική απόφαση, αντιμετώπιζαν το ενδεχόμενο φυλάκισης στην περίπτωση μη καταβολής του. Εκείνοι, δηλαδή, που δεν θα μπορούσαν να καταβάλουν το πρόστιμο, κινδύνευαν με στέρηση της ελευθερίας τους. Παρατήρησαν ότι η απειλή της φυλάκισης είχε ουσιαστικά αποτρεπτικά αποτελέσματα.

Οι Helland & Tabarrok (2007) ανέλυσαν την αποτρεπτική επίδραση της φυλάκισης που απειλούνταν σε υπότροπους εγκληματίες. Πρόκειται για τον νόμο «Three strikes». Τα άτομα αυτά αντιμετωπίζουν βέβαιη φυλάκιση και με μεγαλύτερη διάρκεια, εάν συλληφθούν ως υπότροποι. Οι συγγραφείς συνέκριναν την πιθανότητα τέλεσης του τρίτου αδικήματος από άτομα που ήδη είχαν καταδικαστεί για δύο προηγούμενα αδικήματα, με την πιθανότητα τέλεσης αδικήματος από άτομα που είχαν καταδικαστεί μία φορά για αδικήματα που εντάσσονται στην ομάδα των εγκλημάτων που ενέπιπταν στον πιο πάνω νόμο. Διαπίστωσαν ότι τα ποσοστά σύλληψης ήταν περίπου 20% χαμηλότερα για την ομάδα με καταδίκες για δύο αδικήματα. Οι συγγραφείς αποδίδουν αυτή τη

μείωση στην πολύ ενισχυμένη ποινή που θα συνόδευε την καταδίκη για ένα τρίτο αδίκημα. Ωστόσο, πρέπει να συνυπολογιστεί στην ανάλυση κόστους-οφέλους ότι η ποινή φυλάκισης των 25 ή και περισσότερων ετών (ως απειλούμενη ποινή στην περίπτωση της τρίτης καταδίκης) πιθανότατα υπερβαίνει κατά πολύ τα οφέλη για τη μείωση της εγκληματικότητας.

Οι Raphael & Ludwig (2003) εξέτασαν την αποτρεπτική επίδραση της αυστηροποίησης των ποινών σε εγκλήματα που τελούνται με την χρήση όπλων. Οι δράστες εγκλημάτων με όπλα, με ιδιαίτερη έμφαση σε εκείνους που είχαν ιστορικό τέλεσης κακουργημάτων, ήταν στόχος της πολιτείας. Για τον λόγο αυτό θεσπίστηκαν πολύ πιο αυστηρές ποινές φυλάκισης για χρήση όπλων στο Richmond της Virginia από ότι σε άλλες πολιτείες. Με βάση μια ανάλυση που περιελάμβανε συγκρίσεις ποσοστών συλλήψεων ανθρωποκτονιών με τη χρήση όπλων ενηλίκων στο Richmond με άλλες πόλεις που είχαν συγκρίσιμες τάσεις ποσοστού ανθρωποκτονιών πριν από την παρέμβαση, οι Raphael & Ludwig συμπεραίνουν ότι η απειλή για αυξημένη ποινή δεν είχε κάποιο εμφανές αποτρεπτικό αποτέλεσμα.

Οι Lee & McCrary (2009) και Hjalmarsson (2009) εξέτασαν την αυξημένη απειλή φυλάκισης, όταν η ίδια πράξη τελείται από ενήλικα σε σχέση με την πολύ μικρότερη απειλούμενη ποινή όταν τελείται από ανήλικο και δεν βρήκαν κάποιο αξιόλογο αποτρεπτικό αποτέλεσμα. Πράγματι, με δεδομένο ότι για τα περισσότερα αδικήματα η βεβαιότητα και αυστηρότητα της τιμωρίας αυξάνονται με την ενηλικίωση σε σχέση με τις ποινές που προβλέπονται για ανηλίκους, σε μια ανάλυση των εγκλημάτων στη Φλόριντα, οι Lee & McCrary (2009) προσπαθούν να εντοπίσουν την μείωση της εγκληματικής συμπεριφοράς όταν το άτομο ενηλικιώνεται. Το αποτέλεσμα έδειξε μία μικρή μείωση τέλεσης εγκλημάτων κατά την ενηλικίωση, όμως ήταν ελάχιστη.

Μια άλλη ανάλυση της επίδρασης της μετάβασης από τη δικαιοδοσία των ανηλίκων στα δικαστήρια ενηλίκων από τον Hjalmarsson (2009) που εξέτασε, εάν η αντίληψη των νεαρών ανδρών για τον κίνδυνο φυλάκισης αλλάζει στην ηλικία της ποινικής ενηλικίωσης (συνήθως στο 18^ο έτος της ηλικίας).

Διαπιστώθηκε ότι παρά το γεγονός ότι η ποινική κύρωση για την κλοπή αυτοκινήτου αυξάνεται σε περίπτωση διάπραξής της από ενήλικο σε σχέση με την αντίστοιχη ποινή για ανήλικο, οι νέοι που ενηλικιώθηκαν, παρά το ότι αντιλήφθηκαν την αύξηση του κινδύνου φυλάκισης αυτό δεν επηρέασε την απόφασή τους για εγκληματική συμπεριφορά.

Οι Lee & McCrary (2017) χρησιμοποίησαν μια πειραματική προσέγγιση για να προσδιορίσουν επίσης την αποτρεπτική επίδραση των ποινικών κυρώσεων για ενήλικες, σε σχέση με τις ποινικές κυρώσεις ανηλίκων. Ενώ με βάση το οικονομικό μοντέλο εγκληματικότητας θα έπρεπε η συμμετοχή στο έγκλημα να μειώνεται όταν το άτομο συμπληρώνει τα 18 έτη (ενηλικιώνεται), καθώς στο μεταβατικό αυτό στάδιο οι κυρώσεις γίνονται πολύ πιο τιμωρητικές, παρατήρησαν μία μείωση 2% περίπου στο ποσοστό εγκληματικών συμπεριφορών, όταν ένας ανήλικος γίνεται δεκαοκτώ. Αυτό το ποσοστό είναι μικρό σχετικά, εάν αναλογιστεί κανείς ότι η απειλούμενη διάρκεια φυλάκισης που εξαρτάται από τη σύλληψη εκτοξεύεται κατά περίπου 230% για έναν ενήλικο. Διαπίστωσαν μικρές αποτρεπτικές επιπτώσεις της φυλακής, σημειώνοντας ότι αυτό δεν σημαίνει ότι η φυλακή είναι αναποτελεσματική στη μείωση της εγκληματικότητας.

Σε πιο πρόσφατη έρευνα των Bun et al. (2020) τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η εγκληματική δραστηριότητα ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό στην προοπτική σύλληψης και καταδίκης, αλλά πολύ λιγότερο στην προοπτική φυλάκισης, αν όχι καθόλου. Αυτό καταδεικνύει ότι οι συνέπειες μίας σύλληψης και καταδίκης ενός εγκληματία περιλαμβάνουν έμμεσες κυρώσεις που επιβάλλονται από την κοινωνία και όχι μόνο κυρώσεις που επιβάλλονται από την ποινική δικαιοσύνη. Αναφέρουν δηλαδή ότι ένα άτομο που έχει καταδικαστεί μπορεί να μην απολαμβάνει πλέον τις ίδιες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας και συνεπώς το κόστος του κοινωνικού στιγματισμού να είναι ήδη σημαντικό στην περίπτωση καταδίκης. Τα αποτελέσματα της έρευνας των Bun et al. (2020) έδειξαν ότι, όταν αυξάνεται ο κίνδυνος σύλληψης και καταδίκης, αυτό έχει μεγαλύτερη επίδραση στη μείωση του εγκλήματος σε σύγκριση με την αύξηση στην αυστηρότητα της

τιμωρίας. Το συμπέρασμα αυτό μπορεί να έχει σημαντικές πολιτικές επιπτώσεις, καθώς αν υπολογιστεί ότι το κόστος κράτησης ενός δράστη στη φυλακή για ένα χρόνο ήταν περίπου ισοδύναμο με το κόστος μίας πρόσθετης σύλληψης, τότε θα μπορούσε κάποιος να δικαιολογήσει την στροφή των πόρων που διατίθενται από τις φυλακές στην αστυνόμευση. Αναφέρουν δε, ότι η φυλάκιση περισσότερων εγκληματιών ή η φυλάκιση εγκληματιών για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα δεν είναι βέλτιστη από πολιτική άποψη, αν υποτεθεί ότι το κόστος των συλλήψεων εξακολουθεί να υπάρχει. Θεωρούν ότι το συμπέρασμά τους (ότι δηλ. η αποτρεπτική επίδραση της φυλακής είναι μάλλον περιορισμένη) είναι συνεπές, καθώς συνάδει με πρόσφατες έρευνες σχετικά με τη στρατηγική μείωση του μεγέθους των φυλακών που εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια στις ΗΠΑ.

Τέλος, σχετικές μελέτες έχουν δείξει ότι η μείωση του αριθμού των κρατουμένων δεν προκάλεσε, ή προκάλεσε ελάχιστη αύξηση της εγκληματικότητας (Sundt et al. 2016; Lofstrom & Raphael, 2016).

6.4. Η θανατική ποινή έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα;

Η θεσμοθέτηση ή μη της θανατικής ποινής καθώς και η συχνότητα στην επιβολή της αποτελεί ένα μέγεθος από το οποίο μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα αποτροπής ή μη. Το ζήτημα δεν αφορά την Ελλάδα, καθώς ήδη η θανατική ποινή έχει καταργηθεί με τον Ν. 2172/1993. Δύο ήταν οι βασικές προσεγγίσεις για τον εντοπισμό των αποτελεσμάτων αποτροπής της θανατικής ποινής.

Μία προσέγγιση εξετάζει τη χρήση δεδομένων για τον προσδιορισμό της επίδρασης σε σχέση με τον χρόνο εκτέλεσης του καταδικασθέντος. Οι μελέτες αυτές συνήθως παρατηρούν, εάν τα ποσοστά δολοφονίας φαίνεται να μειώνονται αμέσως μετά την εκτέλεση. Σημαντικά παραδείγματα αποτελούν οι έρευνες των Stolzenberg & D'Alessio (2004), οι οποίοι δεν βρίσκουν αποδείξεις αποτροπής, και των Land et al. (2009), που βρίσκουν στοιχεία μόνο βραχυπρόθεσμης αποτροπής. Μελέτες όπως αυτές των Grogger (1991) και Hjalmarsson (2009a) εξετάζουν επίπτωση ανθρωποκτονιών πριν και μετά τις εκτελέσεις. Τόσο ο Grogger (1991) όσο και ο Hjalmarsson (2009a) βρίσκουν

λίγα στοιχεία για το αποτρεπτικό αποτέλεσμα της θανατικής ποινής. Μια ακόμη μελέτη που αξίζει να αναφερθεί είναι αυτή των Zimring et al., (2010), οι οποίοι συγκρίνουν τα ποσοστά ανθρωποκτονιών μεταξύ της Singapore, η οποία χρησιμοποιεί τη θανατική ποινή, και του Hong Kong, το οποίο δεν τη χρησιμοποιεί τη θανατική ποινή. Η μελέτη δεν βρίσκει στοιχεία που να αποδεικνύουν την αποτροπή, καθώς και οι δύο χώρες αντιμετωπίζουν παρόμοιες τάσεις ανθρωποκτονιών κατά τη διάρκεια των τριάντα πέντε ετών που αναφερόταν η μελέτη. Σε γενικές γραμμές οι μελέτες σχετικά με το αποτρεπτικό αποτέλεσμα της θανατικής ποινής καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι γενικά η θανατική ποινή δεν αποτρέπει το έγκλημα.

Μια δεύτερη βιβλιογραφία μελετά το αποτρεπτικό αποτέλεσμα της θανατικής ποινής με τη χρήση δεδομένων από τις πολιτείες των ΗΠΑ, προκειμένου να προσδιορίσει την επίδραση αποτροπής που μπορεί να έχει ένας νόμος περί θανατικής ποινής. Τα αποτελέσματα αυτής της βιβλιογραφίας χαρακτηρίζονται ως μικτά, καθώς οι Dezhbakhsh et al. (2003), Mocan & Gittings (2003), Zimmerman (2004, 2006) και Dezhbakhsh & Shepherd (2006) βρήκαν σημαντικά αποτελέσματα αποτροπής.

Αντίθετα οι Katz et al. (2003), Berk (2005), Donohue & Wolfers (2005, 2009) και Kovandzic et al. (2009) βρήκαν λίγα στοιχεία υπέρ της αποτροπής. Κατά τους Chalfin & McCrary (2017) η μελέτη των Kovandzic et al., (2009) ως πιο ολοκληρωμένη και εμπειρισταωμένη δεν βρίσκει αποδεικτικά στοιχεία για αποτρεπτικό αποτέλεσμα της θανατικής ποινής.

6.5 Το κοινωνικό κεφάλαιο αποτρέπει το έγκλημα;

Το κοινωνικό κεφάλαιο έχει συγκεντρώσει το ενδιαφέρον των ερευνητών από ποικίλα ερευνητικά πεδία, όπως της κοινωνιολογίας, των πολιτικών και οικονομικών επιστημών. Πρόκειται για έννοια που εκτείνεται σε διάφορους κλάδους και επίπεδα ανάλυσης. Έτσι, το κοινωνικό κεφάλαιο έχει χρησιμοποιηθεί για να εξηγήσει πολλά διαφορετικά κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα. Κοινωνικά, έχει συνδεθεί με εκπαιδευτικά αποτελέσματα,

μειώσεις της εγκληματικότητας, υψηλότερα επίπεδα εθελοντισμού, ποιότητα ζωής στην κοινότητα. Οικονομικά, το κοινωνικό κεφάλαιο έχει συνδεθεί με την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία, την οικονομική ισότητα και σταθερότητα και με πιο επιτυχημένες επιχειρήσεις.

Η έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου εισήχθη αρχικώς στο λυκαυγές του 20^{ου} αιώνα, όταν οι μεταρρυθμιστές του εκπαιδευτικού συστήματος επιχείρησαν να ενισχύσουν τη σχολική συμμετοχή. Εδράζεται –πρωτίστως- στο στοιχείο της συλλογικότητας (γειτονιά, κοινότητα, κοινωνία) όπου ανήκει ένα άτομο και δευτερευόντως αποτελεί δημόσιο αγαθό. Επιπλέον, θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως ένα παράγωγο στοιχείο των κοινωνικών σχέσεων (by product of social relationships) (Berkman & Kawachi, 2000). Κατά τον Putman, το κοινωνικό κεφάλαιο αποτελείται «από τα δίκτυα, τις νόρμες και την κοινωνική εμπιστοσύνη που διευκολύνουν τον συντονισμό και τη συνεργασία για το κοινό όφελος», ενώ ο ίδιος κατατάσσει ως σπουδαίους δείκτες κοινωνικού κεφαλαίου τον βαθμό της εμπιστοσύνης, τη γενικευμένη αμοιβαιότητα και την έκταση συμμετοχής σε οργανώσεις της κοινωνίας. Η εμπιστοσύνη διευκολύνει την γενικευμένη αμοιβαιότητα των σχέσεων. Εν συνεχεία, η γενικευμένη αμοιβαιότητα οδηγεί τις διαπροσωπικές σχέσεις σε ένα επίπεδο πέρα από το πλαίσιο «παροχής και αντιπαροχής». Το άτομο δηλαδή προσφέρει, χωρίς να αναμένει ανταπόδοση. Όταν τα μέλη μίας κοινότητας «κυριαρχούνται» από μια γενικευμένη αμοιβαιότητα, γνωρίζουν ότι και τα ίδια θα ωφεληθούν σε μία μεταγενέστερη χρονική στιγμή, από μία παρόμοια ευγενική πράξη συνανθρώπου τους.

Περαιτέρω, από τη γενικότερη βιβλιογραφική προσέγγιση του κοινωνικού κεφαλαίου έχουν διαμορφωθεί τέσσερις διαστάσεις του: α) υποστηρίζεται ότι η αυξανόμενη συμμετοχή στην πολιτική ζωή (πχ. μεγαλύτερη συμμετοχή ψηφοφόρων, περισσότερες εθελοντικές δωρεές για φιλανθρωπικούς σκοπούς) συμβάλλει στο κοινωνικό κεφάλαιο μίας κοινότητας (Putnam, 1993, 1995; Rosenfeld et al., 2001; Gatti et al. 2003) β) ο αλτρουισμός και το ενδιαφέρον ενός ατόμου κοινότητας για τον συνάνθρωπό του (πχ. μέσω της αιμοδοσίας, της

ένταξης σε προγράμματα δότη οργάνων σώματος κλπ) ενισχύουν –επίσης- το κοινωνικό κεφάλαιο, γ) η ασφάλεια και η εμπιστοσύνη αυξάνουν το απόθεμα του κοινωνικού κεφαλαίου. Υποστηρίζεται πως, όταν υπάρχει περισσότερη κομφορμιστική συμπεριφορά, περισσότερος σεβασμός ο ένας για τον άλλον και όταν θεσμοθετούνται οι κανόνες, το επίπεδο του κοινωνικού κεφαλαίου είναι υψηλότερο, και τέλος δ) οι άτυποι έλεγχοι και η έκταση των άτυπων επαφών και γνωριμιών αυξάνουν το κοινωνικό κεφάλαιο (Semih Akçomak & Baster Weel, 2008).

Στον αντίποδα, η ετερογένεια του πληθυσμού μίας κοινότητας, η χαλαρή οικογενειακή δομή χρησιμοποιούνται ως δείκτες απουσίας κοινωνικού κεφαλαίου. Μελέτες έδειξαν η ετερογένεια του πληθυσμού είναι ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει το κοινωνικό κεφάλαιο, καθώς υψηλότερα επίπεδα ετερογένειας ενός πληθυσμού της κοινότητας μειώνει την προσέγγιση μεταξύ των ατόμων που ανήκουν σε αυτή και εν τέλει μπορεί να οδηγήσει σε χαμηλότερη εμπιστοσύνη μεταξύ τους (Rose & Clear 1998; Rosenfeld et al. 2001). Παρόμοια, νέοι και ανήλικοι εγκληματίες προέρχονται κυρίως από μονογονεϊκές οικογένειες (Case & Katz, 1991). Το κοινωνικό κεφάλαιο σε μία μονογονεϊκή οικογένεια εκτιμάται ως χαμηλό λόγω του ότι απουσιάζει ο δεύτερος γονέας, ενώ παράλληλα παρατηρείται συχνή αλλαγή κατοικίας.

Στην επίδραση του κοινωνικού κεφαλαίου στο έγκλημα αναφέρθηκε αρχικά ο Coleman (1988) που το προσδιόρισε ως μέσο ενσωμάτωσης του πλαισίου του ορθολογικού ανθρώπου στο κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις, όπως και η απόφαση για τέλεση εγκλήματος. Η έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου τέθηκε προκειμένου να δοθεί μία εξήγηση για τον ρόλο των κοινωνικών επιρροών στην απόφαση συμμετοχής στο έγκλημα ή διαφορετικά για την αποτρεπτική δύναμη των κοινωνικών επιρροών στο έγκλημα. Το επίπεδο του κοινωνικού κεφαλαίου σε μία περιοχή μπορεί να συνδεθεί με το έγκλημα μέσω της θεωρίας της κοινωνικής αποδιοργάνωσης.

Γενικότερα γίνεται δεκτό ότι κοινωνικά αποδιοργανωμένες γειτονιές έχουν υψηλά ποσοστά κινητικότητας, οικογενειακής αναστάτωσης, ετερογένειας και φτώχειας (Shaw & McKay, 1942, 1972). Αυτοί οι παράγοντες δεν επιτρέπουν στους κοινωνικούς θεσμούς στην κοινωνικά αποδιοργανωμένη κοινότητα να ελέγχουν αποτελεσματικά τη συμπεριφορά των νέων –και όχι μόνο- στη περιοχή αυτή. Τούτο συμβαίνει επειδή οι κάτοικοι αποστασιοποιούνται και δεν συμμετέχουν σε ομάδες που –υπό άλλες συνθήκες- θα ασκούσαν έναν άτυπο κοινωνικό έλεγχο. Οι κάτοικοι σε κοινωνικά αποδιοργανωμένες περιοχές συνήθως δεν αντιδρούν σε κάποια ύποπτη συμπεριφορά, γιατί φαίνεται ότι δεν τους απασχολεί. Έτσι, οι έστω και λίγοι κάτοικοι που θέλουν να αντιδράσουν σε ύποπτες ή εγκληματικές συμπεριφορές, διαισθανόμενοι ότι οι προσπάθειές τους δεν έχουν ανταπόκριση από το γενικότερο σύνολο, απλώς σταματούν και αυτοί να ενεργούν.

Γίνεται έτσι, δεκτό ότι το κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να επιτρέψει σε μία περιοχή να διατηρήσει τον έλεγχο και να μειώσει εν τέλει την εγκληματικότητα εκεί. Για παράδειγμα, οι Rosenfeld et al. (2001) δημιούργησαν ένα μέτρο του κοινωνικού κεφαλαίου από τη Γενική Κοινωνική Έρευνα (GSS). Επέλεξαν τρεις ερωτήσεις από την έρευνα που μετρούν το επίπεδο εμπιστοσύνης, δικαιοσύνης και εξυπηρετικότητας των κατοίκων στη περιοχή του κάθε ερωτώμενου. Από την έρευνα διαπίστωσαν ότι το κοινωνικό κεφάλαιο μείωσε το ποσοστό ανθρωποκτονιών και κατέληξαν ότι όπου τα επίπεδα της κοινωνικής εμπιστοσύνης είναι υψηλά και η συμμετοχή των πολιτών είναι ευρέως διαδεδομένη, εκεί τα ποσοστά ανθρωποκτονιών είναι χαμηλά, ανεξάρτητα από το βιοτικό επίπεδο ή την πυκνότητα του πληθυσμού.

Στο πεδίο της εγκληματικότητας, η έρευνα έχει δείξει την αποτελεσματικότητα του κοινωνικού κεφαλαίου στη μείωση του εγκλήματος (Rosenfeld, et al. 2001; Hawdon & Ryan, 2009), στη μείωση στη χρήση βίας με όπλα (Kennedy et al., 1998), στη μείωση του φόβου έναντι του εγκλήματος (Kruger et al., 2007). Περαιτέρω, έρευνες έχουν δείξει ότι το κοινωνικό κεφάλαιο μειώνει τα εγκλήματα κατά της ζωής (Rosenfeld et al., 2001).

Εξετάζοντας 41 γειτονιές στη South Carolina, οι Hawdon & Ryan (2009) διερεύνησαν επίσης τη σύνδεση μεταξύ κοινωνικού κεφαλαίου και εγκλήματος. Η μελέτη διαπίστωσε ότι το κοινωνικό κεφάλαιο μειώνει τα ποσοστά θυματοποίησης. Οι Hawdon & Ryan (2009) εξήγησαν ότι «όπως προβλέπουν οι θεωρητικοί του κοινωνικού κεφαλαίου, οι γειτονιές με υψηλά επίπεδα κοινωνικού κεφαλαίου έχουν χαμηλότερα ποσοστά εγκληματικότητας».

Οι Kruger et al. (2007) εξέτασαν το επίπεδο του κοινωνικού κεφαλαίου σε μια γειτονιά και το μέγεθος του φόβου για το έγκλημα. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι καθώς αυξανόταν το κοινωνικό κεφάλαιο, ο φόβος για το έγκλημα στη γειτονιά μειώθηκε. Συνέχισαν δηλώνοντας ότι «τα αποτελέσματά μας καταδεικνύουν τη σημασία του κοινωνικού κεφαλαίου της γειτονιάς για τους ίδιους τους κατοίκους της γειτονιάς» (Kruger et al., 2007, σ. 495).

Τέλος, εξετάζοντας τις αγροτικές περιοχές, οι Deller & Deller (2012) διαπίστωσαν ότι τα υψηλά επίπεδα κοινωνικού κεφαλαίου μείωσαν τα ποσοστά διαρρήξεων και κλοπής. Ο ρόλος που παίζει το κοινωνικό κεφάλαιο στη μείωση της εγκληματικότητας έχει καθιερωθεί στη βιβλιογραφία.

Ωστόσο, διατυπώθηκαν και ερωτήματα σχετικά με το ρόλο του κοινωνικού κεφαλαίου ειδικά για εγκλήματα βίας. Για παράδειγμα, ερευνητές αμφισβήτησαν εάν το κοινωνικό κεφάλαιο έχει μεγαλύτερη επίδραση στο βίαιο έγκλημα ή στο έγκλημα ιδιοκτησίας. Τα βίαια εγκλήματα συχνά λαμβάνουν χώρα πίσω από κλειστές πόρτες, έχουν συχνά μία ιδιωτικότητα, όπου το επίπεδο του κοινωνικού κεφαλαίου στην κοινότητα μπορεί να μην έχει αποτέλεσμα. Το έγκλημα ιδιοκτησίας, από την άλλη πλευρά, λαμβάνει χώρα σε δημόσιο χώρο όπου γίνεται αντιληπτό από τρίτους Έτσι, το είδος του κοινωνικού ελέγχου που ασκεί το κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να διαφέρει μεταξύ ιδιοκτησίας και βίαιων εγκλημάτων. Υπάρχουν μελέτες που δείχνουν ότι το κοινωνικό κεφάλαιο μειώνει το έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας, όμως έχει ελάχιστη ή καθόλου επίδραση στα εγκλήματα βίας (DeCoster et al., 2006; Deller & Deller, 2010).

Γενικότερα όμως, η πλειονότητα των ερευνών δείχνει ότι το κοινωνικό κεφάλαιο επηρεάζει τόσο το βίαιο όσο και το έγκλημα ιδιοκτησίας (Moore & Recker,

2016). Ειδικότερα, οι Moore&Recker λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι κατά την υφιστάμενη βιβλιογραφία το κοινωνικό κεφάλαιο μειώνει σε γενικές γραμμές την εγκληματικότητα (Deller & Deller, 2010, 2012; Kennedy et al., 1998; Rosenfeld et al., 2001), προχώρησαν έτι περαιτέρω, ερευνώντας το εάν το κοινωνικό κεφάλαιο είναι πιο αποτελεσματικό στη μείωση του βίαιου εγκλήματος, του εγκλήματος ιδιοκτησίας ή και των δύο. Από τη μελέτη τους κατέληξαν ότι το κοινωνικό κεφάλαιο επηρεάζει τόσο το βίαιο όσο και το έγκλημα ιδιοκτησίας. Αυξημένοι δεσμοί μελών μίας κοινότητας, η εμπιστοσύνη και η γενικευμένη αμοιβαιότητα καταδεικνύουν ότι ένας συνδυασμένος δείκτης κοινωνικού κεφαλαίου μειώνει το συνολικό έγκλημα, ήτοι το έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας και το βίαιο έγκλημα. Επισημαίνεται –βέβαια- στην έρευνά τους ότι με δεδομένη τη σύνθετη έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου τα αποτελέσματα συχνά διαφέρουν. Κάποιες μορφές κοινωνικού κεφαλαίου επιδρούν θετικά στο έγκλημα (όπως πχ. μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που δραστηριοποιούνται σε υποβιβασμένες περιοχές με υψηλή εγκληματικότητα), ενώ κάποιες άλλες αρνητικά (όπως πχ. επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που παρέχουν θέσεις εργασίας).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο : Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ:

Ο τελευταίος πυλώνας του νεοκλασικού μοντέλου εγκλήματος εξετάζει την ανταπόκριση του εγκλήματος όχι σε ένα «μαστίγιο» (αστυνομία, ποινική δικαιοσύνη, καταδίκες, φυλακή και γενικότερα βεβαιότητα και σοβαρότητα της τιμωρίας) αλλά σε ένα «καρότο» (καλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης).

Ειδικότερα, με δεδομένο ότι το όφελος μίας εγκληματικής πράξης πρέπει να σταθμίζεται με την αξία του χρόνου που αφιερώνει ο δράστης σε μία εναλλακτική δραστηριότητα, η αύξηση του κόστους ευκαιρίας ως προς τον χρόνο για το έγκλημα, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αποτρεπτική για το έγκλημα. Η ως άνω παραδοχή έχει ανοίξει μία δημόσια συζήτηση και μία ποικιλία πολιτικών που σχεδιάζονται για να μειώσουν και την υποτροπή των παραβατών που αποφυλακίζονται όπως πχ. με την παροχή επαγγελματικής κατάρτισης, παροχή συμβουλών για μεταβατικές θέσεις εργασίας.

Τα μικροοικονομικά μοντέλα εγκλήματος προβλέπουν ότι η αύξηση του ποσοστού ανεργίας μειώνει το κόστος ευκαιρίας του εγκλήματος, αυξάνοντας έτσι το ποσοστό εγκληματικότητας (Becker 1968; Ehrlich 1973). Ωστόσο, σε αντίθεση με αυτήν την πρόβλεψη, τα εμπειρικά στοιχεία είναι μικτά. Για παράδειγμα, η επίδραση της αύξησης του ποσοστού ανεργίας στο ποσοστό της εγκληματικότητας είναι άλλοτε θετική (Raphael & Winter-Ebmer 2001; Gould et al. 2002; Edmark 2005;), άλλοτε θετική αλλά μικρή (Entorf & Spengler, 2000), μερικές φορές ασήμαντη (Machin & Meghir 2004; Spelman 2005; Buonanno et al. 2011) και μερικές φορές ακόμη και αρνητική (Trumbull 1989). Ένας λόγος που θα μπορούσε να εξηγήσει αυτή την ασυνέπεια μεταξύ της θεωρίας και των εμπειρικών ευρημάτων μπορεί να είναι ότι η αύξηση της ανεργίας θα μπορούσε όχι μόνο να μειώσει το κόστος ευκαιρίας για έγκλημα, αλλά να μειώσει και την επιστροφή στο έγκλημα. (Cantor & Land 1985), καθιστώντας την επίδραση της ανεργίας στο έγκλημα διφορούμενη.

Στο μοντέλο εγκληματικότητας τα άτομα επιλέγουν να είναι σύννομοι ή εγκληματίες. Ένα σύννομο άτομο εργάζεται μόνον στον νόμιμο τομέα εργασίας.

Ένας εγκληματίας μπορεί επίσης να εργάζεται στον νόμιμο τομέα εργασίας με μερική απασχόληση και να διαπράττει επίσης εγκλήματα. (Witte & Tauchen 1994; Grogger 1998; Imrohorglu et al. 2004; Verdier & Zenou 2004). Επίσης ένα άτομο άνεργο που λαμβάνει έστω και γενναιόδωρα επιδόματα ανεργίας δεν αποτρέπεται από το έγκλημα και συνεπώς τα επιδόματα ανεργίας δεν μειώνουν απαραίτητα το ποσοστό της εγκληματικότητας.

Περαιτέρω, είναι χρήσιμο να συνδεθεί το κόστος ευκαιρίας του εγκλήματος και η πρόθεση για επιστροφή στο έγκλημα με τα ποσοστά σύλληψης. Ένα χαμηλό ποσοστό συλλήψεων μειώνει το κόστος ευκαιρίας του εγκλήματος. Όταν ένα άτομο είναι άνεργο ή λαμβάνει ένα επίδομα ανεργίας ή απασχολείται μερικώς χωρίς ικανοποιητικό μισθό, είναι πολύ πιθανό να επιλέξει να εγκληματήσει, όταν τα ποσοστά συλλήψεων είναι χαμηλά. Αντίθετα, όταν τα ποσοστά σύλληψης είναι υψηλά και παράλληλα χορηγείται στο άνεργο άτομο ένα γενναιόδωρο επίδομα ανεργίας αποτρέπεται από το έγκλημα και έτσι μειώνεται το ποσοστό εγκληματικότητας (Lee, 2018).

Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν παραδοσιακά το ποσοστό ανεργίας ως δείκτη του αριθμού των νόμιμων ευκαιριών απασχόλησης που διατίθενται σε άτομα. Ως εκ τούτου, ένα υψηλό ποσοστό ανεργίας υποδηλώνει ότι υπάρχουν λιγότερες ευκαιρίες απασχόλησης και, συνεπώς, το κόστος ευκαιρίας για την επιλογή του εγκλήματος έναντι της νόμιμης εργασίας είναι χαμηλό (Becker, 1968; Cornwell & Trumbull, 1994; Ehrlich, 1996; Myers, 1983; Witte, 1980). Από την άλλη μεριά οι κοινωνιολόγοι θεωρούν το ποσοστό ανεργίας ως δείκτη της «προσφοράς κατάλληλων θυμάτων» (Britt, 1994; Cantor & Land, 1985). Αναφέρουν ότι όσο αυξάνεται το ποσοστό ανεργίας, αντίστοιχα μειώνεται η προσφορά κατάλληλων θυμάτων, καθώς λιγότεροι είναι εκείνοι με αγαθά που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο κλοπής. Υπάρχει αναλογική μείωση της προσφοράς κατάλληλων θυμάτων, επειδή οι άνθρωποι έχουν λιγότερα να κλέψουν. Έτσι προέκυψαν δύο σχολές στη μελέτη της σχέσης ανεργίας εγκλήματος: μία σχολή που επικεντρώνεται στην «προμήθεια των παραβατών» και μία που επικεντρώνεται στην «προσφορά θυμάτων». Οι οικονομολόγοι

έχουν επικεντρωθεί παραδοσιακά στην εξήγηση της οικονομικής συμπεριφοράς των πιθανών παραβατών και στον τρόπο με τον οποίο αυτοί αντιδρούν στις αλλαγές των οικονομικών συνθηκών.

Κοινωνιολόγοι και εγκληματολόγοι άρχισαν να μελετούν πώς η ανεργία επηρεάζει την προσφορά κατάλληλων θυμάτων. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας σχετίζεται με την ευρύτερη μείωση της παραγωγής και της κατανάλωσης. Επομένως, υπάρχουν λιγότερα υλικά αγαθά στην «αγορά» που μπορούν να αφαιρεθούν με έγκλημα. Όπως σημειώνουν οι Cantor & Land (1985), ένα έγκλημα απαιτεί όχι μόνο έναν παραβάτη, αλλά και έναν κατάλληλο στόχο.

Από την άλλη πλευρά, οι μακροχρόνια άεργοι λαμβάνουν υπόψη το κόστος ευκαιρίας της επιλογής παράνομης απασχόλησης ως «μηδέν», επειδή δεν θυσιάζουν κάποια νόμιμη ευκαιρία απασχόλησης. Υπάρχει όμως και ένας ψυχολογικός παράγοντας που σχετίζεται με την μακροχρόνια ανεργία και την ατομική διάθεση για εγκληματική συμπεριφορά. Οι μακροχρόνια άνεργοι είναι δυσαρεστημένοι πολίτες και εν τέλει παράλογοι οικονομικοί παράγοντες. Έτσι, είναι πρόθυμοι να εκμεταλλευτούν περισσότερες παράνομες ευκαιρίες από έναν μισθωτό ή έναν άνεργο για μικρό χρονικό διάστημα. Σίγουρα μια εξήγηση στο γιατί τα άτομα δεν έχουν μεγάλο κίνητρο να διαπράξουν εγκληματική πράξη σε σύντομο χρόνο μετά την περιέλευσή τους σε κατάσταση ανεργίας, αποτελεί η κρατική βοήθεια με τη μορφή επιδομάτων που έστω και προσωρινά βοηθά τα άτομα αυτά. Όμως, η διακοπή αυτής της βοήθειας καθιστά εύλογο τα άνεργα άτομα να έχουν περισσότερα κίνητρα να καταφύγουν σε εγκληματική δραστηριότητα ως μέσο διατήρησης ενός σταθερού εισοδήματος (Melick, 2003).

Γενικότερα, οι μελέτες που εξετάζουν τη σχέση ανεργίας και εγκληματικότητας καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι μία αύξηση του δείκτη ανεργίας προκαλεί οικονομικά προβλήματα σε ανθρώπους που δεν έχουν εργασία και λαμβανομένου υπόψη ότι δεν έχουν πηγές από νόμιμη απασχόληση, ενώ

παράλληλα έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο, οδηγούνται τελικά στην τέλεση εγκληματικών πράξεων.

Η εμπειρική βιβλιογραφία επικεντρώνεται κυρίως στις ΗΠΑ και την Ευρώπη, όμως υπάρχουν και έρευνες που εξετάζουν δεδομένα μεταξύ χωρών. Χρησιμοποιώντας ένα σύνολο δεδομένων για τη Νέα Ζηλανδία, οι Papps & Winkelmann (2000) καταλήγουν ότι η ανεργία έχει σημαντική επίδραση στην εγκληματικότητα. Ο Hojman (2004) μελέτησε επίσης τη σχέση ανεργίας και εγκληματικότητας σε χώρες της Λατινικής Αμερικής και κατέληξε ότι υπάρχει θετική σχέση σε ορισμένες χώρες και αρνητική σε άλλες. Ο Foon Tang (2011) κατέληξε ότι η ανεργία σχετίζεται θετικά με το έγκλημα στη Μαλαισία. Με τη χρήση δεδομένων τριών χωρών, της Ιαπωνίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των ΗΠΑ ο Wolpin (1980) διαπιστώνει ότι η ανεργία αυξάνει την εγκληματικότητα.

Στην Ευρώπη ο Altindag (2012) διερευνά ένα σύνολο δεδομένων μεταξύ ευρωπαϊκών χωρών και βρίσκει ότι η ανεργία έχει θετική επίδραση στην εγκληματικότητα. Οι Costantini et al. (2018) καταλήγουν ότι υπάρχει θετική επίδραση της ανεργίας και της ανισότητας στην εγκληματικότητα.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει και η άποψη ότι η συσχέτιση της ανεργίας με την εγκληματικότητα είναι αρνητική. Οι Cantor & Land (1985) υποστήριξαν ότι σε περιόδους οικονομικής ύφεσης η ανεργία αυξάνεται, όμως ταυτόχρονα το γενικότερο σύνολο δαπανών των ατόμων για απόκτηση υλικών αγαθών μειώνεται και άρα μειώνονται και τα πιθανά οφέλη από παράνομες δραστηριότητες, συνεπώς μειώνεται η εγκληματικότητα. Επίσης η μακροχρόνια ανεργία υποχρεώνει τα άνεργα άτομα να παραμένουν περισσότερο στα σπίτια τους και άρα να μην επιχειρούν εγκληματικές πράξεις στρεφόμενες κατά της ιδιοκτησίας που είθισται να λαμβάνουν χώρα δημόσια. Οι Cantor & Land (1985) ισχυρίζονται ότι η ανεργία βραχυπρόθεσμα λειτουργεί ως μέσο προστασίας από αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας ενώ όταν γίνεται μακροχρόνια και πλέον εμφανίζεται ως «φτώχεια», τότε επιδρά θετικά στην εγκληματικότητα.

Περαιτέρω, οι μελέτες για τα συνολικά ποσοστά εγκληματικότητας εντοπίζουν ισχυρότερες επιπτώσεις της ανεργίας στα εγκλήματα κατά ιδιοκτησίας και

περιουσίας παρά στα βίαια εγκλήματα. Η επίδραση της ανεργίας στο βίαιο έγκλημα είναι θέμα συζήτησης και συχνά διαπιστώνεται ότι είναι σημαντικά αρνητικό (Cook & Zarkin, 1985). Παρόμοια σε ανασκόπηση του Cook (2010) βρέθηκε ελάχιστος αντίκτυπος της ανεργίας στο βίαιο έγκλημα. Επίσης οι Saridakis & Hannes (2012), σε έρευνά τους για τις 13 περιφέρειες της Ελλάδας βρήκαν σημαντικά θετική επίδραση της ανεργίας σε αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας, αλλά ασήμαντη επίδραση της ανεργίας σε βίαια εγκλήματα. Μάλιστα, ειδικά για βιασμούς, διαπίστωσαν ότι η επίδραση της ανεργίας ήταν αρνητική. Οι Baharom & Habibullah (2008) ερευνώντας την επίδραση της ανεργίας στην εγκληματικότητα για το χρονικό διάστημα από το 1993 έως το 2001, διαπίστωσαν ότι υπάρχει σημαντική επίδραση της ανεργίας σε εγκλήματα που αποφέρουν οικονομικό όφελος (εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και περιουσίας) ενώ βρήκαν αρνητική επίδραση για βίαια εγκλήματα.

7.1 Στοιχεία επίδρασης της ανεργίας στην εγκληματικότητα στην ελληνική πραγματικότητα:

Σε επίπεδο ελληνικής πραγματικότητας, οι υπάρχουσες έρευνες καταλήγουν ότι η ανεργία αυξάνει την εγκληματικότητα σε αδικήματα που στρέφονται κατά της ιδιοκτησίας.

Οι Saridakis & Spengler (2009) εξέτασαν την επίδραση του ποσοστού ανεργίας στην εγκληματικότητα στην Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη δεδομένα από το 1991 έως το 1998 και διαπίστωσαν ότι στα εγκλήματα ιδιοκτησίας η ανεργία αυξάνει την εγκληματικότητα, ενώ αντίθετα στα βίαια εγκλήματα η ανεργία δεν έχει κάποια επίδραση.

Οι Dritsakis & Gkanas (2009) σε εργασία τους για τη σχέση μεταξύ εγκληματικότητας, ανεργίας και καταδίκης από την ποινική δικαιοσύνη κατά την περίοδο από το 1971 έως το 2006 στην Ελλάδα, διαπίστωσαν μεταξύ άλλων ότι σε περιόδους οικονομικής ύφεσης όπου η ανεργία αυξάνεται, δημιουργείται κίνητρο για εγκληματικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα αναφέρουν ότι η αύξηση των μισθών λειτουργεί ως φαινόμενο ευκαιρίας στα ποσοστά

εγκληματικότητας, ενώ η αύξηση της ανεργίας έχει επίδραση κινήτρου σε εγκληματικές δραστηριότητες. Δηλαδή μία οικονομική ύφεση δημιουργεί κίνητρο για εγκληματικές δραστηριότητες ενώ σε περιόδους οικονομικής ευημερίας δημιουργούνται περισσότερες ευκαιρίες για απόκτηση κερδών από παράνομες ενέργειες. Αντίθετα διαπιστώνουν ότι ενώ τα ποσοστά καταδίκης από το ελληνικό δικαιοσύνη θα μπορούσε να είναι ένας από τους παράγοντες καταπολέμησης του εγκλήματος, εν τούτοις αποδεικνύονται μικρής σημασίας.

Οι Kollias & Paleologou (2012) σε έρευνά τους για τη σχέση ανεργίας και εγκλήματος (14 διαφορετικού είδους εγκλήματα) στην Ελλάδα για το διάστημα από το 1991 έως 2007, διαπίστωσαν ότι η ανεργία επιδρά θετικά στην εγκληματικότητα στα εγκλήματα κλοπής οχημάτων, ληστείες και λαθρεμπόριο, εξηγώντας ότι αυτού του είδους η εγκληματική δραστηριότητα υποκινείται από οικονομικά κίνητρα. Το αποτέλεσμα της έρευνάς τους υποστηρίζει την υπόθεση ότι ένα άνεργο άτομο είναι πιο πιθανό να εμπλακεί σε παράνομες πράξεις από τις οποίες μπορεί να αποκομίσει οικονομικό όφελος.

Η Λάσπα (2015) σε μελέτη της σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν ή υποκινούν τις εγκληματικές δραστηριότητες την Ελλάδα δεδομένων των οικονομικών συνθηκών για την περίοδο από 1991-2010, διαπίστωσε ότι το ποσοστό ανεργίας επηρεάζει σημαντικά τη συνολική εγκληματικότητα. Παράλληλα διαπίστωσε ότι η εγκληματικότητα επηρεάζεται από τα επίπεδα του μέσου μηνιαίου μισθού, αλλά και το επίπεδο του πληθυσμού. Με βάση τα δεδομένα υπέθεσε ότι τα επόμενα χρόνια (2010 και εντεύθεν), λαμβανομένων υπ' όψιν των μέτρων λιτότητας και της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, τα επίπεδα εγκληματικότητας θα πρέπει να είναι υψηλότερα λόγω της δραματικής αύξησης των ποσοστών ανεργίας και της μείωσης των μισθών. Περαιτέρω και πιο συγκεκριμένα, αναφέρει πως η υπόθεση ότι η ύφεση θα αντικατοπτρίζεται σε αύξηση της εγκληματικότητας δεν επιβεβαιώθηκε, καθώς οι κλοπές, διαρρήξεις και ληστείες δεν συσχετίστηκαν με την ανεργία. Επιπλέον, οι ανθρωποκτονίες, οι απάτες, οι βιασμοί, η πλαστογραφία, η επαιτεία, η

σεξουαλική επίθεση, τα εγκλήματα ιδιοκτησίας και η παράνομη εμπορία αρχαιοτήτων δεν διαπιστώθηκε ότι συνδέονται με κανέναν οικονομικό παράγοντα, με μοναδική εξαίρεση το έγκλημα της εκβίασης που συνδέθηκε έντονα με το επίπεδο των μέσων μηνιαίων μηνών.

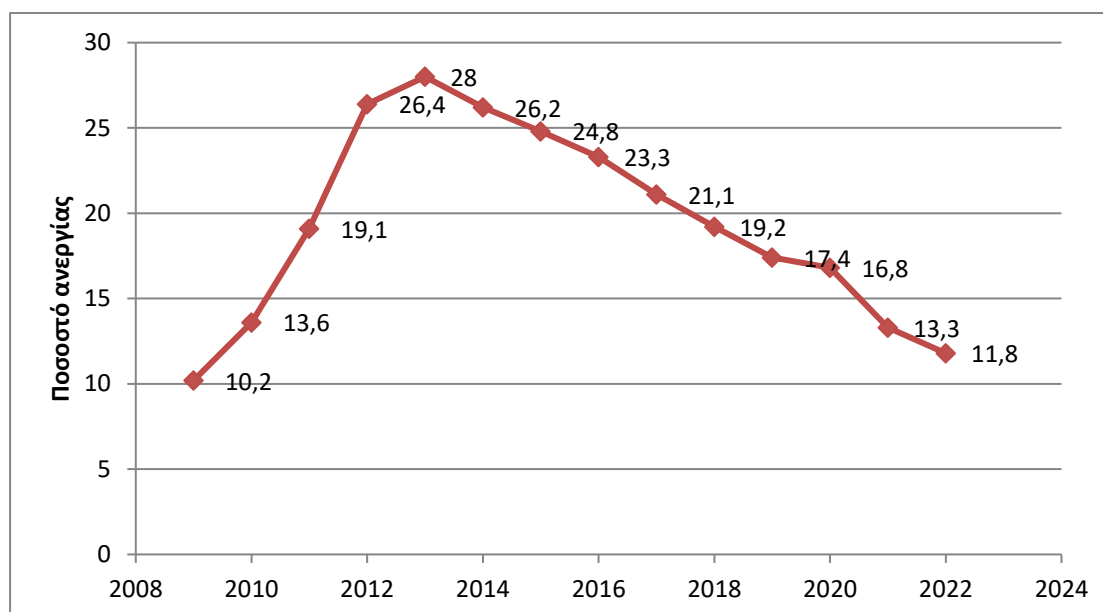
Συνοψίζοντας βιβλιογραφία που συνδέει την ανεργία και το έγκλημα παρήγαγε ανάμεικτα αποτελέσματα, με κύρια συνισταμένη ότι οι περισσότερες έρευνες βρίσκουν κάποια στοιχεία υπέρ μίας σχέσης μεταξύ της ανεργίας και των εγκλημάτων ιδιοκτησίας.

Κατά την περίοδο από το 2009 έως και το 2022 η ανεργία στην Ελλάδα παρουσίασε πολλές διακυμάνσεις. Δεν πρέπει να παροράται ότι η περίοδος αυτή περιλαμβάνει την οικονομική κρίση που έγινε ιδιαίτερα εμφανής στη χώρα μας μετά το 2008 αλλά και τις συνέπειες στην οικονομική –και όχι μόνο- ζωή συνεπεία της πανδημίας του Covid-19.

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) παρουσίασε την εξέλιξη των μεγεθών απασχόλησης και ανεργίας για το χρονικό διάστημα 2009-2022, με τιμές, όπως αυτές προσδιορίζονται τον μήνα Σεπτέμβριο εκάστου έτους. Τα συνολικά δεδομένα παρουσιάζονται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Ποσοστό ανεργίας κατά έτος 2009-2022

(Οι τιμές που σημειώνονται στην καμπύλη, αναφέρονται στον μήνα Σεπτέμβριο κάθε έτους)

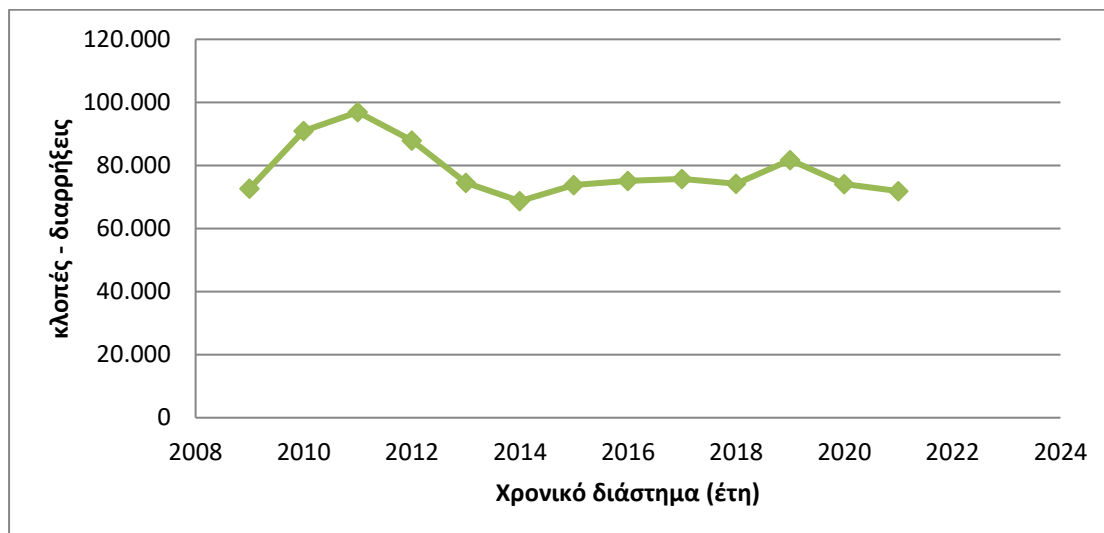
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Παρατηρεί κανείς ότι στα χρόνια της οικονομικής κρίσης η ανεργία «εκτοξεύτηκε» από το 10,2% το 2009 στο 28% το 2013. Η μείωση του ΑΕΠ συνεπεία της οικονομικής ύφεσης έχει άμεση επίπτωση στο εργατικό δυναμικό, διότι αυξάνει το ποσοστό ανεργίας. Από το 2014 παρατηρείται μικρή πτώση της ανεργίας, η οποία -βαίνοντας διαρκώς μειούμενη- φτάνει σε ποσοστό 11,8% τον Σεπτέμβριο του 2022. Το έτος 2017 σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ οι άνεργοι ανέρχονταν σε 1.005.125, μειώθηκαν δε αισθητά τα επόμενα έτη φθάνοντας το 2021 στις 621.445 και στις 556.324 το 2022. Αντίστοιχα οι απασχολούμενοι το 2017 κατά την ίδια πηγή ανέρχονταν σε 3.760.460, αυξήθηκαν ελαφρώς αλλά με διαρκή ανοδική τάση τα επόμενα έτη, φθάνοντας το 2021 στους 4.066.118 και το 2022 στους 4.149.663.

Στη συνέχεια παρατίθενται σε διαγράμματα μία σειρά αδικημάτων και η δυναμική τους για το ίδιο χρονικό διάστημα από 2009 έως 2021 (για το 2022 δεν υπάρχουν ακόμη δεδομένα), ενώ επιχειρείται να καλυφθούν αδικήματα που προσβάλλουν διαφορετικά έννομα αγαθά. Τα δεδομένα αφορούν εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές/διαρρήξεις και κλοπές τροχοφόρων), βίαια εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (ληστείες και ληστείες τραπεζών), εγκλήματα

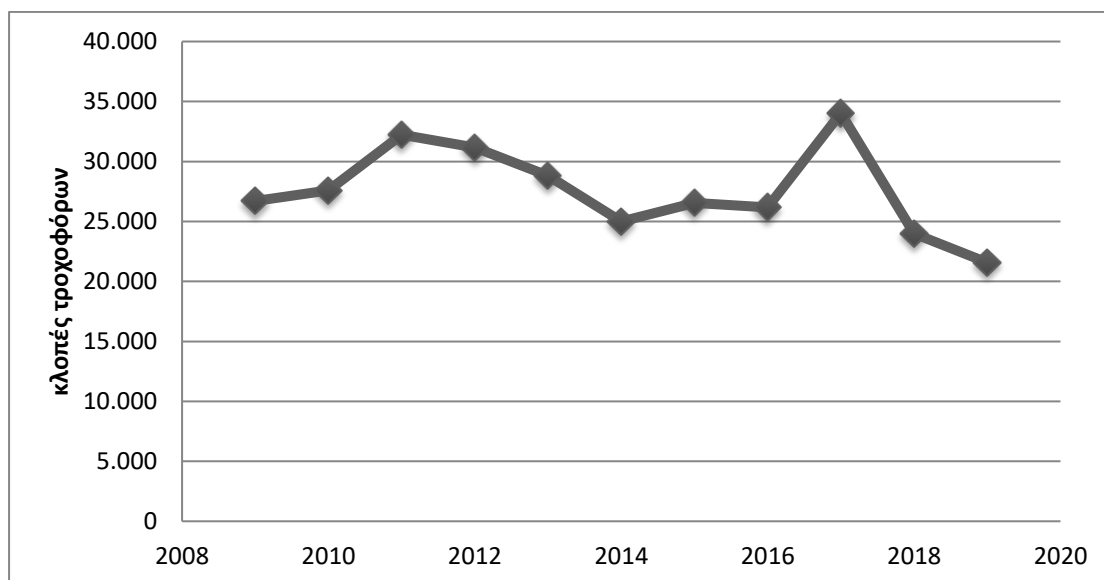
κατά της ζωής (ανθρωποκτονίες) και εγκλήματα κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας (βιασμοί). Τα στοιχεία έχουν αντληθεί από τη στατιστική επετηρίδα της ΕΛΑΣ.

Κλοπές/Διαρρήξεις-τετελεσμένες (Κακουρηγηματικού και πλημμεληματικού χαρακτήρα)

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα της ΕΛ.ΑΣ, ίδια επεξεργασία

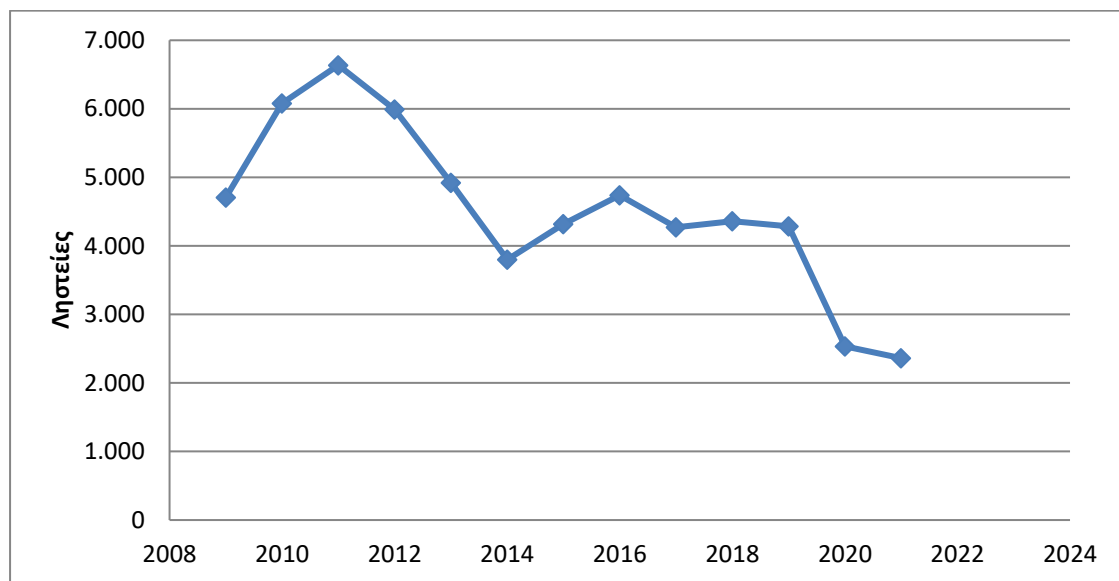
Κλοπές Τροχοφόρων - τετελεσμένες

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα της ΕΛ.ΑΣ, ίδια επεξεργασία /Σημείωση: δεδομένα για κλοπές τροχοφόρων παρέχονται από την ΕΛΑΣ μέχρι το 2019.

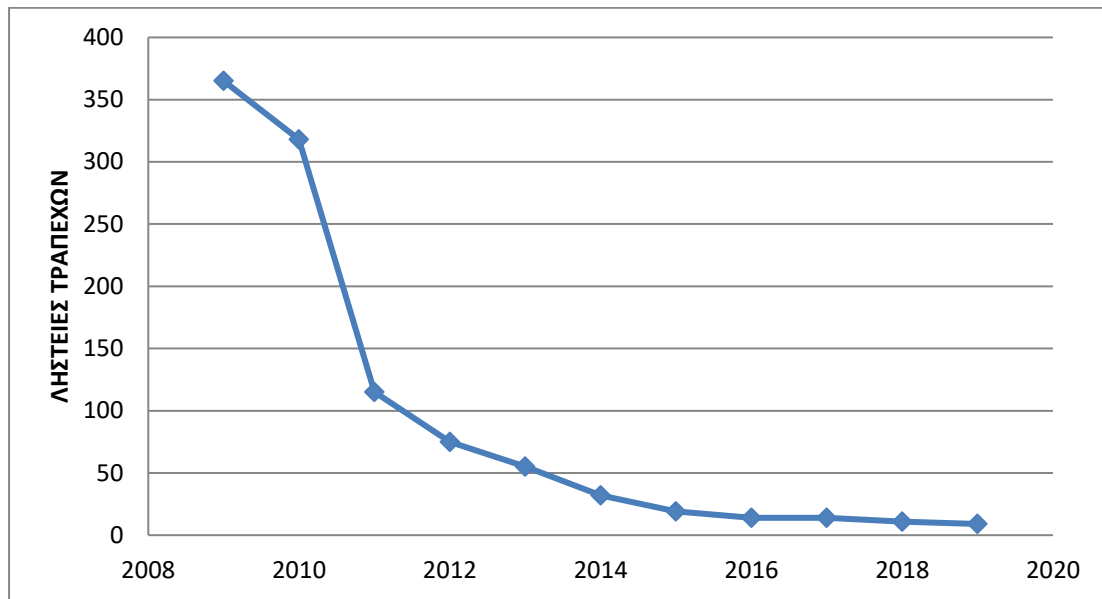
Στα δύο παραπάνω διαγράμματα που αφορούν εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας χωρίς την άσκηση βίας (κλοπές/διαρρήξεις και κλοπές τροχοφόρων) παρατηρείται μία μεγάλη (παράλληλη) αύξηση από το 2009 στο 2011, δηλαδή στα πρώτα έτη της οικονομικής κρίσης, ενώ στη συνέχεια φαίνεται ότι αυτά μειώνονται αρκετά. Μία απότομη αύξηση των κλοπών τροχοφόρων παρατηρείται το έτος 2017, οπότε από 26.180 το 2016, αυξάνονται σε 34.026 για το 2017. Μία αύξηση των αριθμών τετελεσμένων κλοπών παρατηρείται επίσης το 2019, οπότε από 74.183 κλοπές το 2018, ο αριθμός αυξάνεται σε 81.734, ενώ το επόμενο έτος (2020) μειώνονται σε 74.104 και το 2021 σε 71.853.

Ληστείες τετελεσμένες

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα της ΕΛ.ΑΣ, ίδια επεξεργασία

Ληστείες τραπεζών τετελεσμένες

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα της ΕΛ.ΑΣ, ίδια επεξεργασία / Δεδομένα παρέχονται έως το 2019

Στα παραπάνω διαγράμματα που αφορούν εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας με την άσκηση βίας και διαχωρίζονται μεταξύ ληστειών (γενικά) και ληστειών κατά τραπεζών και οικονομικών στόχων τα δεδομένα διαφέρουν. Οι ληστείες παρουσιάζουν μία μεγάλη αύξηση τα πρώτα χρόνια της κρίσης, ξεκινώντας από 4.708 για το έτος 2009 και φθάνοντας στις 6.636 το έτος 2011, ενώ στη συνέχεια σημειώνουν πτωτική πορεία σε γενικές γραμμές με εξαίρεση τα έτη 2015 και 2016 που διαμορφώνονται ανοδικά από 3.800 το 2014, σε 4.136 το έτος 2015 και 4.738 το 2016. Τα έτη 2020 και 2021 έχουν αισθητά πτωτική πορεία από 4.287 το 2019 σε 2.535 το 2020 και σε 2.362 το 2021, κάτι που ίσως βρίσκει εξήγηση στην γενική απαγόρευση κυκλοφορίας τα δύο αυτά έτη λόγω της πανδημίας. Οι ληστείες σε βάρος τραπεζών ακολουθούν διαφορετική πορεία, βαίνοντας διαρκώς μειούμενες και σε πολύ χαμηλά πλέον επίπεδα. Σε αυτό –

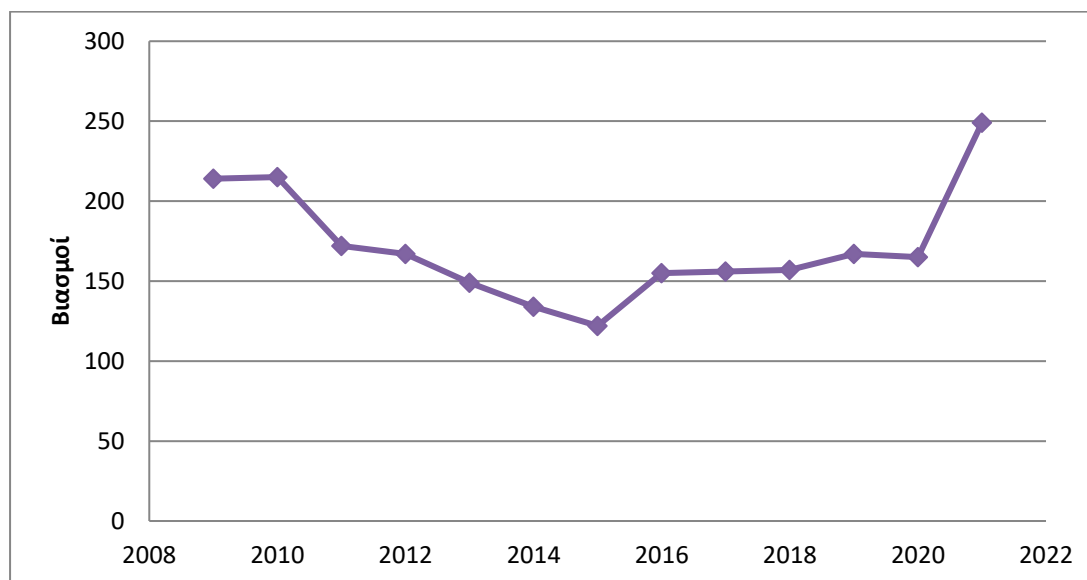
προφανώς- συνετέλεσε και η λήψη ιδιαίτερα αυξημένων μέτρων ασφαλείας των τραπεζικών καταστημάτων τα τελευταία χρόνια. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι με τη με αριθμό 3015/30/23-3-2009 ΥΑ (ΦΕΚ Β' 536) καθορίστηκαν ειδικοί όροι ασφαλείας των καταστημάτων όλων των πιστωτικών ιδρυμάτων της Ελλάδας. Έτσι με την ως άνω ΥΑ, τα πιστωτικά ιδρύματα ήταν πλέον υποχρεωμένα να εφαρμόζουν δέκα συγκεκριμένους όρους ασφαλείας μεταξύ των οποίων σιωπηλούς συναγερμούς συνδεδεμένους με την Αστυνομία, χρηματοκιβώτια με χρονοκαθυστέρηση σύστημα συνεχούς καταγραφής καθ' όλο το 24ωρο εντός του καταστήματος και στα ΑΤΜ, πόρτες ασφαλείας ελεγχόμενης πρόσβασης κλπ. Όλα αυτά τα αυξημένα μέτρα ασφαλείας λειτούργησαν αποτρεπτικά στους επίδοξους δράστες με αποτέλεσμα τα περιστατικά ληστειών σε βάρος τραπεζών να είναι ελάχιστα.

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα της ΕΛ.ΑΣ, ίδια επεξεργασία

Βιασμοί τετελεσμένοι

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα της ΕΛ.ΑΣ, ίδια επεξεργασία

Τα βίαια εγκλήματα κατά της ζωής και της γενετήσιας αξιοπρέπειας ακολουθούν διαφορετικές πορείες. Οι ανθρωποκτονίες αυξάνονται τα έτη 2010 και 2011 εμφανώς, από 143 που ήταν το 2009, σε 176 το 2010 και 184 το 2011. Οι βιασμοί φαίνεται ότι ακολουθούν πτωτικές τάσεις μέχρι το 2015, φθάνοντας στους 122, αυξάνονται ελαφρώς τα τρία επόμενα έτη και μέχρι το 2020 αγγίζοντας τους 165, ενώ παρατηρείται μία απότομη αύξηση το 2021 σε 249.

Αυτό που προκύπτει από το σύνολο των ως άνω διαγραμμάτων είναι ότι παρουσιάζεται μία σημαντική αύξηση σε κλοπές/διαρρήξεις, ληστείες, ανθρωποκτονίες τα πρώτα χρόνια της οικονομικής κρίσης, μεταξύ 2009 και 2011. Αντίθετα, το έγκλημα του βιασμού δεν εμφάνισε τέτοιου είδους σημαντική αύξηση. Φαίνεται, δηλαδή, κατά τα πρώτα έτη της κρίσης, παράλληλα με την εκτίναξη της ανεργίας, μεγάλη αύξηση εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και συνεπώς μπορούμε να υποθέσουμε ότι υπάρχει συσχέτιση της ανεργίας με την εγκληματικότητα.

Παρότι, όμως τα πρώτα έτη της κρίσης ο βαθμός αύξησης της εγκληματικότητας ήταν εξαιρετικά μεγάλος, εν τούτοις, τα επόμενα έτη οι δείκτες εγκληματικότητας σε γενικές γραμμές παρέμειναν σε μέτρια επίπεδα σε σχέση με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, παρά το γεγονός ότι η ανεργία ως συνέπεια της κρίσης, συνεχίστηκε να βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα (United Nations Office on drugs and crime (UNODC). Statistics on Crime, 2012).

Με δεδομένο ότι η κρίση στην Ελλάδα και η συνεπεία αυτής οικονομική ύφεση συνεχίστηκε επί μακρόν, οι κοινωνικές επιπτώσεις πιθανόν να υφίστανται για έτη. Η απότομη αύξηση της εγκληματικότητας τα πρώτα χρόνια της ύφεσης αποτελεί –ίσως- μία ιδιάζουσα συνθήκη. Παρ' όλα αυτά οι δυσχερείς οικονομικές συνθήκες δείχνουν –έστω και σε γενικές γραμμές- ότι συμβαδίζουν με την εγκληματική δραστηριότητα και κυρίως με τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (βίαια και μη). Περαιτέρω, η οικονομική στενότητα λόγω της πανδημίας του covid-19 δεν επέφερε αύξηση στην εγκληματικότητα (κυρίως σε εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας), καθώς οι συνθήκες δεν επέτρεπαν ακόμη και τους δράστες να επιδοθούν σε αξιόποινες πράξεις ίσως λόγω των αυστηρών απαγορεύσεων κυκλοφορίας. Στον αντίποδα, η διαρκής ψυχολογική πίεση, η απομόνωση και η απόγνωση, αλλά και σοβαροί ψυχικοί παράγοντες σε ορισμένες περιπτώσεις, ίσως να αποτέλεσαν παράγοντες αύξηση των συγκεκριμένων εγκλημάτων τα δύο χρόνια του κορονοϊού. Ειδικώς, όμως για τα αδικήματα βιασμών, στελέχη της Αστυνομίας δήλωσαν ότι για τα συγκεκριμένα αδικήματα πάντα υπήρχαν τα λεγόμενα σκοτεινά νούμερα, καθώς πάρα πολλά περιστατικά δεν καταγγέλλονται. Το κίνημα metoo είχε θετικό αντίκτυπο και ίσως να συνέβαλε στην αύξηση των καταγεγραμμένων περιστατικών (δημοσίευμα σε διαδικτυακό τόπο 2021).

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Το έγκλημα δεν είναι ένα πρόσφατο κοινωνικό πρόβλημα. Είναι εύλογο το ερώτημα εάν το έγκλημα υπάρχει και εκτός κοινωνίας ή αποτελεί μία κοινωνική κατασκευή. Όμως δεν αμφιβάλλει κανείς ότι το έγκλημα, όποια κι αν είναι η φύση του, μειώνει την κοινωνική ευημερία, δημιουργεί άγχος και ανασφάλεια στους ανθρώπους, τους αναγκάζει να μετακινούνται σε περιοχές για μεγαλύτερη ασφάλεια, να υποβάλλονται σε δαπάνες για να προστατεύσουν την ιδιοκτησία και τη ζωή του. Για τους κατοίκους πολλών χωρών και για τους Έλληνες πολίτες, η εγκληματικότητα είναι ένα από τα σοβαρότερα κοινωνικά προβλήματα. Οι κοινωνικές επιστήμες (κοινωνιολογία, κοινωνική ψυχολογία, εγκληματολογία) αντιμετώπισαν το έγκλημα ως αντανάκλαση κοινωνικών προβλημάτων (προβληματικές οικογενειακές σχέσεις, ανισότητα, ταξική πάλη, υποκουλτούρα) ενώ ορισμένες φορές έφτασε να συνδεθεί ακόμα και με βιολογικά χαρακτηριστικά. Όμως καμία από τις θεωρίες που αναπτύχθηκαν δεν μπόρεσε να εξηγήσει επαρκώς τα αίτια της εγκληματικότητας και κυρίως το γεγονός ότι ο καθένας έχει τελέσει ή είναι πιθανό να τελέσει κάποιο έγκλημα στη διάρκεια της ζωής του.

Τα οικονομικά, μετά την σημαντική συμβολή του Gary Becker, δεν αρκέστηκαν στη συζήτηση των οικονομικών λόγων που οδηγούν στο έγκλημα και στις οικονομικές συνέπειες του εγκλήματος, αλλά επιχείρησαν να απαντήσουν σε ακόμη και σε κοινωνιολογικά ερωτήματα, όπως την αποτελεσματικότητα της ποινής, ακόμη και να ερευνήσουν συμπεριφορικά κίνητρα που οδηγούν ένα άτομο στο έγκλημα.

Οι δαπάνες που καλούνται να καλύψουν άτομα, κοινωνίες και πολιτεία για την αντιμετώπιση του εγκλήματος είναι δυσθεώρητες. Είναι όμως γενικά αποδεκτό ότι η πολιτεία οφείλει να κατανέμει του πόρους για την πάταξη του εγκλήματος κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να επέρχεται η μικρότερη δυνατή επιβάρυνση στους φορολογούμενους πολίτες της. Αυτό είναι δυνατό να επιτευχθεί με τη συλλογή συγκεντρωτικών δεδομένων και αναλύσεις, ώστε να εξάγονται σαφή

συμπεράσματα για το πραγματικό κόστος του εγκλήματος και την χάραξη πολιτικής για τη μείωσή του.

Τέλος, η βιβλιογραφία της αποτροπής παρέχει αρκετούς λόγους αισιοδοξίας ότι μπορούν να υπάρχουν ουσιαστικά αποτελέσματα αποτροπής, εφόσον επιλεγούν οι σωστές πολιτικές. Τρία βασικά συμπεράσματα είναι δυνατό να εξαχθούν: α) υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι το έγκλημα ανταποκρίνεται στις αυξήσεις του ανθρώπινου δυναμικού της αστυνομίας και σε πολλές ποικιλίες ανακατατάξεων της αστυνομία, ενώ η ανικανότητα αποτελεί ένα θέμα ακόμη ανοικτό, παρά το γεγονός ότι οι συλλήψεις και φυλακίσεις παραβατών εν μέρει λειτουργούν αποτρεπτικά, β) τα στοιχεία στη σχέση μεταξύ εγκλήματος-κυρώσεων δείχνουν μικρές επιπτώσεις αποτροπής, αλλά φαίνεται ότι ίσως υπάρχουν κάποιες ενδείξεις αποτροπής που παρέχονται από πολιτικές που έχουν στόχο συγκεκριμένα εγκλήματα με βελτιώσεις ποινών και γ) υπάρχουν αρκετά ισχυρές ενδείξεις στη σχέση μεταξύ των συνθηκών αγοράς εργασίας με το έγκλημα, καθώς το ποσοστό ανεργίας και ο μισθός επιδρά στην εγκληματικότητα, ενώ η απασχόληση φαίνεται ότι σε γενικές γραμμές μειώνει το έγκλημα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ainsley, G., Haslam, N., (1992). Hyperbolic discounting. in: Loewenstein, G., Elster, J. (Eds.), *Choice over Time*. Russell Sage Foundation, New York, pp. 57-92.

Altindag, D. T. (2012). Crime and unemployment: Evidence from Europe. *International Review of Law and Economics*, 32(1), 145–157.

Alvarez, A., Bachman, R. (2003). *Murder: American style*. Belmont, CA: Thomson.

Andenaes J. (1974). *Punishment and Deterrence*. Ann Arbor: Univ. Michigan Press

Anderson David A. (2012), "The Cost of Crime", *Foundations and Trends in Microeconomics*: Vol. 7: No. 3, pp 209-265.

Anderson, D.A. (1999) "The Aggregate Burden of Crime" *Journal of Law and Economics*, 42: 611-642.

Andreoni, J., Erard, B., Feinstein, J. (1998). Tax compliance. *J. Econ. Lit.* 36, 818-860.

Andreson, D., (2010) Finding the path to optimal deterrence by tracking the path that leads to crime. An introduction to "Studying the costs of crime across offender trajectories" *Criminology and Public Policy*, Vol 9, issue 2.

Apel, R., (2013). "Sanctions, Perceptions, and Crime: Implications for Criminal Deterrence." *Journal of Quantitative Criminology* 29 (1): 67–101.

Ariel, B., Patridge, H., (2017). Predictable policing: Measuring the crime control benefits of hotspots policing at bus stops. *Journal of Quantitative Criminology*, 33(4), 809 – 833.

Ariel, B., Weinborn, C., & Sherman, L. W., (2016). "Soft" policing at hot spots – do police community support officers work? A randomized controlled trial. *Journal of Experimental Criminology*, 12(3), 277 – 317

Armour, M.P. (2002). Experiences of covictims of homicide: Implications for research and practice. *Trauma, Violence, & Abuse*, 3, 109–124.

Atkinson G., Healey A., Mourato S. (2005). Valuing the costs of violent crime: a stated preference approach, *Oxford Economic Papers*, Volume 57, Issue 4, Pages 559–585.

Avio K.L. και Clark C.S. (1976), *Property Crime in Canada: An Econometric Study*, University of Toronto Press.

— (1978), «The Supply of Property Offences in Ontario: Evidence on the Deterrent Effect of Punishment», *Canadian Journal of Economics*, ap. 11.

Bacher-Hicks, A. , De la Campa E., (2021). The impact of new york city’s stop and frisk program on crime: The case of police commanders. Technical report, Working Paper.

Baharom, A.H., Habibullah, M.S., (2008): *Is crime cointegrated with income and unemployment? A panel data analysis on selected European countries*. MPRA Paper No. 11927.

Bahman R., Schutt R (2008). *Fundamentals of Research in Criminology and Criminal Justice*, Sage, Los Angeles- London – New Delhi- Singapore 2008.

Baumeister, R.F., Bratslavsky, E., Finkenauer, C., Vohs, K.D. (2001). Bad is stronger than good. *Rev. Gen. Psychol.* 5, 323-370.

Beccaria-Bonesana C. (1767), *An Essay on Crimes and Punishments*, Λονδίνο, Alman (μετάφραση από τα ιταλικά με πρόλογο του Βολτέρου).

Becker, Gary S. (1968). “Crime and Punishment: An Economic Approach.” *Journal of Political Economy* 76 (2): 169–217.

Becker, Gary S. (1993). "The Economic Way of Looking at Life" (Coase-Sandor Institute for Law & Economics Working Paper No. 12.

Berk R., MacDonald J., (2010). “Policing the Homeless: An Evaluation of Efforts to Reduce Homeless-Related Crime.” *Criminology and Public Policy* 9 (4): 813–40.

Berk, Richard. (2005). “New Claims about Executions and General Deterrence: Déjà Vu All Over Again?” *Journal of Empirical Legal Studies* 2 (2): 303–30.

Berkman LF, Kawachi I, (2000) *Social epidemiology*. Oxford University Press, New York.

Block R. (1984). *Victimization and Fear of Crime: World Perspectives*, U.S. Department of Justice, Washington D.C. 1984.

Block, M. K., Heineke J. M., (1975). “A Labor Theoretic Analysis of the Criminal Choice.” *American Economic Review* 65 (3): 314–25.

Braga, A. A., Weisburd, D. L. (2012). The Effects of Focused Deterrence Strategies on Crime: A Systematic Review and Meta-Analysis of the Empirical Evidence. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 49(3), 323–358

Braga, A. A., Papachristos A. V., and Hureau D. M., (2014). The effects of hot spots policing on crime: An updated systematic review and meta-analysis. *Justice Quarterly* 31 (4), 633–663.

Braga, A. A., Turchan, B. S., Papachristos, A. V., & Hureau, D. M. (2019). Hot spots policing of small geographic area effects on crime. *Campbell Systematic Reviews*, 15, e1046.

Braga, A. A. , Weisburd D., (2010). *Policing Problem Places: Crime Hot Spots and Effective Prevention*. Oxford: University Press, Inc.

Braga, A. A. (2001). “The Effects of Hot Spots Policing on Crime.” *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 578 (1): 104–25.

Braga, A. A. (2005). “Hot Spots Policing and Crime Prevention: A Systematic Review of Randomized Controlled Trials.” *Journal of Experimental Criminology* 1 (3): 317–42.

Braga, A. A., Bond J., (2008). “Policing Crime and Disorder Hot Spots: A Randomized Controlled Trial.” *Criminology* 46 (3): 577–607.

Braga, A. A., Weisburd, D., Waring, E., Mazerolle, L.G., Spelman, W., and Gajewski, F.,. (1999). “Problem-Oriented Policing in Violent Crime Places: A Randomized Controlled Experiment.” *Criminology* 37 (3): 541–80.

Braga, A. A., Kennedy, D., Waring, E. and Morrison Piehl, A., (2001). “Problem-Oriented Policing, Deterrence, and Youth Violence: An Evaluation of Boston’s Operation Ceasefire.” *Journal of Research in Crime and Delinquency* 38 (3): 195–225.

Brand, S., and Price, R. (2000) “The Economic and Social Costs of Crime”, Home Office Research Study, Published in: MPRA Paper No. 74968n. 217, London: Home Office.

Brier, S. S., & Fienberg, S. E. (1980). Recent Econometric Modeling of Crime and Punishment: Support for the Deterrence Hypothesis? *Evaluation Review*, 4(2), 147–191

Britt, Chester. (1994). “Crime and Unemployment Among Youths in the United States, 1958-1990.” *American Journal of Economics and Sociology*, pp 99-109.

Broome J. (1978) Trying to value a life. *Journal of Public Economics* 9, 91-100.

Brown, B. B., Perkins, D. D., & Brown, G. (2004). Crime, new housing, and housing incivilities in a first-ring suburb: Multilevel relationships across time. *Housing Policy Debate*, 15(2), 301–345.

Bullock, K., Sidebottom, A., Laycock, G., & Tilley, N. (2022). The diffusion of police innovation: A case study of problem-oriented policing in England and Wales. *International Journal of Police Science & Management*, 24(4), 397–405.

Bun, M.J.G., Kelaher, R., Sarafidis, V. *et al.* (2020). Crime, deterrence, and punishment revisited. *Empir Econ* 59, 2303–2333

Buonanno, P., Drago, F., Galbiati, R., & Zanella, G. (2011). Crime in Europe and the United States: Dissecting the reversal of misfortunes. *Economic Policy*, 26(67), 347–385.

Buonanno, P., D. Montolio, and P. Vanin. (2009). “Does Social Capital Reduce Crime?” *The Journal of Law & Economics*, 52 (1): 145–170. doi:10.1086/595698.

Caetano, G. and V. Maheshri (2018). Identifying dynamic spillovers of crime with a causal approach to model selection. *Quantitative Economics* 9 (1), 343–394.

Cantor, D. and K. C. Land (1985). "Unemployment and crime rates in the post-World War II U.S.: A theoretical and empirical analysis" *American Sociological Review*, Vol. 50, pp. 317 – 332.

Carnis, L. (2004). Pitfalls of the classical school of crime. *Quarterly Journal of Austrian Economics*, 7(4), 7–18.

Carr-Hill R.A. , Stern N.H. (1973), «An Econometric Model of the Supply and Control of Recorded Offences in England and Wales», *Journal of Public Economics*, ap. 2.

Carr-Hill R.A., Stern N.H. (1979), *Crime, the Police and Criminal Statistics*, Λονδίνο, Academic Press.

Carr-Hill R.A., Stern N.H.(1977), *Theory and Estimation in Models of Crime and its Social Control and their Relations to Concepts of Social Output* στο M.S. Feldstein και R.P. Inman, «The Economics of Public Services».

Case, A. C., and L. F. Katz (1991): “The Company You Keep: The effect of family and neighborhood on disadvantaged youth,” *National Bureau of Economic Research*, Working Paper No. 3705.

Spencer P.C., Serrano–Berthet, R., & Veneri F (2021) The impact of a hot spot policing program in Montevideo, Uruguay: an evaluation using a quasi-experimental difference-in-difference negative binomial approach, *Police Practice and Research*, 22:5, 1541-1556).

Chalfin, A. and J. McCrary (2018). Are us cities under policed? theory and evidence. *Review of Economics and Statistics* 100 (1), 167–186.

Chalfin, A., & McCrary, J. (2013). The effect of police on crime: New evidence from U.S. cities, 1960–2010 (NBER Working Paper No. 18815). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.

Chalfin, A. (2015). “Economic Costs of Crime.” In *The Encyclopedia of Crime & Punishment*, 1– 12. American Cancer Society.

Chalfin, A. and McCrary, J., (2017). "Criminal Deterrence: A Review of the Literature." *Journal of Economic Literature*, 55 (1): 5-48.

Chalfin, A., Hansen, B., Weisburst, E., and Williams Jr. M., (2022). "Police Force Size and Civilian Race." *American Economic Review: Insights*, 4 (2): 139-58.

Chalfin, A., Mitre-Becerra, D., and Williams M., (2021). Does Proactive Policing Really Increase Major Crime? Accounting for An Ecological Fallacy. Read-me.org.

Chandrasekher, A. C. (2016). The effect of police slowdowns on crime. *American Law and Economics Review* 18 (2), 385–437.

Cherbonneau, M., Wright, R. (2011) ' Auto Theft', in Michael Tonry (ed.),*The Oxford Handbook of Crime and Public Policy*;online edn, Oxford Academic, 18 Sept. 2012.

Cho, S., F. Goncalves, and E. Weisburst (2021). Do police make too many arrests? University of California, Los Angeles Working Paper.

Chorvat, T., McCabe, K.(2004). The brain and the law. *Philos. Trans. R. Soc. Lond.* 359, 1727-1736.

Cohen, M. A. (1998). The monetary value of saving a high risk youth. *Journal of Quantitative Criminology*,14, 5–33.

Cohen, M. A. (2009). Valuing crime control benefits using stated preference approaches. In T. Dunworth & J. Roman (Eds.), *Cost-benefit analysis and crime control* (pp. 73–118). Washington, DC: Urban Institute Press.

Cohen, M. A., & Miller, T. R. (1998). The cost of mental health care for victims of crime. *Journal of Interpersonal Violence*, 13, 93–100.

Cohen, M. A., & Piquero, A. R. (2009). New evidence on the monetary value of saving a high risk youth. *Journal of Quantitative Criminology*, 25(1), 2549.

Cohen, M. A., Piquero, A. R., & Jennings, W. G. (2010). Studying the costs of crime across offender trajectories. *Criminology & Public Policy*, 9(2), 279–305.

Cohen, M. A., Rust, R. T., Steen, S., & Tidd, S. T. (2004). Willingness-to-pay for crime control programs. *Criminology*, 42(1), 89–109.

Cohen, M.A. (1988). Pain suffering and jury awards: A study of the cost of crime to victims. *Law & Society Review*, 22, 538–555.

Cohen, M.A. (2000). Measuring the costs and benefits of crime and justice. *Criminal Justice*, 4, 263–315.

Cohen, M.A., Miller, T.R., & Rossman, S.B. (1994). The costs and consequences of violent behavior in the United States. In A.J. Reiss, Jr. & J.A. Roth (Eds.), *Understanding and preventing violence, Volume 4: Consequences and control* (pp. 67–166). Washington, DC: National Academy Press.

Coleman, James (1988). “Social capital in the creation of human capital”. *American Journal of Sociology*, 94S: 95-120.

Cook, P. J., (2010). “Property Crime- Yes; Violence-No. Comment on Lauritsen and Heimer”. *Criminology and Public Policy* 9 (4): 693-97.

Cook, P. J. and Zarkin G., (1985). “Crime and business cycle”, *Journal of Legal Studies* 14(1):115-128.

Cooter, R. D., & Ulen, T. (1997). *Law and economics* (2nd ed.) Boston: Addison-Wesley.

Corman, H. and N. Mocan (2005). Carrots, sticks, and broken windows. *The Journal of Law and Economics* 48 (1), 235–266.

Cornwell, C., and Trumbull, W.,. (1994). “Estimating the Economic Model of Crime with Panel Data.” *The Review of Economics and Statistics*, pp 360-366.

Costantini, M., Meco, I., & Paradiso, A. (2018). Do inequality, unemployment and deterrence affect crime over the long run? *Regional Studies*, 52(4), 558–571.

DeAngelo G, Hansen B. 2008. Life and death in the fast lane: police enforcement and roadway safety. Work. Pap., Univ. Calif., Santa Barbara.

DeCoster, S., Heimer, K., & Wittrock, S. M. (2006). Neighborhood disadvantage, social capital, street context, and youth violence. *The Sociological Quarterly*, 47, 723-753.

DeLisi M., Kosloski A., SweenM., ,Hachmeister E., Moore M., Drury A. (2010). Murder by numbers: monetary costs imposed by a sample of homicide offenders, *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology* Vol. 21, No. 4, 501–513.

- DeLisi, M., Hochstetler, A., Scherer, A.M., Purhmann, A., & Berg, M.T. (2008). The Starkweather syndrome: Exploring criminal history antecedents of homicidal crimes sprees. *Criminal Justice Studies*, 221, 37–47.
- Deller, S. C., & Deller, M. A. (2010). Rural crime and social capital. *Growth and Change*, 41, 221-275.
- Deller, S. C., & Deller, M. A. (2012). Spatial heterogeneity, social capital, and rural larceny. *Rural Sociology*, 77, 225-253.
- Dezhbakhsh, H., and Shepherd, J., (2006). “The Deterrent Effect of Capital Punishment: Evidence from a ‘Judicial Experiment’.” *Economic Inquiry* 44 (3): 512–35.
- Dezhbakhsh, H., Rubin, P., and Shepherd, J., (2003). “Does Capital Punishment Have a Deterrent Effect? New Evidence from Post moratorium Panel Data.” *American Law and Economics Review* 5 (2): 344–376.
- Di Tella, R. and E. Schargrotsky (2004). Do police reduce crime? estimates using the allocation of police forces after a terrorist attack. *The American Economic Review* 94 (1), 115–133.
- Donohue, J. J. and Siegelman, P., (1998). “Allocating Resources among Prisons and Social Programs in the Battle against Crime,” *Journal of Legal Studies*, 27 (1), 1–43.
- Donohue, J. J., and Wolfers, J., (2005). “Uses and Abuses of Empirical Evidence in the Death Penalty Debate.” *Stanford Law Review* 58 (3): 791–846.
- Donohue, J. J., and Wolfers J., (2009). “Estimating the Impact of the Death Penalty on Murder.” *American Law and Economics Review* 11 (2): 249–309.
- Draca M, Machin S, Witt R. (2011). Panic on the streets of London: police, crime and the July 2005 terror attacks. *Am. Econ. Rev.* 101:2157–81.
- Dritsakis, N. and Gkanas, A., 2009, ‘The Effect of Socio-economic Determinants on Crime rates: An Empirical Research in the Case of Greece with Cointegration Analysis’, *International Journal of Economic Sciences and Applied Research*, 2, 2, pp. 51-64

Dubourg, R., Hamed J., and Thorns J. (2005). Estimates of the Economics and Social Costs of Crime in England and Wales: Costs of Crime Against 17 Individuals and Households, 2003/04, Home Office Online Report 30/05.

Eck, J.E., Chainey, S.P., Cameron, J.G., Leitner, M. and Wilson, R.E. (2005) Mapping Crime: Understanding Hot Spots. USA: National Institute of Justice. Available online at www.ojp.usdoj.gov/nij

Edmark, K. (2005). Unemployment and crime: Is there a connection? *Scandinavian Journal of Economics*, 107, 353–373.

Ehrlich, Isaac. (1973). “Participation in Illegitimate Activities: A Theoretical and Empirical Investigation.” *Journal of Political Economy* 81 (3): 521–65.

Eide E., Rubin H. P., Shepherd M. J. (2006). “Economics of Crime”, Emory University School of Law, *Foundations and Trends in Microeconomics*, Vol. 2, No 3 p.p. 205–279.

Elster, J. (1998). Emotions and economic theory. *J. Econ. Lit.* 36, 47-74.

Engels F. (1892), «The Condition of the Working Class in England in 1844, Λονδίνο, George Allen and Unwin.

Entorf, H., & Spengler, H. (2000). Socioeconomic and economic factors of crime in Germany: Evidence from panel data of the Germany States. *International Review of Law and Economics*, 20, 75–106.

Evans, W. N. and E. G. Owens (2007). Cops and crime. *Journal of Public Economics* 91 (1-2), 181–201.

Ferri E. (1893), *La Sociologie Criminelle*, Παρίσι, Felix Alcan.

Fielding, M., & Jones, V. (2012). ‘Disrupting the optimal forager’: Predictive risk mapping and domestic burglary reduction in Trafford, Greater Manchester. *International Journal of Police Science and Management*, 14(1), 30 -41.

Fleisher, B. M. (1963). The Effect of Unemployment on Juvenile Delinquency. *Journal of Political Economy* 71 (6), 543–555. 531

- Fleisher, B. M. (1966). The Effect of Income on Delinquency. *The American Economic Review*, 56(1/2), 118–137.
- Foon Tang, C. (2011). An exploration of dynamic relationship between tourist arrivals, inflation, unemployment, and crime rates in Malaysia. *International Journal of Social Economics*, 38(1), 50–69.
- Freeman, R. (1999). The economics of crime. Chapter 52 *Handbook of Labor Economics*, Elsevier, Volume 3, Part C.
- French, M.T., Rachal, J.V., and Hubbard, R.L (1991) “Conceptual Framework for Estimating the Social Cost of Drug Abuse” *Journal of Health & Social Policy*, 2: 1-221.
- Garofalo, J., (1981). The Fear of Crime: Causes and Consequences, 72 *J. Crim. L. & Criminology* 839.
- Gatti, U., R. E. Tremblay, and D. Larocque (2003): “Civic Community and Juvenile Delinquency. A Study of Regions of Italy,” *British Journal of Criminology*, 43(1), 22–40.
- Geary, D.C. (2005). *The origin of mind: Evolution of brain, cognition, and general intelligence*. American Psychological Association, Washington.
- Geerken MR, Gove WR (1975) Deterrence: some theoretical considerations. *Law Soc Rev* 9:497–513.
- Gibbs JP (1975) *Crime, punishment, and deterrence*. Elsevier, New York.
- Gould, E., Weinberg, B., & Mustard, D. (2002). Crime rates and local labor market opportunities in the United States: 1979–1997. *Review of Economics and Statistics*, 84, 45–61.
- Grasmick HG, Bryjak GJ (1980) The deterrent effect of perceived severity of punishment. *Soc Forces* 59:471–491.
- Gray, C. M. (1979). *The costs of crime*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Grogger, J. (1998). Market wages and youth crime. *Journal of Labor Economics*, 16(4), 756–791.

- Grogger, Jeffrey. (1991). "Certainty vs. Severity of Punishment." *Economic Inquiry* 29 (2): 297–309.
- Haidt, J. (2003). The moral emotions, in: Davidson, R.J., Scherer, K.R., Goldsmith, H.H. (Eds.). *Handbook of Affective Sciences*. Oxford, pp. 853-854.
- Hale, C. (1996). Fear of Crime: A Review of the Literature. *International Review of Victimology*, 4(2), 79–150.
- Harcourt, B. E. and Ludwig J., (2006). Broken windows: new evidence from New York city and a five-city social experiment. *The University of Chicago Law Review*, 271–320.
- Hatzis, Aristides N. (1999), 'Rent-Seeking and Vested Interests', in O'Hara, Phillip (ed.), *Encyclopedia of Political Economy*, London, Routledge
- Hawdon, J., & Ryan, J. (2009). Social capital, social control, and changes in victimization rates. *Crime & Delinquency*
- Hawken, A., and Kleiman, M.,. 2009. "Managing Drug Involved Probationers with Swift and Certain Sanctions: Evaluating Hawaii's HOPE." Washington, DC: National Criminal Justice Reference Service.
- Heaton P. (2010). Understanding the effects of anti-profiling policies. *J. Law Econ.* 53:29–64
- Helland, E., and Tabarrok A., (2007). "Does Three Strikes Deter? A Nonparametric Estimation." *Journal of Human Resources* 42 (2): 309–30.
- Hinkle JC, Weisburd D, Telep CW et al. (2020). Problem-oriented policing for reducing crime and disorder: an updated systematic review and meta-analysis. *Campbell Collaboration Systematic Reviews*, 16(2), e1089.
- Hjalmarsson, Randi. (2009). "Crime and Expected Punishment: Changes in Perceptions at the Age of Criminal Majority." *American Law and Economics Review* 11 (1): 209–48.
- Hojman, D. E. (2004). Inequality, unemployment, and crime in Latin American cities. *Crime, Law, and Social Change*, 41(1), 33–51.

- Holtmann A.G. και Yap L. (1978), «Does Punishment Pay? », *Public Finance*, ap. 33
- Imrohorglu, A., Merlo, A., & Rupert, P. (2004). What accounts for the decline in crime? *International Economic Review*, 45, 707–729.
- Kahneman, D., Tversky, A. (1979). Prospect theory: Analysis of decision-making under risk. *Econometrica* 47, 263-291.
- Katz, L., Levitt, S., and Shustorovich, E., (2003). “Prison Conditions, Capital Punishment, and Deterrence.” *American Law and Economics Review* 5 (2): 318–43.
- Keizer K., Lindenberg S., StegScience L. (2008). «The Spreading of Disorder», *Science*, Vol. 322, 12.
- Kelling, G. L. and W. H. Sousa (2001). Do police matter? An analysis of the impact of New York city’s police reforms. CCI Center for Civic Innovation at the Manhattan Institute.
- Kennedy, B. P., Kawachi, I., Prothrow-Stith, D., Lochner, K., & Gupta, V. (1998). Social capital, income inequality, and firearm violent crime. *Social Science & Medicine*, 47, 7-17.
- Klick J, Tabarrok A. (2005). Using terror alert levels to estimate the effect of police on crime. *J. Law Econ.* 46:267–79.
- Kollias, C., and Paleologou, S., (2012). “Labours Market Conditions and Crime in Greece”. *International Journal of Social Economics*, Vol. 39 Iss 12 pp. 983 –1000.
- Kovandzic, T., Vieraitis, L., and Boots, D., (2009). “Does the Death Penalty Save Lives? New Evidence from State Panel Data, 1977 to 2006.” *Criminology and Public Policy* 8 (4): 803–43.
- Kruger, D. J., Hutchison, P., Monroe, M. G., Reischl, T., & Morrel-Samuels, S. (2007). Assault injury rates, social capital, and fear of neighborhood crime. *Journal of Community Psychology*, 35, 483-498.
- Kurtz, E. M., Koons, B. A., & Taylor, R. B. (1998). Land use, physical deterioration, resident-based control, and calls for service on urban street blocks. *Justice Quarterly*, 15(1), 121–149.

- Land, K., Raymond H. C. Teske, Jr., and Hui Zheng. (2009). "The Short-Term Effects of Executions on Homicides: Deterrence, Displacement, or Both?" *Criminology* 47 (4): 1009–43.
- Laspa, C. (2015) Do the economic factors affect criminality? Evidence from Greece, 1991–2010. *EurJLawEcon* 39, 107–118.
- Lazzati, N. and Menichini, A. (2016) "Hot Spot Policing: A Study of PlaceBased Strategies for Crime Prevention," *Southern Economic Journal*, 82 (3), 893– 913.
- LeDoux, J.E. (1998). *The Emotional Brain*. Touchstone, New York.
- Lee, D.S and McCrary, J. (2017), "The Deterrence Effect of Prison: Dynamic Theory and Evidence * ", *Regression Discontinuity Designs (Advances in Econometrics, Vol. 38)*, Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 73-146.
- Lee, K., (2018). Unemployment and crime: the role of apprehension. *Eur J Law Econ* 4, 59-80).
- Levitt, S. D., & Porter, J., (1996). "How Dangerous Are Drinking Drivers?" *Journal of Political Economy* 109: 1198-1237.
- Levitt, S. D., (1996). "The Effect of Prison Population Size on Crime Rates: Evidence from Prison Overcrowding Litigation." *Quarterly Journal of Economics* 111: 319-351.
- Levitt, S. D., Miles, T.J. (2006). *Economic Contributions to the Understanding of Crime*. *Annu. Rev. Law Soc. Sci.* 2, 147-164.
- Lochner, L., & Moretti, E., (2004). "The Effect of Education on Crime: Evidence from Prison Inmates, Arrests, and Self-Reports". *American Economics Review* 94: 155-189.
- Loewenstein, G. (2000). Emotions in economic theory and economic behavior. *Am. Econ. Rev.* 90, 426-432.
- Lofstrom M, Raphael S (2016) Prison downsizing and public safety: evidence from California. *Criminal Public Policy* 15(2):349–365.
- Logan, J., Hill, H.A., Black, M.L., Crosby, A.E., Karch, D.L., Barnes, J.D., et al. (2008). Characteristics of perpetrators in homicide-followed-by-suicide incidents:

National Violent Death Reporting System—17 states, 2003–2005. *American Journal of Epidemiology*, 168, 1056–1064.

Loomis, D., Wolf, S.H., Runyan, C.W., Marshall, S.W., & Butts, J.D. (2001). Homicide on the job: Workplace and community determinants. *American Journal of Epidemiology*, 154, 410–417.

Ludwig, J., & Cook, P. J. (2001). The benefits of reducing gun violence: Evidence from contingent valuation survey data. *Journal of Risk and Uncertainty*, 22(3), 207–226.

MacDonald, J. M., J. Klick, and B. Grunwald (2016). The effect of private police on crime: evidence from a geographic regression discontinuity design. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)* 179 (3), 831–846.

MacDonald, J., J. Fagan, and A. Geller (2016). The effects of local police surges on crime and arrests in new york city. *PLoS one* 11 (6).

Machin, S., & Meghir, C. (2004). Crime and economic incentives. *Journal of Human Resources*, 39(4), 958–979.

Matsueda, R.L., Kreager, D.A., Huizinga, D. (2006). Deterring delinquents: A rational choice model of theft and violence. *Am. Sociol. Rev.* 71, 95-122.

McCollister, K. E., French, M. T., & Fang, H. (2010). The cost of crime to society: New crime-specific estimates for policy and program evaluation. *Drug and Alcohol Dependence*, 108(1), 98–109.

McCrary, Justin. (2010). “Dynamic Perspectives on Crime,” in Bruce Benson and Paul R. Zimmerman, eds., *Handbook on the Economics of Crime*, Northampton, MA: Edward Elgar.

Melick, M. D. (2003). The relationship between crime and unemployment. *The Park Place Economist*, 11(1), 29-36.

Mello, S. (2019). More cops, less crime. *Journal of Public Economics* 172, 174–200.

Messner, S. F., S. Galea, K. J. Tardiff, M. Tracy, A. Bucciarelli, T. M. Piper, V. Frye, and D. Vlahov (2007). Policing, drugs, and the homicide decline in New York city in the 1990s. *Criminology* 45 (2), 385–414.

Miller, T. R., Cohen, M. A., & Wiersema, B. (1996). *Victim costs and consequences: A new look* (NCJ 155282). Washington, DC: US Department of Justice, National Institute of Justice.

Miller, T.R., Fisher, D.A., & Cohen, M.A. (2001). Costs of juvenile violence: Policy implications. *Pediatrics*, 107, 1–7.

Mirrlees-Black, C., Budd, T., Partridge, S. and Mayhew, P. (1998) ‘The 1998 British Crime Survey.’ Home Office Statistical Bulletin 21/ 98. London: Home Office.

Mocan, H. N., and R. KajGittings. (2003). “Getting Off Death Row: Commuted Sentences and the Deterrent Effect of Capital Punishment.” *Journal of Law and Economics* 46 (2): 453–78.

Moore, M. D., & Recker, N. L. (2016). Social Capital, Type of Crime, and Social Control. *Crime & Delinquency*, 62(6), 728–747.

More T. (1551), *Utopia*, μεταφρασμένο από τον R. Robinson, Cambridge University Press.

Myers, Samuel. (1983) “Estimating the Economic Model of Crime: Employment versus Punishment Effects.” *Quarterly Journal of Economics*, pp 157-166.

Nagin DS (1998) Criminal deterrence research at the outset of the twenty-first century. In: Tonry M (ed) *Crime and justice: a review of research*, vol 23. University of Chicago Press, Chicago, pp 1–42.

Nagin DS (2013) Deterrence in the twenty-first century. *Crime Justice* 42(1):199–263.

Nagin, D. S., Piquero, A. R., Scott, E. S., & Steinberg, L. (2006). Public preferences for rehabilitation versus incarceration of juvenile offenders: Evidence from a

contingent valuation survey. *Criminology & Public Policy*, 5(4), 627–651.

Ortony, A., Clore, G.L., Collins, A. (1988). *The Cognitive Structure of Emotions*. Cambridge.

Owens, E. G., (2013). "COPS and Cuffs." In *Lessons from the Economics of Crime: What Reduces Offending?* edited by Philip J. Cook, Stephen Machin, Olivier Marie, and Giovanni Mastrobuoni, 17–44. Cambridge, MA and London: MIT Press.

Papps, K., & Winkelmann, R. (2000). Unemployment and crime: new evidence for an old question. *New Zealand Economic Papers*, 34(1), 53–71.

Paternoster R, Iovanni L. (1986). The deterrent effect of perceived severity: a reexamination. *Soc Forces* 64:751–777.

Phillips, L., Votey H. (1975). "Crime Control in California," *Journal of Legal Studies*, 4:2, 327–49.

Polinsky, A. Mitchell, and Steven Shavell. (1999). "On Chalfin and McCrary: Criminal Deterrence: A Review of the Literature 47 the Disutility and Discounting of Imprisonment and the Theory of Deterrence." *Journal of Legal Studies* 28 (1): 1–16.

Posner, R. (1985). "An Economic Theory of the Criminal Law," 85 *Columbia Law Review* 1193.

Posner, R. (2009). *A Failure of Capitalism. The crisis of '08 and Descent into Depression*, Harvard Univ. Press, Cambridge Mass-London 2009.

Poutvaara P, Priks M. (2006). Hooliganism in the shadow of a terrorist attack and the tsunami: Do police reduce group violence? *Work. Pap.*, Univ. Helsinki.

Pratt TC, Cullen FT, Blevins KR, Daigle LE, Madensen TD (2008) The empirical status of deterrence theory: a meta-analysis. In: Cullen FT, Wright JP, Blevins KR (eds) *Taking stock: the status of criminological theory*. Transaction, New Brunswick, pp 367–395.

Pridemore, W.A. (2003). Recognizing homicide as a public health threat: Toward an integration of sociological and public health perspectives in the study of violence. *Homicide Studies*, 7, 182–205.

Putnam R (2006) E pluribus unum: diversity and community in the twenty-first century the 2006 Johann Skytte prize lecture. *Scand Polit Stud* 30(2):137–174.

Putnam, R. D (1995): “Bowling Alone: America’s Declining Social Capital,” *Journal of Democracy*, 6, 65–78.

Putnam, R. D. (1993): *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton NJ.

Rajkumar, A. S., & French, M. T. (1997). Drug abuse, crime costs, and the economic benefits of treatment. *Journal of Quantitative Criminology*, 13, 291–324.

Raphael S, Stoll MA. 2007. Why are so many Americans in prison? Work. Pap. <http://gsppi.berkeley.edu/faculty/sraphael/why-are-so-many-americans-in-prison.pdf>. Accessed Aug. 24, 2009

Raphael, S., & Winter-Ebmer, R. (2001). Identifying the effects of unemployment on crime. *Journal of Law and Economics*, 44, 259–283.

Raphael, S., and Ludwig, J., (2003). “Prison Sentence Enhancements: The Case of Project Exile.” In *Evaluating Gun Policy: Effects on Crime and Violence*, edited by Jens Ludwig and Philip J. Cook, 251–76. Washington, DC: Brookings Institution Press.

Rick, S., Loewenstein, G. (2008). The role of emotion in economic behavior, in: Lewis, M., Haviland-Jones, J., Feldman-Barrett, L. (Eds.), *Handbook of Emotion*, Third Edition. Guilford, New York, pp. 138-156.

Ringel, C. (1997), *Crime Victimization 1996*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, NCJ-165812.

Roman, J. (2009). *What is the price of crime? New estimates of the cost of criminal victimization* (doctoral dissertation). University of Maryland.

Rose, D. R., and T. R. Clear (1998): “Incarceration, Social Capital, and Crime: Implications for Social Disorgani

Rosenfeld, R., S. F. Messner, and E. P. Baumer (2001): “Social Capital and Homicide,” *Social Forces*, 80(1), 283–310.

Rothbard, M. N. (1993). *Man, economy, and state*. Auburn, AL: Ludwig von Mises Institute.

Saridakis G., Spengler, H. (2012). “Crime, deterrence and unemployment in Greece: A panel data approach”. *The Social Science Journal*, Volume 49, Issue 2, Pages 167-174.

Saridakis, G. and Spengler, H. (2009). “Crime, Deterrence and Unemployment in Greece: A Panel Data Approach”, Berlin: German Institute for Economic Research, Discussion papers 853

Scott M, Clarke R (2020) *Problem-Oriented Policing: Successful Case Studies*. London: Routledge.

Semih A. and Baster Weel, (2008), The Impact of Social Capital on Crime: Evidence from the Netherlands, No 2008-042, MERIT Working Papers, United Nations University - Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology (MERIT).

Shapiro E. (1999) Cost of Crime: A Review of the Research. Studies INFORMATION BRIEF Minnesota House of Representatives Research Department.

Shavell, S. (1991). Specific versus general enforcement of law. *Journal of Political Economy*, 99(5), 1088–1108.

Shaw, C., & McKay, H. (1972). *Juvenile delinquency in urban areas*. Chicago, IL: University of Chicago Press. (Original work published 1942)

Sherman LW, Eck JE. (2002). Policing for prevention. In *Evidence Based Crime Prevention*, ed. LW Sherman, D Farrington, B Welsh, pp. 295–329. New York: Routledge.

Sherman LW, Gartin PR, Buerger ME (1989) Hot spots of predatory crime: routine activities and the criminology of place. *Criminology* 27:27–55.

Sherman, L. W. and D. Weisburd (1995). General deterrent effects of police patrol in crime “hot spots”: A randomized, controlled trial. *Justice Quarterly* 12 (4), 625–648.

Sherman, Lawrence W. (1990). “Police Crackdowns: Initial and Residual Deterrence.” *Crime and Justice* 12: 1–48.

Sherman, Lawrence W., and Rogan D. (1995). “Effects of Gun Seizures on Gun Violence: ‘Hot Spots’ Patrol in Kansas City.” *Justice Quarterly* 12 (4): 673–93.

Shi L. (2009). The limits of oversight in policing: evidence from the 2001 Cincinnati riot. *J. Public Econ.* 93:99–113.

Sjoquist D.L. (1973), «Property Crime and Economic Behavior: Some Empirical Results», *American Economic Review*, ap. 63.

Skogan, W. G. (1990). *Disorder and decline*. Berkeley: University of California Press.

Smith A. (1763), *Lectures on Justice, Police, Revenue and Arms*, Edwin Cannan (επιμ.), Οξφόρδη 1896.

Spelman, W. (2005). Jobs or jails? The crime drop in Texas. *Journal of Policy Analysis and Management*, 24, 133–165.

Stolz B. (2010). Human Trafficking. *Policy Criminology and Public Policy*, Vol 9 issue 2.

Stolzenberg, L., and D’Alessio S. (2004). “Capital Punishment, Execution Publicity and Murder in Houston, Texas.” *Journal of Criminal Law and Criminology* 94 (2): 351–80.

Sundt J, Salisbury EJ, Harmon MG. (2016). Is downsizing prisons dangerous? The effect of California’s realignment act on public safety. *Criminol Public Policy* 15(2):315–341.

Taylor, R. B. (2001). *Breaking away from broken windows*. Boulder, CO: WestviewPress.

Thaler, R., & Rosen, S. (1975). The value of saving a life: Evidence from the labor market. In N. E. Terleckyj (Ed.), *Household production and consumption* 2 (pp. 265–300). New York: Columbia University Press.

Tonry M. (2009). *Crime and Public Policy*, The Oxford Handbook of Crime and Public Policy, Oxford University Press, Oxford – New York.

Tooby, J., Cosmides, L. (1990). The past explains the present: Emotional adaptations and the structure of ancestral environments. *Ethol. Sociobiol.* 11, 375-424.

Truman, J. L. (2011), *Crime Victimization*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, NCJ 235508.

Trumbull, W. (1989). Estimations of the economic model of crime using aggregate and individual level data. *Southern Economic Journal*, 94, 423–439.

Van Winden, F. (2007). Affect and fairness in economics. *Soc. Justice Res.* 20, 35-52.

Van Winden, F., Ash, E.. (2012). "On the Behavioral Economics of Crime" *Review of Law & Economics*, vol. 8, no. 1, pp. 181-213.

Verdier, T., & Zenou, Y. (2004). Racial beliefs, location, and the causes of crime. *International Economic Review*, 45(3), 731–760.

Viscusi, W K., & Aldy, J. E. (2003). The value of a statistical life: A critical review of market estimates throughout the world. *Journal of Risk and Uncertainty*, 27(1), 5–76.

Waldo GP, Chiricos TG (1972) Perceived penal sanction and self-reported criminality: a neglected approach to deterrence research. *Soc Probl* 19:522–540.

Weisburd D, Braga A (2019) Introduction: understanding innovation. In: Weisburd D, Braga A (eds) *Police Innovation: Contrasting Perspectives*, 2nd edn. Cambridge: Cambridge University Press, 1–25.

Weisburd D, Bushway S, Lum C, Yang S-M (2004) Trajectories of crime at places: a longitudinal study of street segments in the city of Seattle. *Criminology* 42:283–321.

Weisburd, David, Cody W. Telep, Joshua C. Hinkle, and John E. Eck. (2010). “Is Problem-Oriented Policing Effective in Reducing Crime and Disorder? Findings from a Campbell Systematic Re....

Weisburd, David. (2005). "Hot Spots Policing Experiments and Criminal Justice Research: Lessons from the Field." *ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 599 (1): 220–45.

Weisburd, S. (2016). Police presence, rapid response rates, and crime prevention. *The Review of Economics and Statistics*, 1–45.

Weisburst, E. K. (2019). Safety in police numbers: Evidence of police effectiveness from federal cops grant applications. *American Law and Economics Review* 21 (1), 81–109.

Wickramasekera, N, Wright, J, Elsey, H et al. (2 more authors). (2015). Cost of Crime: A systematic review. *Journal of Criminal Justice*, 43 (3). 218 - 228. ISSN 0047-2352.

Williams, J. and Sickles R. (2002). "An Analysis of the Crime as Work Model: Evidence from the 1958 Philadelphia Birth Cohort Study." *Journal of Human Resources* 37 (3): 479–509.

Williams, S. A. (2015). Do visits or time spent in hot spots patrol matter most? A randomized controlled trial in the West Midlands Police. Fitzwilliam college, Cambridge, England.

Wilson, J.Q., Kelling G. (1982). «Broken Windows: The police and neighborhood safety», *Atlantic Monthly*.

Witte A.D. (1980), «Estimating the Economic Model of Crime with Individual Data», *Quarterly Journal of Economics*, ap. 94.

Witte, A., & Tauchen, H. (1994). Work and crime: An exploration using panel data. *Public Finance*, 49, 155–167.

Witte, Ann Dryden. (1980). "Estimating the Economic Model of Crime with Individual Data." *Quarterly Journal of Economics*, pp 57-84.

Wolpin K.I. (1978), «An Economic Analysis of Crime and Punishment in England and Wales 1894-1967», *Journal of Political Economy*, ap. 86.

Wolpin, K. I. (1980). A time series-cross section analysis of international variation in crime and punishment. *The Review of Economics and Statistics*, 62(3), 417–23.

Wynn R. J. (2001). «Can Zero Tolerance Last? Voices from inside the Precinct», στο McArdle A., Erzen T. (ed), «Zero Tolerance: Quality of Life and the New Police», NYU Press σ. 107-126.

Zajonc, R.B. (1980). Feeling and Thinking. *Am. Psychol.* 35, 151-175.

Zarkin, G. A., Cates, S. C., & Bala, M. V. (2000). Estimating the willingness to pay for drug abuse treatment: A pilot study. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 18, 149–159.

Zimmerman, Paul R. (2004). “State Executions, Deterrence, and the Incidence of Murder.” *Journal of Applied Economics* 7 (1): 163–93.

Zimring, F.E., & Hawkins, G. (1997). *Crime is not the problem: Lethal violence in America*. New York: Oxford University Press.

Zimring, F. E., and Hawkins, G. (1973). *Deterrence: The Legal Threat in Crime Control*. Chicago and London:

Zimring, F. E., Hawkins, G., and Kamin, S. (2001). *Punishment and Democracy: Three Strikes and You’re Out in California*. Oxford and New York: Oxford University Press.

Zimring, Franklin E., Jeffrey Fagan, and David T. Johnson. 2010. “Executions, Deterrence, and Homicide: A Tale of Two Cities.” *Journal of Empirical Legal Studies* 7 (1): 1–29.

Αλεξιάδης, Στ., (2010) «Τα οικονομικά του εγκλήματος», εκδ. Σάκκουλα - Αθήνα-Θεσσαλονίκη).

Αντωνάκης Ν., & Καραβίδας Δ., (1989). Οικονομική ανάλυση του εγκλήματος στην Ελλάδα. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 74, 14–36.

Αρχηγείο Ελλ. Αστυνομίας, Δ/ση Δημόσιας Ασφάλειας (2020, Νοέμβριος). Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για το έτος 2019. Ανακτήθηκε από [2019-ekthesi_organomenou_egklimatatos.pdf.pdf \(astynomia.gr\)](https://www.astynomia.gr/2019-ekthesi-organomenou-egklimatatos.pdf.pdf).

Καλαφάτης, Α. (2021, Νοέμβριος 28). Βιασμοί στην Ελλάδα. Η ΕΛ.ΑΣ καταγράφει τεράστια αύξηση- Ο ρόλος του #meToo. Ανακτήθηκε από <https://www.newsbomb.gr/>

Λαμπροπούλου Ε. (2017). «Εξελίξεις της εγκληματικότητας του πληθυσμού των κρατουμένων και το κόστος των ελληνικών φυλακών», The Art of Crime Mag. Στην ηλεκτρονική διεύθυνση: [Εξελίξεις της εγκληματικότητας, του πληθυσμού των κρατουμένων και το κόστος των ελληνικών φυλακών – The Art of Crime](#)

Μανακανάτας Δ, Πέτρου Ε. (2013 ΜΑΪΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ). Αφιέρωμα σε ΔΙ.ΑΣ. ΚΑΙ Δ.ΕΛ.Τ.Α. Ανακτήθηκε από [279AA_010_014.indd \(astynomia.gr\)](#).

Τζαννετάκη Τ. « Ο Νέοσυντηρητισμός και η Πολιτική της Μηδενικής Ανοχής», Σάκκουλας, 2006, σ. 135-137.

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων/ Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής (2016 Φεβρουάριος). Έκθεση: Μέση Δημόσια Δαπάνη για τους κρατούμενους στα καταστήματα κράτησης. Ανακτήθηκε από: [Ekthesi Dimosias Dapanis.pdf \(newlaw.gr\)](#). ΑΔΑ: 76ΛΘΩ-0Κ7, σελ. 8.

Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου (2013) Αντιμετώπιση παραβατικότητας Ρομά στη Μεσσηνία. Εφαρμογή προγραμμάτων ένταξης αυτών στην εν λόγω περιφέρεια. Ανακτήθηκε από: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/67715b2c-ec81-4f0c-ad6a-476a34d732bd/7964408.pdf>.

Χατζής, Α., (2010). «Τα οικονομικά του εγκλήματος», σε Τιμητικό Τόμο Καλλιόπης Δ. Σπιννέλη, Εγκληματολογικές Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις» Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή)

<http://www.unodc.org/uunodc/en/data-and-nalYSIS/statistics/data.html.crime>)